

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Klatovsko v období Protektorátu Čechy a Morava

Karolína Cibulková

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Klatovsko v období Protektorátu Čechy a Morava

Karolína Cibulková

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Ráda bych tímto způsobem poděkovala PhDr. Romanu Kodetovi Ph.D., který se mnou pravidelně konzultoval mou práci, dával mi odborné rady ohledně jejího zpracování a vedl mne také k jejímu zdárnému dokončení. Děkuji za jeho trpělivost a vedení mé práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Vojenská správa	7
3	Vytvoření okupační (civilní) správy a její činnost do května roku 1945 13	
3.1	Rok 1940.....	17
3.2	Rok 1941.....	19
3.3	Rok 1942.....	22
3.4	Rok 1943.....	24
3.5	Rok 1944 a počátek roku 1945	28
4	Nacistické bezpečnostní a represivní složky a jejich činnost	33
4.1	Gestapo	34
5	Odboj	49
5.1	Komunistický odboj	49
5.2	Nekomunistický odboj.....	52
5.3	Národně revoluční výbor	59
6	Židovské obyvatelstvo, jeho perzekuce a osudy	62
7	Osvobození Klatovska	74
8	Závěr	84
9	Seznam zkratk	90
10	Seznam pramenů a literatury	92
10.1	Nevydané prameny	92
10.2	Vydané prameny	93
10.3	Periodika	93
10.4	Literatura	93
10.5	Internetové zdroje	95
11	Resumé	96
12	Přílohy	98

1 Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je Klatovsko v období Protektorátu Čechy a Morava, které bylo jedním z nejobtížnějších nejen v československých dějinách, ale také v historii klatovského regionu. Nástup německé okupační moci a ustavení protektorátu mělo vliv jak na správu regionu, tak na každodenní život obyvatel Klatovska. Autorka si tento námět vybrala z toho důvodu, že se o tuto dobu dlouhodobě zajímá především ve spojitosti s městem, ve kterém žije, jeho okolím a chtěla z části navázat na svou bakalářskou práci, ve které se věnovala jedné z nacistických represivních složek usídlené v Klatovech a jejímu působení od příchodu Heydricha do protektorátu na podzim roku 1941 do konce roku 1942.¹

Primárním cílem této diplomové práce bylo komplexně a stručně postihnout vývoj na Klatovsku v průběhu let 1939–1945, tedy za existence protektorátu, jednak z pohledu správy, nacistických bezpečnostních a represivních složek, ale také ze strany odboje a židovského obyvatelstva, které bylo v tomto období nejvíce perzekuováno. Prvotně bylo důležité osvětlit příchod nacistických okupantů na Klatovsko, ustavení vojenské správy v polovině března roku 1939 a následné vytvoření správy civilní. Dále bylo nutné zjistit, jak fungovala civilní správa v průběhu let 1939–1945, jaká nařízení a omezení vydávala, jaké akce uskutečňovala ve spolupráci s jinými okupačními orgány a jak se její působení promítlo do každodenního života občanů. Vedle správy zde byla také otázka činnosti německých bezpečnostních a represivních složek. Zda a popřípadě jaké byly v regionu umístěny. Autorka z dřívějšího bádání věděla, že nejhorším písmem se do místní historie zapsalo gestapo, a proto se zaměřila na jeho činnost v letech 1939–1945. Chtěla popsat ty nejdůležitější události jeho působení od příchodu do Klatov až po konec války, čímž chtěla ukázat, jak pracovalo. V souvislosti s gestapem byl důležitý i osud jeho příslušníků po válce, zdali se jim dostalo spravedlivého trestu a jak probíhaly procesy s nimi.

V roce 1942 i do dění v klatovském regionu zasáhl atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a následný teror v podobě

¹ CIBULKOVÁ, Karolína, *Klatovské gestapo v roce 1942*, bakalářská práce, Plzeň 2015.

heydrichiády uskutečňovaný okupačními orgány, což se promítlo především do činnosti odbojového hnutí, jehož vývoj byl další oblastí bádání. Autorka si položila otázku, proč právě rok 1942 byl mezníkem v existenci odboje. S Protektorátem Čechy a Morava byla velmi silně spjata i protižidovská politika a uskutečňování tzv. konečného řešení židovské otázky. Jak se tedy obojí promítlo do života židovských obyvatel Klatovska? Existovali také občané, kteří věrně přisluhovali režimu a otevřeně útočili na židovské spoluobčany? Vedlejším a posledním předpokladem bylo objasnit důsledky posledních týdnů války pro Klatovsko a osvobození klatovského regionu. Jak postupovala americká armáda, zdali se německé okupační orgány vzdávaly bez boje nebo došlo k nějakým vážnějším střetům, ale také jak se ke květnovým událostem roku 1945 postavili samotní obyvatelé a odbojáři Klatovska?

Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol, z nichž některé jsou navíc pro přehlednost členěny do dalších podkapitol. Základních šest částí bylo pojato tematicky a v každé z nich byly události analyzovány chronologicky v různém časovém úseku, většinou ale v rozmezí let 1939–1945. První kapitola se věnuje nejen událostem 15. března 1939 na Klatovsku a převážně příchodu německého Wehrmachtu do Klatov, ale také ustavení vojenské správy nad regionem a jejímu průběhu až do zrušení v dubnu 1939. Druhá část je chronologicky rozdělena na podkapitoly, mapuje přechod od vojenské k civilní správě, její vytvoření a činnost v průběhu existence Protektorátu Čechy a Morava na Klatovsku. Představuje nejdůležitější orgány a funkce, které vznikly v rámci nacistického správního aparátu klatovského regionu, ale i nařízení a akce, které vzešly z podnětu těchto institucí, s poukázáním na to, jaký měly dopad na obyvatele. Mimo to se druhá část soustředí i na působení místních protektorátních úřadů v součinnosti s těmi okupačními a důsledky tohoto temného období pro každodenní život občanů.

Na začátku třetí kapitoly je krátce poukázáno na nacistické bezpečnostní a represivní složky, jež byly v regionu všechny dislokovány v Klatovech, a jinak je zaměřena prostřednictvím větší podkapitoly na „nejvýznamnější“ z nich - klatovské gestapo. Vykresluje příchod operačního komanda gestapa do Klatov

v březnu 1939 i nesnáze s ním spojené, vytvoření venkovní služebny v rámci celoprotektorátní organizace této instituce, přes nejvýznamnější případy a akce, které klatovští členové gestapa řešili a uskutečňovali například ve spojitosti s bojem proti odbojovému hnutí atd. v průběhu let 1939–1945. Důraz byl kladen na rok 1942 a období heydrichiády, kdy se klatovské gestapo zapsalo „výrazným“ písmem i do historie působení tohoto orgánu v Protektorátu Čechy a Morava. Konec podkapitoly o klatovské tajné státní policii se věnuje osudům venkovní služebny na konci války, životům jejích členů po osvobození a trestům, které si mnozí z nich za své hrůzné působení během existence protektorátu vysloužili či naopak.

Další kapitola analyzuje odbojové hnutí a jeho rozdělení na komunistické a nekomunistické ve formě podkapitol, přičemž jedna z podkapitol je zaměřena na konkrétní ilegální organizaci na Klatovsku (Národně revoluční výbor), která byla specifická tím, že jí tvořili příslušníci jak komunistické, tak nekomunistické části odboje. V předchozích dvou podkapitolách jsou popsány ty nejvýznamnější odbojové skupiny, které za protektorátu působily na Klatovsku, i s uvedením konkrétních jmen jejich čelních představitelů. V případě rozbití některého ilegálního hnutí gestapem jsou uvedeny tresty, které stihly zatčené odbojáře a další osudy takovýchto skupin.

Tématem předposlední kapitoly jsou perzekuce a osudy židovského obyvatelstva klatovského regionu za protektorátu. V této části je věnován prostor jednotlivým akcím, omezením, zákazům prováděným a vydávaným okupačními i protektorátními úřady v první fázi protižidovské politiky vedoucí k postupnému vyčleňování židovských občanů z veřejného i finančního života společnosti. V pasáži zaměřující se na zabavování (arizaci) židovského majetku jsou uváděny i konkrétní příklady v Klatovech. I mezi klatovskými nežidovskými občany se našli tací, kteří se otevřeně hlásili k antisemitismu a útočili na židovské spoluobčany, ale i ti, kteří Židům nebojácně a ochotně dále pomáhali a stýkali se s nimi,² na což je v této kapitole taktéž poukázáno. Závěr se zabývá

² Slovo Žid je v celém textu psáno s velkým písmenem, protože ho autorka chápe jako označení příslušníka národa.

tzv. konečným řešením židovské otázky na Klatovsku, kdy jsou představeny dva listopadové transporty do Terezína z roku 1942 i s jejich smutnou bilancí a osudy smíšených manželství, která byla z Klatov deportována až v roce 1944.

S nacistickou okupací Klatovska za protektorátu je však spojen i její konec v počátečních dnech měsíce května roku 1945, jež provázela povstání obyvatelstva na různých místech a osvobození regionu americkou armádou, na což se soustředí poslední kapitola diplomové práce. Na jejím začátku jsou vysvětleny důsledky blížícího se konce války, které se Klatovska a jeho občanů přímo dotkly. Jednalo se o problémy s přílivem německých uprchlíků a také pochody a transporty smrti vězňů či válečných zajatců z koncentračních táborů.

Při zpracování textu studentka u jednotlivých témat kapitol a případně některých podkapitol postupovala chronologicky s využitím diachronní a progresivní metody. Nejčastěji pracovala s přímou metodou, neboť při tvorbě práce vycházela z dochovaných písemných pramenů ať nevydaných, či vydaných, a odborné literatury.

Studiem historických pramenů, dobových periodik a literatury dospěla autorka k odpovědím na předpoklady a otázky týkající se této práce a prostřednictvím něho dospěla ke stanovenému cíli. Všechny využití prameny, dokumenty a dobové noviny pocházely ze dvou konkrétních archivů a knihovny - Státního okresního archivu Klatovy (dále jen SOkA Kt), archivu a knihovny Vlastivědného muzea Dr. Hostaše Klatovy. Prostřednictvím kopií dálnopisů uložených v archivu muzea bylo zčásti možné vysledovat činnost klatovské venkovní služebny gestapa, jednotlivé případy a jména perzekuovaných. Musel však být brán zřetel na to, že ne všechny informace byly věrohodné, neboť mohly být zkreslené či vymyšlené ze strany příslušníků gestapa, což se týká převážně výpovědí zadržených. Důležitým nevydaným pramenem pro zpracování kapitoly o perzekuci židovského obyvatelstva a jeho osudech za protektorátu na Klatovsku byl spis Karla Šterna - *Tak jsme žili*, jehož autor byl sám židovského původu. Pocházel z Klatov, prožil celé zkoumané období se všemi jeho útrapami a byl i jedním z účastníků transportů uskutečněných v listopadu 1942 z Klatov do Terezína, prošel Osvětimí a jako jeden z mála šťastných se po válce vrátil zpět

domů. Bylo však nutné přihlídnout k objektivitě některých tvrzení, neboť autor to napsal ze subjektivního pohledu.

Důležitými zdroji byla i periodika, česky nebo německy tištěná, vycházející za protektorátu v Klatovech, přičemž nejvýznamnější byla tři - *Klatovské listy*, *Šumavan* a německý *Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau*. Obě česky tištěná periodika se však dala využít pouze pro bádání o období do roku 1942, neboť *Šumavan* vycházel jen do roku 1941 a *Klatovské listy* do roku 1942, kdy bylo jejich vydávání zastaveno. Naproti tomu německé noviny byly použitelné pro téměř celé zkoumané období. Všechna tři periodika přinášela zprávy o dění v regionu i důležité vyhlášky klatovských okupačních i protektorátních úřadů. V případě *Klatovských listů* se jednalo o důležitý zdroj v otázce perzekuce židovského obyvatelstva, arizace jeho majetku i průkazného antisemitismu.

Ke zmapování odbojového hnutí na Klatovsku studentce převážně posloužil nevydaný pramen Josefa Vávry *Zpráva o klatovském odboji a klatovském gestapu 1939–1945*, který je možno nalézt v knihovně muzea Dr. Hostaše v Klatovech, ale jehož negativem však je poznamenání ideologií komunistického režimu, na což musel být brán zřetel. Informace z tohoto strojopisu mohly být porovnány s dokumenty, které jsou součástí fondu *Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy* uloženého v SOkA Klatovy. Ke zpracování tématu diplomové práce byly použity také *Kroniky měst Klatovy, Horažďovice, Janovice nad Úhlavou, Sušice, Švihov a obcí Běšiny a Myslovice*. U pamětních knih si autorka musela dát pozor na to, že se jednalo o vypravování určité osoby, která danou dobu zažila, a bylo tedy subjektivní. Významný fond z hlediska míry použitého pramenného materiálu, převážně v kapitolách týkajících se vojenské a civilní správy, nese název *Okresní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945*. Jeho součástí jsou různé oběžníky, hlášení četnických stanic z klatovského okresu pro gestapo, ale i správní úřady, vyhlášky a mnohé další dokumenty.

Literatura týkající se tématu předkládané práce, která byla vydána před rokem 1989, není úplná, neboť dávala přednost pouze určitým tématům. Mezi

její negativa lze navíc zařadit vysokou míru subjektivity, zkreslení vlivem cenzury a ideologie komunistického režimu. Mezi takovéto publikace řadíme knihy Jana Střelečka *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*, kolektivu autorů v čele s Josefem Šmídem *Klatovsko v protifašistickém zápase* a výrazná stopa komunistického režimu je viditelná v díle Vojtěcha Laštovky *KSČ na Klatovsku*.

Z nejnovější literatury, jež byla autorce nápomocna při psaní této práce, bylo nejdůležitějších hned několik titulů, jejichž autorem byl převážně Jan Jirák. Jedná se o Jirákovy studie ve čtyřech sbornících klatovského muzea a jeho nejnovější knihu s názvem *Klatovsko pod nacistickým útlakem. Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. Studie pojednávají nejen o klatovském gestapu, ale i celkové situaci a důležitých událostech v Klatovech v období let 1939–1945. Naproti tomu kniha se zaměřuje na delší časový úsek (1933–1946) i rozsáhlejší územní celek, tedy ne pouze na samotné Klatovy, ale i jejich okolí a pohraniční oblasti, které se od podzimu roku 1938 staly součástí nacistické říše. Obsahuje velmi kvalitní obrazovou přílohu v podobě fotografií. Mimo Jirákovy publikace a příspěvky jde o knihu Milana Strnada. Část z díla pojmenovaného *Židé v dějinách města Klatov* pojednávající o holocaustu byla kvalitním zdrojem pro sepsání kapitoly o židovském obyvatelstvu a jeho osudech, neboť obsahuje podrobné informace o perzekuci Židů, jejich transportech z Klatov i vzpomínky přeživších.

Z dostupných pramenů a literatury získala autorka mnoho poznatků potřebných k vypracování této práce, ale nejprve bylo třeba zjištěné skutečnosti utřídit, jednotlivé souvislosti navzájem propojit a zařadit do určitého kontextu. Tyto postupy vedly k ucelenému zpracování tématu předkládané diplomové práce.

2 Vojská správa

Klatovska se citelně dotkla již Mnichovská dohoda z konce září roku 1938, kdy bylo jeho území rozděleno demarkační linií, později od listopadu roku 1938 mezinárodně garantovanou státní hranicí. Na jejím základě připadly některé části do německého záboru a zbytek zůstal součástí okleštěného Československa, tzv. druhé republiky. Mezi známé obce, které byly zahrnuty do německého záboru, patřily Železná Ruda, Nýrsko, Kašperské Hory, Hartmanice, Prachatice. Obsazené oblasti Klatovska z podzimu roku 1938 byly na počátku roku 1939 správně přiřčeny k Bavorské východní marce a od dubna téhož roku byly okresy Železná Ruda, Kašperské Hory a Prachatice přidruzeny k vládnímu obvodu Dolní Bavorsko Oberpfalz, jehož sídlo se nacházelo v Regensburgu.³

Adolf Hitler vydal sice již 21. října 1938 směrnici pro likvidaci zbytku Československa, ale znovu se touto otázkou začal zabývat až na přelomu let 1938–1939. Dne 12. ledna 1939 dostal Wehrmacht předběžné rozkazy pro pozdější okupaci pozůstatku československého území, podrobnější instrukce pak obdržel 1. února téhož roku. Hitler plánoval vyřešit otázku zbývajícího území českých zemí do poloviny března roku 1939. Akce obsazení území druhé republiky dostala krycí název operace Jihovýchod (Unternehmen Südost) a vedl ji vrchní velitel pozemního vojska generál Walther von Brauchitsch.⁴ Pro území Čech byla určena 3. vojsková skupina v čele s generálem Johannesem Blaskowitzem, jejíž součástí byly čtyři armádní sbory (IV., XIII., XIV., XVI).⁵

Pro okupaci Klatovska a hlavně města Klatovy byl vybrán 41. motorizovaný pěší pluk, který byl součástí XIII. armádního sboru 3. vojskové skupiny generála Blaskowitze, v čele s plukovníkem Gollwitzerem. Německý Wehrmacht měl obavy z reakce klatovské vojenské posádky, proto byla vytyčena

³ JIRÁK, Jan, *Klatovsko pod nacistickým útlakem. Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*, Klatovy 2015, s. 28–31.

⁴ Walter von Brauchitsch (4. 10. 1881–18. 10. 1948), byl mezi lety 1938–1941 vrchním velitelem německé armády, spoluúčastnil se příprav a vedení agrese nacistů. Byl nucen odstoupit z postu vrchního velitele po neúspěšné ofenzivě na Moskvu v prosinci roku 1941, v roce 1948 zemřel v britském zajetí. Kolektiv autorů, *Malá československá encyklopedie. I. díl A - Č*, Praha 1984, s. 554.

⁵ KRČMÁŘ, Dalibor, KAŇÁK, Petr, VAJSKEBR, Jan, *S jasným cílem a plnou silou. Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938–1939*, Terezín 2014, s. 101–105; VAJSKEBR, Jan, *Organizace německé pořádkové policie při okupaci českých zemí*. In: *Historie a vojenství* 57, 2008, 2, s. 63.

nejlepší možná linie postupu, tedy směrem od Nýrska, jež se v té době již nazývalo německy Neuern. V okolí Nýrska se jednotky Wehrmachtu soustředily od pondělí 13. března 1939. Informace o tom, co se v noci ze 14. na 15. března odehrálo v Berlíně mezi Adolfem Hitlerem a prezidentem JUDr. Emilem Háchou, se do Klatov donesly kolem čtvrté hodiny ranní ve formě telefonogramů, které přišly z ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany na velení vojenské posádky a Okresní úřad v Klatovech. Rozhlas tuto zprávu vysílal zhruba ve 4:30 hodin, kdy ještě většina obyvatel Klatov poklidně spala. O to větší smutné překvapení to pro Klatovany ráno muselo být.⁶

O událostech, které se odehrály 15. března v Klatovech, informoval klatovské občany také místní tisk, například *Klatovské listy* z 18. března článkem *Říšskoněmecké vojsko v Klatovech*. Podle této reportáže dorazily jednotky prvního sledu od Nýrska do Klatov v půl osmé ráno v automobilech a na motocyklech. Tento předvoj se ptal po kasárnách, kam byl ihned nasměrován. Zhruba kolem osmé hodiny ranní vjely do Klatov hlavní síly Wehrmachtu společně s oddíly SA, gestapa a polního četnictva. Přísun říšské branné moci do města pak pokračoval v průběhu celého dne i dne následujícího. Na silnici se vojsko v automobilech pohybovalo pouze po pravé straně a místní se tomu museli přizpůsobit. O tomto je možné citovat z listů: „O 4. hod. byly zaráženy do země tyče s nápisy: ‚Rechts fahren! Jízda v pravo!‘.“⁷ Hlavním úkolem pluku bylo obsadit důležitá místa, jakými byly kasárny, pošta, veřejné úřady a letiště, na kterém odpoledne 15. března přistál velký letoun Junkers.⁸ Podle paměti v klatovské kronice o 15. březnu 1939 „bylo velmi chladné počasí se sněhovými přeháňkami“.⁹

Velitelem klatovské posádky československé armády a zatímním velitelem 35. pěšího pluku *Foligno* byl v té době plukovník Rudolf Bělín. Ten také složil kapitulaci plukovníku Gollwitzerovi 15. března 1939 v devět hodin

⁶ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 44–45; JIRÁK, Jan, *Každodennost prvního období okupace Klatov březen 1939 - květen 1942*. In: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 6/2011*, Klatovy 2011, s. 121–122.

⁷ *Klatovské listy*, 18. 3. 1939, LVII/12, s. 2.

⁸ Tamtéž.

⁹ *Kronika města Klatovy 1905–1956*, Klatovy 1939, Státní okresní archiv Klatovy (dále jen SOKA Kt), Archiv města Klatovy 1353–1945, s. 267.

dopoledne v hotelu Bílá růže nacházejícím se na klatovském náměstí. Nebyla to náhoda, že bylo vybráno toto místo, neboť v tomto hotelu se usídlil štáb příchozího 41. motorizovaného pěšího pluku a na této budově byly také poprvé v Klatovech vyvěšeny černo - bílá říšská standarta a říšskoněmecká vlajka branné moci. Plukovník Gollwitzer se tak stal dočasným zmocněncem pro klatovský region, nad kterým tak započala vojenská správa.¹⁰ Ještě před tímto aktem v půl deváté byly po celých Klatovech na všech úředních deskách veřejných budov a místech pro plakáty vyvěšeny vyhlášky s červeným rámováním a to jak v německém, tak také českém jazyce.¹¹ Mezi ně patřilo i známé *Provolání k obyvatelstvu*, německy *Aufruf an die Bevölkerung* od vojenského velení, v němž se pravilo: „*Podle vůle Vůdce a nejvyššího velitele němec. branné moci vkročilo němec. vojsko do Vašeho území s příkazem, aby udrželo klid a pořádek a převzalo ochranu obyvatel. Vykonávací moc v území obsazeném němec. vojskem svěřuje se vel. armád. skupin. Veškerá veřej. správa pokračuje v práci, nebude-li nic jiného nařízeno. Toto platí také pro policii, poštu, železnici a veřejné závody.*“¹²

Další vyhláška nesla název *Obyvatelstvu!* Vrchní velitel německé armády do ní zahrnul prvotní důležitá nařízení k zachování klidu a pořádku. Na jejím základě byla stanovena policejní uzavírací hodina pro hostince na dvacátou hodinu, žádný občan nesměl v době od večerní 21. do 6. hodiny ranní opouštět své obydlí s výjimkou těch, kteří museli v tu dobu vycházet z důvodu svého povolání a získali průkaz s razítkem německého vojenského velitele či právního úřadu. Dále byly zakázány veškeré tábory lidu a schůze. Starostovi muselo obyvatelstvo odevzdat veškeré zbraně, munici a radiovysílače, jež nebyly státním majetkem, a toto všechno poté bylo předáno nejbližšímu vojenskému úřadu. Porušování a nedodržování těchto nařízení mělo být stíháno a těžce trestáno.¹³

¹⁰ Od 15. března 1939 byla vojenská správa vykonávána nad územím celého Protektorátu Čechy a Morava a trvala přesně měsíc. Správa tak podléhala nařízením a rozkazům německých vojenských velitelů. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 45.

¹¹ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 45; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 122–123; Klatovské listy, 18. 3. 1939, LVII/12, s. 2.

¹² Klatovské listy, 18. 3. 1939, LVII/12, s. 1.

¹³ Tamtéž.

Ještě téhož dne, kdy říšské vojsko vstoupilo do Klatov, v odpoledních hodinách bylo započato odzbrojování klatovské vojenské posádky ve všech třech kasárnách. Protože však Wehrmacht neměl dostatek automobilů potřebných k odvezení veškeré výzbroje a munice, byla alespoň část z ní vynesena některými československými výstrojnými poddůstojníky z kasáren a ukryta v předem připravených úkrytech.¹⁴ Tyto zbraně a munice měly být později použity během povstání, které bylo sice plánováno, ale k jeho uskutečnění nedošlo. Během čtrnácti dní byly československé vojenské jednotky v Klatovech odzbrojeny.¹⁵

V protektorátu byla zavedena nová měna - protektorátní koruna s umělým kurzem vůči německé marce, což znamenalo, že jedna marka se rovnala hodnotě deseti korun. V důsledku toho byli občané Klatov po příchodu německých okupantů svědky mnohdy až úsměvných scén, když němečtí vojáci začali ihned skupovat veškeré zboží v klatovských obchodech, o čemž podává důkaz i klatovská kronika: „*Bylo až směšné dívat se na ně, jak hladoví odnášeli z obchodů celé věnce vuřtů a balíky rohlíků.*“¹⁶ Toto však vedlo k tomu, že byly téměř všechny potraviny brzy vyprodány a prodejci začali zvyšovat ceny. Němečtí okupanti měli navíc zažívací potíže, protože nebyli zvyklí na tak kvalitní výrobky, nýbrž pouze na náhražky.¹⁷ V důsledku těchto událostí byla vydána vyhláška starosty, aby obyvatelé Klatov neskupovali zboží z obchodů, nehromadili zásoby a obchodníci nezdražovali pod pohrůžkou stíhání, což se Klatovanům zdálo nespravedlivé.¹⁸

V sobotu 18. března 1939 i v důsledku toho, že během předchozích tří dnů proběhlo vše bez vážnějších problémů, byla policejní uzavírací hodina prodloužena na 23. hodinu a zrušen zákaz vycházení. To přišlo vhod převážně hostincům a restauracím, které navštěvovali vojáci říšské armády, jež si pochutnávali spíše než na pivu na kávě a šlehačce. Jak již bylo zmíněno,

¹⁴ Jedním z nich byl i zbrojmistr 4. dragounského pluku rotmistr Maruš. JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 123.

¹⁵ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 45; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 123; *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 267.

¹⁶ *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 268.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 45; *Klatovské listy*, 18. 3. 1939, LVII/12, s. 4; *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 268.

velitelství 41. pluku sídlilo v hotelu Bílá růže, který byl mimo jiné označen nápisy „*Arisches Hotel - Arijský hotel*“.¹⁹ Toto sídlo však bylo dočasné a to do úterý 21. března 1939, protože následující den se velitelství přestěhovalo do vyprázdněných klatovských Machníkových kasáren. Mimo to se v Klatovech v tu dobu nacházely i německý 10. dělostřelecký pluk, oddíl gestapa v černých uniformách, oddíl SA v hnědých uniformách a říšská bezpečnostní policie.²⁰ Od 23. března 1939 vydávala obyvatelům Klatovska propustky z Protektorátu Čechy a Morava do Německé říše včetně připojeného území německá tajná státní policie, tedy gestapo, na základě nařízení vrchního zemského rady v Klatovech, tzv. oberlandráta.²¹

Aby němečtí okupanti světa dokázali oprávněnost událostí poloviny března roku 1939 a převzetí ochrany nad českým národem, pořádali od konce března 1939 stravovací akce jako propagaci pro světové veřejné mínění. Během nich rozdávali lidem porce německé speciality, tzv. eintopfu,²² která však nebyla valné chuti. Mnohým z těch, kteří si pro toto jídlo přišli, posloužilo jako krmivo pro domácí zvířata. Na Klatovsku se tyto akce konaly v Klatovech, Horažďovicích, Sušici a pokus o jejich uspořádání proběhl ve Švihově, Plánici, Chudenicích a Kolinci. V samotných Klatovech se uskutečnila poprvé v pátek 24. března pod záštitou National - Sozialistischen Volkswahrt (dále jen N. S. V.),²³ byla dobročinná a následně se měla každodenně opakovat.²⁴

Mezi propagační akce patřily také slavnostní vojenské přehlídky okupačních jednotek ve městech protektorátu s více jak 5000 obyvateli. Takovým městem byly i Klatovy, kde se první taková událost uskutečnila v neděli 26. března 1939 a byla jak oslavou Dne říšské branné moci, tak

¹⁹ Klatovské listy, 25. 3. 1939, LVII/13, s. 2.

²⁰ Říšská bezpečnostní policie měla uniformu zelené barvy stejně jako řadoví vojáci, lišila se pouze límcem a manžetami na rukávech, které byly tmavě hnědé, zatímco vojenská uniforma měla límce zelené. Kancelář této složky se nacházela na klatovské radnici a byla společná s protektorátní policií, se kterou vykonávala i službu. Klatovské listy, 25. 3. 1939, LVII/13, s. 2.

²¹ Vytvořením a vysvětlením této funkce se budeme zabývat v následující kapitole. Klatovské listy, 25. 3. 1939, LVII/13, s. 2–5; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 268.

²² Jednalo se o rýžovou polévku s hovězím masem, v překladu to bylo tzv. jídlo z jednoho hrnce. Klatovské listy, 25. 3. 1939, LVII/13, s. 2.

²³ N. S. V. celým názvem National - Sozialistischen Volkswahrt, česky německá Národně - socialistická péče. Klatovské listy, 25. 3. 1939, č. 13, s. 2; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 123.

²⁴ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 46–47; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 123; Klatovské listy, 25. 3. 1939, LVII/13, s. 2.

demonstrací německé síly proti možným odpůrcům nového režimu. Proběhla na klatovském náměstí v jedenáct hodin dopoledne, vedl ji sám velitel 41. pěšího pluku plukovník Gollwitzer. Pozvánka na ní byla otištěna i v místním tisku, který o ní následně přinesl i reportáž: „*Nastoupily k ní dva prapory pěšího pl. s kulometnou rotou a 2 baterie dělostřeleckého pluku každý z těchto útvarů měl svoji vlajku ... Útvary rozestoupily se na západní, severní a východní straně náměstí, na pravém křídle umístěna byla plukovní hudba.*“²⁵ Z významných Klatovanů se přehlídky účastnili plukovníci Bělín a Nedbal, starosta města František Bicek. Z ostatních částí Klatovska této události příliš občanů nepřihlíželo.²⁶

Vojenská správa nad územím Protektorátu Čechy a Morava a tedy i nad územím klatovského regionu skončila 15. dubna 1939 a byla nahrazena správou civilní.²⁷ V celkové bilanci lze konstatovat, že okupace na Klatovsku proběhla v klidu a bez jakýchkoliv konfliktů, ať už mezi německým a československým vojskem, nebo mezi německou říšskou armádou a obyvatelstvem. Během období vojenské správy nebyly na Klatovsku a hlavně v Klatovech zaznamenány známky odporu proti nacistické okupační moci, ty se objevily až v pozdější době civilní správy.

²⁵ Klatovské listy, 1. 4. 1939, LVII/14, s. 5.

²⁶ Klatovské listy, 25. 3. 1939, LVII/13, s. 5; Klatovské listy, 1. 4. 1939, LVII/14, s. 5; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 47.

²⁷ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 47.

3 Vytvoření okupační (civilní) správy a její činnost do května roku 1945

Jak již bylo zmíněno výše, vojenskou správu na všech místech Protektorátu Čechy a Morava nahradila v polovině dubna roku 1939 správa civilní. Správní členění bývalého zbytku Československa na politické okresy bylo z hlediska říšské správy zrušeno a místo něho bylo území protektorátu rozčleněno na tzv. oberlandráty, kterých bylo celkem dvanáct v Čechách a osm na Moravě.²⁸ Centrum jednoho z nich bylo umístěno do Klatov a byl pojmenován stejně jako město samotné - Oberlandrát Klatovy (německy Oberlandrat Klattau). Svou rozlohou byl největší ze všech dvanácti těchto správních jednotek a zahrnoval bývalé politické okresy Klatovy, Sušice, Domažlice, Horažďovice, Blatná a části okresů Horšovský Týn, Písek, Strakonice, Břežnice, Přeštice a Volyně.²⁹

V čele tohoto úřadu stál vrchní zemský rada, který musel být německé národnosti a prokázat svou rasovou čistotu. Stejná pravidla platila i pro vyšší a střední úředníky oberlandrátu. Úředníci české národnosti byli obsazováni pouze na místa podřadné kategorie. V Klatovech byl prvním vrchním radou Dr. Handschuh, který přišel do Klatov společně s německým Wehrmachtem již v březnu roku 1939. Od té doby bylo tedy možné datovat prvotní existenci tohoto úřadu, avšak správa v tu dobu podléhala velení německé branné moci. Oficiálně byla činnost oberlandrátu zahájena 22. dubna 1939, kdy se svého úřadu říšského protektora ujal svobodný pán Konstantin von Neurath. Oberlandráty podléhaly přímo říšskému protektorovi a měly na starosti dozor nad obecními a okresními úřady.³⁰

Již 15. dubna 1939 byla obnovena policejní uzavírací hodina z dob před patnáctým březnem 1939. Restaurace měly zavírat o půlnoci a kavárny v jednu

²⁸ Vedle říšské správy na území Protektorátu Čechy a Morava fungovala protektorátní autonomní správa, v rámci níž nadále pracovaly i okresní úřady na území politických okresů. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 406–407.

²⁹ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 47; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 124; VÁVRA, Josef, *Zpráva o klatovském odboji a klatovském gestapu 1939–1945*, Karlovy Vary 1986, nevydaný strojopis, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy, s. 16.

³⁰ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 47; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 124; HLEDÍKOVÁ, JANÁK, DOBEŠ, s. 408.

hodinu v noci. Okresní úřad Klatovy mohl povolit přesčasy, pokud o ně bylo zažádáno 24 hodin předem.³¹ Avšak v polovině května roku 1939 nový vrchní zemský rada Dr. Reinhold stanovil policejní uzavírací hodinu v celém obvodu Oberlandrátu Klatovy pro období od 20. do 26. května na 22. hodinu noční z důvodu zjištění, že jeho vyhlášky z 8. května byly v mnoha obcích a městech strhány či poškozeny, s cílem, aby se podobné skutky neopakovaly. Toto nařízení však mělo platit pouze pro české obyvatelstvo, nikoliv německé, pro které měla být v každé obci vyhrazena hostinská místnost, kde by se mohlo scházet až do obvyklé uzavírací doby.³² Z hlášení četnických stanic okresu Klatovy však vyplynulo, že tyto vyhlášky nebyly strženy nebo poškozeny úmyslně, ale na některých místech, kde nebyly kryty, byly narušeny vlivem počasí. Pouze v Klatovech na jednom místě došlo k vyříznutí vyhlášky neznámým pachatelem.³³

Od počátku června 1939 byl prováděn nový soupis veškerého obyvatelstva Klatov z důvodu přiřazení popisného oddělení, na kterém se hlásili a odhlašovali občané Klatov, k policejnímu úřadu. Od té doby se musela každá příchozí a odchozí osoba nahlásit na policejním městském úřadu do 24 hodin. Pokud tak neučinila, hrozila jí pokuta až ve výši 200 protektorátních korun nebo vězení v trvání maximálně 14 dnů. Soupis obyvatel probíhal pomocí dvou druhů lístků - žlutých, které byly určeny pro ženaté, ovdovělé, rozvedené a rozloučené osoby, a bílých pro studenty, svobodné, návštěvy atd. O tom, jak měly být tyto lístky vyplněny, vypovídaly vyhlášky Městského úřadu Klatovy.³⁴

Klatovské listy přinesly v polovině června 1939 zprávu o odstoupení Dr. Reinholda z postu vrchního zemského rady, který zastával přibližně sedm týdnů.³⁵ V červenci 1939 byl úřad oberlandrátu přesunut z budovy okresního

³¹ Šumavan, 15. 4. 1939, LXXI/29, s. 3.

³² Šumavan, 20. 5. 1939, LXXI/39, s. 2; Přípis oberlandráta pro okresní hejtmanství v Klatovech, Klatovy 16. 5. 1939, SOkA Kt, Okresní úřad Klatovy (dále jen OÚ Kt). Presidiální spisy 1939–1945 2; Vyhláška Okresního úřadu v Klatovech, Klatovy 17. 5. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 2.

³³ Hlášení četnické stanice Plánice, Plánice 20. 5. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 2; Hlášení četnické stanice Vrhavěč, Vrhavěč 19. 5. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 2; Hlášení četnické stanice Klatovy, Klatovy 21. 5. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 2.

³⁴ Šumavan, 27. 5. 1939, LXXI/41, s. 4; Klatovské listy, 3. 6. 1939, LVII/23, s. 4.

³⁵ Klatovské listy, 17. 6. 1939, LVII/25, s. 1.

úřadu do budovy bývalého okresního doplňovacího velitelství.³⁶ Od konce července 1939 začal vycházet a zároveň byl v Klatovech tištěn německý týdeník *Der Deutsche Bote*, jehož redaktorem byl Anton Rauscher.³⁷

Dne 17. srpna 1939 vydal říšský protektor Neurath výnos, na jehož základě došlo k rozpuštění Svazu národních střeleckých gard. Dotkl se pochopitelně i Klatov, konkrétně Národní střelecké gardy číslo 6, jejíž majetek dočasně převzaly do správy říšské úřady a o jeho dalším osudu měl rozhodnout říšský protektor. Mezi majetek tohoto spolku patřil například hotel Střelnice, který i po zániku gardy fungoval dále. Okresní hejtman Weger se o výnosu dozvěděl od příslušníka gestapa, který ho osobně navštívil a navíc požádal o sepsání jmen funkcionářů gardy. Na dodržování výnosu mělo dohlížet četnictvo.³⁸

Neurathovými předpisy a omezeními byly zasaženy i další spolky. Nedlouho po rozpuštění Svazu národních střeleckých gard došlo k zániku spolku Národní sjednocení legionářské v důsledku nařízení z 25. srpna 1939. Veškerý spolkový majetek i jmění jeho odnoží byly úředně zabaveny a nesměly být předem zničeny či uschovány pod hrozbou trestního postihu. Všechny výhody, které byly bývalým legionářům přiděleny a předpisy bývalé první republiky poskytnuty, se rušily. O likvidaci legionářských organizací byl opět informován okresní hejtman Weger příslušníky gestapa. V klatovském okrese se toto týkalo tří spolků a to v Klatovech, Plánici a Švihově.³⁹

V září roku 1939 vypukla válka, která měla dopad na obyvatele Klatovska stejně jako na celý protektorát. Veškeré hospodářství bylo podřízeno potřebám války, i proto byla zavedena všeobecná pracovní povinnost pro chlapce a muže ve věku od 16 do 25 let. Tato povinnost měla trvat rok s možností prodloužení na dva roky. Dohlížet na plnění této činnosti měly nově zřízené úřady práce. Město Klatovy se stalo jedním z 16 míst v Čechách, kde byl úřad práce zřízen.

³⁶ Klatovské listy, 15. 7. 1939, LVII/29, s. 5.

³⁷ Přípis krajského vedení NSDAP ve Strakonicih pro okresního hejtmana v Klatovech, Strakonice 17. 7. 1939, SOKA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 2.

³⁸ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 126; Šumavan, 23. 8. 1939, LXXI/65, s. 3; Úřední záznam okresního úřadu, Klatovy 19. 8. 1939, SOKA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3.

³⁹ Šumavan, 2. 9. 1939, LXXI/68, s. 4; Koncept zprávy okresního úřadu pro Prezidium zemského úřadu (dále jen PZÚ) v Praze, Klatovy 30. 8. 1939, SOKA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3.

Přednostou úřadu práce v Klatovech se stal Bohuslav Černý, vrchní komisař politické správy ze Zemského úřadu v Praze. Působnost úřadu se vztahovala na území čtyř politických okresů - Klatovy, Přeštice, Domažlice, Sušice, podléhaly mu tedy do té doby samostatné okresní úřady práce v Plánici, Přešticích, Nepomuku, Kdyni, Domažlicích, Staňkovech, Sušici a Žihobcích.⁴⁰

Dalším důsledkem počátku války bylo zavedení potravinových lístků na přelomu září a října 1939. Později byly zavedeny také poukázky například na mýdlo a benzin. U zboží, na které se zatím nevztahoval přidělový lístkový systém, byla zavedena tzv. válečná přírážka, tedy zvláštní daň, čímž se prodejní cena těchto produktů zvýšila. Mezi takové patřily pivo, tabákové zboží, cigaretový papír, šumivé víno či lihové výrobky.⁴¹ S počátkem války vešlo v platnost také nařízení o zatemnění veškerých oken, přičemž i ulice se zahalily do tmy.⁴² Stejně jako všechny tyto dopady války musela obyvatelstvo zasáhnout také vyhláška Obecního úřadu v Klatovech ze dne 21. září 1939 s upozorněním, „že v protektorátu Čechy a Morava jest úmyslný poslech cizích vysílacích stanic zakázán a trestán podle říšskoněmeckých předpisů“.⁴³

Konec roku 1939 byl ve znamení vypořádání se s odkazem Dr. Edvarda Beneše. Správy všech škol musely na základě nařízení protektorátního ministerstva školství a národní osvěty odevzdat na okresní úřady veškeré obrazy bývalého prezidenta, které byly následně spáleny. V Klatovech tak bylo učiněno 16. prosince, kdy bylo zničeno celkem 309 těchto obrazů.⁴⁴ Pokud bylo v minulosti v kterékoliv obci uděleno čestné občanství bývalému prezidentovi Dr. Benešovi, pak mělo být toto rozhodnutí anulováno hlasováním obecních zastupitelstev, která o tom měla podat zprávu příslušnému okresnímu úřadu a ten

⁴⁰ Šumavan, 26. 8. 1939, LXXI/66, s. 2; Šumavan, 9. 9. 1939, LXXI/69, s. 7; Šumavan, 16. 9. 1939, LXXI/70, s. 6; Šumavan, 23. 9. 1939, LXXI/71, s. 3.

⁴¹ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 49; Šumavan, 23. 9. 1939, LXXI/71, s. 5; Šumavan, 30. 9. 1939, LXXI/72, s. 3.

⁴² Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 274.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Oběžník PZÚ v Praze, Praha 4. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Spalovací protokol, Klatovy 16. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4.

následně protektorátnímu ministerstvu vnitra. V klatovském okrese se tak stalo v samotných Klatovech a ve Švihově 20. prosince 1939.⁴⁵

3.1 Rok 1940

V březnu roku 1940 vydal státní prezident Hácha dekret, na jehož základě museli nejen členové vlády, ale i veřejní zaměstnanci a orgány veřejné správy složit služební přísahu nejdéle do tří měsíců prostřednictvím tiskopisu k tomu určenému. Později se tento slib začal vztahovat i na civilní techniky, inženýry a geometry.⁴⁶

K další změně poměrů došlo v dubnu téhož roku, když bylo rozpuštěno obecní zastupitelstvo Klatov, jež se naposledy sešlo 5. dubna, a místo něho byla vytvořena správní komise města Klatov. Jejím předsedou se stal starosta města František Bicek. Mezi její členy byli jmenováni například soudce krajského soudu Stanislav Zuna, profesor Obchodní akademie František Synáč. Jedním z členů musel být také zástupce německé národnosti. Byl jím redaktor Anton Rauscher. Svou činnost zahájila 9. května. Negativem vytvoření tohoto orgánu bylo to, že členové komise nebyli voleni občany jako rozpuštěné obecní zastupitelstvo, ale byli jmenováni oberlandrátem. To tedy znamenalo, že občané již neměli žádný vliv na místní správu. Navíc rozpuštění obecního zastupitelstva bylo provedeno bez souhlasu městské rady, avšak s povolením starosty Bicka, který byl ovlivněn vrchním zemským radou. Vedle této změny došlo navíc i k výměně na postu vrchního zemského rady, kdy Dr. Handschuh byl nahrazen Dr. Krohmerem.⁴⁷

Ve druhé polovině června zavítal do Klatov státní tajemník Karl Hermann Frank za účelem úřední záležitosti. O jeho návštěvě se zmiňuje i klatovská

⁴⁵ Oběžník ministerstva vnitra, Praha 16. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Zpráva Městského úřadu Klatovy, Klatovy 20. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Zpráva Městského úřadu ve Švihově, Švihov 20. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 278.

⁴⁶ Klatovské listy, 6. 4. 1940, LVIII/15, s. 4; Šumavan, 30. 3. 1940, LXXII/25, s. 2; Oběžník ministerstva vnitra s pokyny, Praha 21. 3. 1940, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 6; Oběžník Zemského úřadu v Praze, Praha 17. 5. 1940, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 6.

⁴⁷ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 284–285; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 49–51; Šumavan, 11. 5. 1940, LXXII/36, s. 6.

pamětní kniha.⁴⁸ Ještě před ním do Klatov úředně přijel vedoucí kulturního a tiskového úřadu říšského protektora svobodný pán von Gregory, který si po vyřízení pracovních záležitostí prohlédl památky v Klatovech.⁴⁹

V klatovské pamětní knize bylo v roce 1940 zapsáno o důležité výzvě Františka Bicka směrem k občanům: „*S odvoláním na nařízení okresního úřadu v Klatovech č. j. 969 1940 vyzval předseda městské správní komise Bicek dne 24. června 1940 všechny majitele domů, aby si ihned pořídili říšské a protektorátní vlajky (prapory) v předepsaných rozměrech, které musí být při slavnostních příležitostech vyvěšovány.*“⁵⁰ Tato výzva se projevila následující den, kdy bylo vydáno nařízení protektorátní vlády o vyvěšení vlajek u příležitosti vítězství německého vojska ve Francii. Vlajky měly být přes noc vždy sundány a uschovány, aby nedošlo k jejich poškození.⁵¹ Okresní úřad dále nařídil odstranění závadných nápisů, znaků, obrazů, poprsí a dalších symbolů připomínajících Československou republiku a bývalé státoprávní poměry z pomníků a hrobek na klatovském hřbitově. V červnu roku 1940 byl odstraněn pomník padlých u velkých městských sadů v Klatovech.⁵²

V polovině srpna byl v Klatovech na základě ustanovení městské správní komise vytvořen přípravný výbor odbočky Českého svazu pro spolupráci s Němci. Jeho předsedou byl jmenován profesor Karel Tužil, jenž byl členem správní komise a kulturním referentem města. Oficiálně byla činnost Svazu zahájena 29. srpna. Kromě Tužila v něm z významných osobností města působil například starosta František Bicek, obchodník Alois Černý. Cílem spolku bylo vytvořit přátelské vztahy a styky mezi Čechy a Němci.⁵³

Na základě ujednání městské správní komise na její schůzi 5. září 1940 byly přejmenovány ulice a náměstí v Klatovech, a to již podruhé během okupace.

⁴⁸ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 286.

⁴⁹ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 132; Klatovské listy, 22. 6. 1940, LVIII/26, s. 4; Der Deutsche Bote, 22. 6. 1940, č. 25, s. 6.

⁵⁰ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 286.

⁵¹ Šumavan, 29. 6. 1940, LXXII/50, s. 1; Oběžník Zemského úřadu v Praze, Praha 12. 6. 1940, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 7; Telefonogram PZÚ v Praze, Praha 15. 6. 1940, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 7.

⁵² Šumavan, 26. 6. 1940, LXXII/49, s. 4; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 51.

⁵³ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 132; Šumavan, 14. 8. 1940, LXXII/63, s. 2; Šumavan, 7. 9. 1940, LXXII/70, s. 3.

Na nároží klatovských ulic se objevila jména slavných německých umělců - Adalberta Stiftera, Richarda Wagnera, Schillera, Goetheho a dalších, čímž se mělo poukázat na německý ráz Klatov. Ten samý správní orgán na své schůzi v říjnu schválil nájemní smlouvu uzavřenou s ministerstvem školství a národní osvěty týkající se místností ve školní budově č. 185/IV Masarykovy školy pro německou školu.⁵⁴

3.2 Rok 1941

Tento rok nezačal přílivem dobrých zpráv, neboť podle nařízení ministerstva školství a národní osvěty musely být obecní pamětní knihy odvezeny a uloženy v zemském archivu, protože svým obsahem neodpovídaly tehdejšímu státoprávnímu poměru.⁵⁵ Další nepotěšující zpráva pro občany Klatovska přišla v únoru, kdy bylo rozhodnuto o pracovní povinnosti obyvatel protektorátu ve věku od 18 do 50 let ve výši až jednoho roku. Z této povinnosti byly vyňaty matky dětí mladších 15 let a těhotné ženy. Lidé měli být nasazováni na práci nejen v protektorátu samotném, ale i v jiných okupovaných zemích Evropy ve prospěch válečného hospodářství říše.⁵⁶

V březnu bylo vyhláškou Městského úřadu v Klatovech ze 13. března obyvatelstvu oznámeno nařízení protektorátní vlády o vyvěšení vlajek a praporů mezi 15. a 16. březnem k oslavám druhého výročí zřízení protektorátu. Na jeho plnění dohlíželo četnictvo. Na začátku dubna došlo k zásahu okupantů proti další spolkové činnosti, když musely svou činnost zastavit sokolské jednoty. Jméno klatovské sokolské jednoty bylo převzato pod správu německými úřady stejně, jako tomu bylo u majetku národních střeleckých gard, zrušených již v roce 1939. Stejný osud potkal Sokol v Sušici a okolí, jehož majetek byl zabaven a poté dokonce zničen. Jednotliví funkcionáři začali být stíháni a vězněni gestapem.⁵⁷

⁵⁴ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 288–289.

⁵⁵ Tamtéž, s. 292.

⁵⁶ Šumavan, 19. 2. 1941, LXXIII/14, s. 3; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 133.

⁵⁷ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 293; Kronika města Sušice 1935–1943, Sušice 1941, SOkA Kt, Městský národní výbor Sušice, s. 209.

V dubnu přibyl v Klatovech další z okupačních orgánů a to německý soud prvního stupně (Amtsgerichte), který sem přesídlil ze Strakonice.⁵⁸ Pole působnosti tohoto soudu bylo shodné s územím, které podléhalo oberlandrátovi. Tato změna nastala na základě výnosu říšského ministerstva spravedlnosti, jenž měnil rozdělení německého soudnictví. I z tohoto důvodu nebylo jistě žádným problémem, když byl od 1. května zrušen nařízením protektorátní vlády klatovský krajský soud, přičemž toto opatření bylo nejspíše provedeno v návaznosti na předchozí změny. Obvody Okresních soudů v Klatovech, Sušici, Kdyni a Plánici začaly nově spadat pod Krajský soud v Plzni. Aby změn nebylo málo, tak od dubna bylo v Klatovech i sídlo krajského vedení NSDAP v bývalé Petrlákově vile, kde do té doby sídlil oberlandrát, jenž své sídlo přesunul do budovy hospodyňské školy.⁵⁹

K nelibosti protektorátních občanů Klatov vyšlo ve středu 14. května poslední číslo periodika *Šumavan*.⁶⁰ Jeho další vydávání bylo úředně pozastaveno oberlandrátem. Podle klatovské kroniky nemohl dále vycházet z důvodu nedostatku papíru, což jistě nebyla ta pravá příčina s ohledem na to, že další česky psané periodikum *Klatovské listy* bylo tištěno i nadále.⁶¹

V červenci se v Klatovech uskutečnil *Válečný krajský den* ve spolupráci NSDAP a správní komise. U příležitosti této slavnosti navštívil Klatovy župní vedoucí a říšský ministr školství Fritz Wächtler. Občané Klatov museli své domy vyzdobit prapory a navštívit Wächtlerovo uvítání a oslavy na sokolském stadionu. O této události informovaly občany červené vyhlášky městského úřadu.⁶² O Wächtlerově návštěvě se zachoval zápis úřednice městského muzea

⁵⁸ Jeho přednostou až do konce války byl vídeňský rodák Heinrich Slama. ŘEHÁČEK, Karel, *Klatovská justice v roce 1945*. In: KRÍŽ, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky*. Konference k 70. výročí osvobození, Klatovy 2016, s. 74.

⁵⁹ *Šumavan*, 22. 3. 1941, LXXIII/23, s. 2; *Šumavan*, 3. 5. 1941, LXXIII/35, s. 3; *Klatovské listy*, 22. 3. 1941, LIX/12, s. 5; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 134.

⁶⁰ Jednalo se o poslední číslo v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Znovu začal *Šumavan* vycházet až v květnu roku 1945, kdy vyšlo první číslo ročníku 74 (od roku založení by se jednalo o číslo 77) v sobotu 19. 5. 1945. *Šumavan*, 14. 5. 1941, LXXIII/38; *Šumavan*, 19. 5. 1945, LXXIV/1.

⁶¹ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 134–135; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 52; *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 295.

⁶² *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 297; *Klatovské listy*, 5. 7. 1941, LIX/27, s. 6; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 135.

Šleisové: „Přijel do Klatov Gauleiter Wächtler a byl v radní síni uvítán. Při jeho uvítání bylo zvoněno. Druhého dne měl řeč na náměstí.“⁶³

Na důkaz toho, že věřili ve vítězství německé říše stejně jako celý český národ, museli v červenci obyvatelé Klatovska vyvěsit bílé prapory nebo transparenty s červeným písmenem V jako vítězství či viktorie. Ve městech byly rozmístěny také plakáty, které hlásaly německé vítězství, a na kašně nacházející se na klatovském náměstí bylo posazeno velké dřevěné písmeno V. V Klatovech byl i místní biograf přejmenován na biograf Viktoria. Tato akce přinesla úspěch jen zčásti a spíše se stala zdrojem humorných vtipů.⁶⁴ Ze zápisu v kronice lze vyčíst, jak občané tyto události přijímali: „České obyvatelstvo klatovské vše přijímalo s ironickým úsměvem.“⁶⁵

Od nového školního roku 1941/1942 byly zrušeny zápisy žáků do prvních ročníků středních škol, což samozřejmě vyvolalo u obyvatelstva obavy a strach, že budou české střední školy zavírány. To se také potvrdilo, když v Klatovech žáci nenastoupili do Obchodní akademie, jež byla zřízena v roce 1940. V Sušici nebyla znovu otevřena hudební městská škola, taktéž vytvořena v roce 1940.⁶⁶

Na konci září došlo k rozsáhlé změně poměrů v celém protektorátu, neboť do své funkce zastupujícího říšského protektora nastoupil Reinhard Heydrich, který zamýšlel český prostor a národ přetvořit v loajální součást říše. První důsledky změn se projeví i ve správě měst. V Klatovech se naposledy sešla správní komise města, která byla z podnětu ministerstva vnitra nahrazena funkcí vládního komisaře, čímž byly odstraněny poslední zbytky českého vlivu na místní správu. Do této funkce byl oberlandrátem jmenován Němec, redaktor a bývalý člen správní komise Anton Rauscher. Oficiálně se svého úřadu ujal až v polovině listopadu. V Sušici byl na tuto pozici dosazen Ernst Deglmann.⁶⁷

I když byl poslech zahraničního rozhlasu delší dobu zakázán, mnozí tento zákaz porušovali, a proto se Heydrich rozhodl zakročit tvrdším způsobem.

⁶³ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 297.

⁶⁴ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 297–298; Kronika města Sušice 1935–1943, s. 231; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 136.

⁶⁵ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 298.

⁶⁶ Tamtéž; Kronika města Sušice 1935–1943, s. 234.

⁶⁷ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 137; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 52–53; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 299; Klatovské listy, 22. 11. 1941, LIX/47, s. 5.

Vládní komisař Rauscher v listopadu oznámil nařízení zastupujícího říšského protektora o povinnosti odevzdání všech radiopřijímačů, které měly být upraveny tak, aby na nich nebylo možné naladit ty zahraniční rozhlasové stanice, které vysílaly protinacisticky. Takto předělané přístroje dostali jejich původní majitelé nazpět až v druhé polovině roku 1942. To byla ale teprve počáteční fáze represí a teroru, které měly být v budoucnu rozpoutány.⁶⁸

3.3 Rok 1942

Již na konci roku 1941 protektorátní vláda rozhodla o uskutečnění sbírky zimní pomoci pro německé vojáky na frontě, kteří byli překvapeni ruskými mrazy. O tomto rozhodnutí informovaly klatovské občany vyhlášky městského úřadu vyvěšené na počátku ledna roku 1942. Lidé měli přinášet převážně teplé zimní oblečení. Akce neproběhla pouze v Klatovech, ale například i v Sušici a Horažďovicích. V klatovské kronice je popsána takto: „*Ustrašeně dávali dost a často i pěkné předměty (kožichy). Většina dávala drobné věci, jen pro jméno, jako nátepičky, šálky a p.*“⁶⁹ Přesné údaje o množství dodaných věcí nejsou známy, ale podle kronik obou měst se sbírka v Horažďovicích a Sušici setkala s celkem „slušným“ výsledkem. Na tento podnik navázal další na konci ledna, kdy se sbíraly gramofony, desky a tahací harmoniky pro Wehrmacht, aby si vojáci mohli zpříjemnit chvílky odpočinku během válečných akcí.⁷⁰

Na počátku roku nechal klatovský vládní komisař Rauscher znovu přejmenovat klatovské ulice, kdy byla například ulice Palackého přeměněna na Plánickou. Došlo také k odvezení všech obrazů významných představitelů první republiky, tedy především prezidentů Masaryka, Beneše, premiéra Švehly a legionářů, z klatovského muzea a později byly spáleny.⁷¹

⁶⁸ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 137–138; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 53; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 301.

⁶⁹ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 302.

⁷⁰ JIRÁK, Jan, *Každodennost druhého období okupace Klatov - heydrichiáda*, in: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 7/2013*, Klatovy 2013, s. 166–165; Kronika města Sušice 1935–1943, s. 250–251; Kronika města Horažďovice 1940–1955, Horažďovice 1942, SOkA Kt, Archiv města Horažďovice, s. 38.

⁷¹ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 138; JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 166.

Od března musely být veškeré nápisy, které byly viditelné pro veřejnost, německo - české. Na konci března se uskutečnil první transport žen a mladých dívek do Německa za účelem pracovního nasazení. Mnohé ze svobodných dívek, které ještě nebyly součástí tohoto transportu, vstupovaly do manželského svazku, aby se této povinnosti vyhnuly.⁷²

V květnu došlo k výměně na pozici oberlandráta, když se dosavadní vrchní zemský rada Gerhardt Krohmer rozhodl pro dobrovolnou službu ve Wehrmachtu na východní frontě. Na jeho místě ho vystřídal staronový Dr. Handschuh. Po atentátu na Heydricha se i na Oberlandrát Klatovy vztahoval civilní výjimečný stav a všude byly vylepeny nechvalně známé rudé vyhlášky. Poté, co Heydrich 4. června zemřel na následky zranění, musely být vyvěšeny prapory na půl žerdí na znamení smutku. Všem obyvatelům bylo nařízeno, aby ve večerních hodinách zůstávali ve svých domovech, což kontrolovali četníci i tím, jestli všechny osoby, které se v domech nacházely, byly řádně přihlášeny. Ani Klatovanům se nevyhnuly domovní prohlídky, které byly prováděny zvláštními oddíly německé ochranné policie (Schutzpolizei) přidělenými za tímto účelem do Klatov z Norimberka. V již tak dost napjaté atmosféře vyzval v červnu Úřad práce v Klatovech všechny, aby přinesli ke kontrole své pracovní knížky i s kmenovým listem.⁷³

Ještě před svou smrtí Heydrich inicioval reorganizaci správních úřadů, nejen těch protektorátních. Tyto změny se dotkly i Oberlandráta Klatovy, který byl zrušen spolu s několika dalšími v protektorátu a celé jeho území bylo přičleněno k dále existujícímu a rozšířenému oberlandrátu se sídlem v Plzni.⁷⁴

Po nejhorších represích, které následovaly po atentátu na zastupujícího říšského protektora, se v srpnu občanům vrátily jejich rádiové přijímače, poté, co byly technicky upraveny. Úprava spočívala v odstranění součástky pro přijímání určitých vlnových délek a frekvencí a navíc musela být všechna rádia opatřena

⁷² JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 168.

⁷³ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 172–178; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 305–306.

⁷⁴ HLEDÍKOVÁ, JANÁK, DOBEŠ, s. 407; Reorganizace úřadů oberlandrátů v Protektorátu Čechy a Morava, Praha 23. 5. 1942, Národní archiv Praha, Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě 2; HORTOVÁ, Karolína, *Veřejná správa v období Protektorátu Čechy a Morava*, bakalářská práce, Brno 2011, s. 24–25. In: Masarykova univerzita [online], [cit. 2017–2–16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/195503/pravf_b/BP_protektorat_1_.pdf.

cedulkou upozorňující na to, že poslech zahraničních protinacistických stanic byl trestný. I přesto mnozí protektorátní občané tento zákaz porušovali, ale na rozdíl od doby před atentátem jim za to hrozil i trest smrti, pokud se o zakázaném poslechu dozvědělo gestapo.⁷⁵

Posledním česky psaným periodikem, které v Klatovech ještě vycházelo, byly *Klatovské listy* šéfredaktora a majitele Jaroslava Laše. Tyto noviny byly viditelně prorežimní, neboť se v nich objevovala jasná pronacistická a antisemitská propaganda. Ani to však nepomohlo k tomu, aby mohly vycházet i nadále, a v září bylo jejich vydávání úředně ukončeno v důsledku omezování česky tištěných tiskovin. O měsíc později došlo v Klatovech k otevření německé městské knihovny v místním muzeu. S germanizací Klatovska souviselo i založení tzv. lidové školy v Klatovech v říjnu roku 1942. Zájemcům nabízela jednak kurzy němčiny pro začátečníky a pokročilé, ale také německého těsnopisu a překvapivě i francouzštiny a angličtiny. Součástí výuky byly přednášky o ideologii národního socialismu, o právních a sociálních opatřeních Říše a o úkolech českého národa v rámci Říše. V čele školy stál Stanislav Zuna a její sídlo se nacházelo v budově gymnázia.⁷⁶

Jelikož začalo v roce 1942 přibývat protiletadlových poplachů, bylo v prosinci vydáno nové, velmi přísné nařízení o zatemnění, na jehož základě museli občané zatemnit všechna okna orientovaná nejen do ulice, ale i na dvůr. Kontrolu řádného plnění pod hrozbou trestního postihu prováděly hlídky ochranné policie. Na konci roku museli všichni odevzdat elektrická topná tělesa do úschovny městské elektrárny, čímž mělo dojít k omezení spotřeby elektrické energie.⁷⁷

3.4 Rok 1943

První vyhlášku roku 1943 vydal okresní hejtman Kitzler. Týkala se služby mládeže. Této povinnosti podléhali protektorátní chlapci a dívky ve věku od 10

⁷⁵ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 198; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 307.

⁷⁶ Tamtéž, s. 198–201; Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž, s. 206; Tamtéž, s. 308.

do 18 let s trvalým pobytem v Protektorátu Čechy a Morava a museli být přihlášení u příslušného obecního úřadu. Podnět k této činnosti vzešel od Emanuela Moravce z Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Cílem bylo získat mladistvé pro nové poměry prostřednictvím volnočasových výchovných aktivit po vzoru nacistického Německa. Existovaly dvě možnosti, jak se výchově vyhnout. První bylo opatření si zdravotního potvrzení o nemožnosti se programu účastnit, druhou prokázání rasové nevhodnosti, která byla ale riskantní s ohledem na další osud mladistvého.⁷⁸

Mládeže se týkalo i další nařízení. Ke konci února vydal vládní komisař Anton Rauscher vyhlášku, na jejímž základě měli všichni žáci navštěvující národní školu povinnost odevzdat každý měsíc dva kilogramy kuchyňských odpadků. Okupační moci bylo jedno, kde odpadky vzali, ale stanovenou hmotnost museli prostě odvést. Ve školách jim dokonce učitelé vyhrožovali zhoršenými známkami z chování, pokud nebudou tuto povinnost plnit. V době, kdy mnohé potraviny byly nedostatkovým zbožím, se tedy nejednalo o nic jiného, než o další nátlak na protektorátní občany. V únoru byl také prováděn soupis mužů ročníků 1878–1927 a žen narozených v letech 1898–1926 za účelem zjištění počtu lidí, kteří by mohli být nasazeni na práci do říše ve prospěch německého válečného hospodářství namísto Němců, kteří byli potřební na frontě.⁷⁹

Na přelomu ledna na Klatovsku akcelerovala propaganda německých okupantů. Nejdříve se na konci ledna uskutečnila akce s názvem *Radost a práce*,⁸⁰ která spočívala v návštěvě filmových představení ve vybraných kinech, čímž se obyvatelstvo mělo připojit k oslavám desátého výročí převzetí moci nacisty v Německu. Dělníkům v továrnách na Klatovsku bylo rozděleno celkem 9400 vstupenek na 24 filmů promítaných na 19 místech regionu.⁸¹ Druhá propagandistická akce proběhla v únoru, kdy na cestu po obcích Klatovska vyjelo auto pojízdné zubní ambulance z důvodu proklamované vyšší péče

⁷⁸ JIRÁK, Jan, *Každodennost za okupace v Klatovech 1943–1944*, in: HŮRKOVÁ, Jindra, JIRÁK, Jan, HŮRKA, Jindřich (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 8/2015*, Klatovy 2015, s. 235–236.

⁷⁹ *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 312.

⁸⁰ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 236.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 237.

o chrup, jež se zhoršovala v důsledku nekvalitní potravy a potravinových náhražek.⁸²

Ve prospěch okupační moci nastoupila v Klatovech v březnu nová posila v osobě MUDr. Johanna Schremse, který měl vést nejen osobní praxi, ale také dohlížet na protektorátní lékaře v klatovském regionu. Mnozí z nich ilegálně pomáhali příbuzným perzekuovaných osob a lidem přežívajícím v ilegalitě tím, že jim dávali potravinové lístky, které získali navíc, když zcela zdravé lidi označili za nemocné, čímž jim byla přidělena vyšší kvóta potravin, aby se rychleji uzdravili a mohli se vrátit zpět do práce. Po několika měsících Schrems napsal dopis obviňující několik lékařů z Klatov, který poslal okresnímu hejtmanovi, ale pro svá tvrzení neměl dostatečné důkazy. Navzdory tomu celou věc začalo vyšetřovat gestapo.⁸³

Z důvodu čím dál častějších a opakujících se protileteckých poplachů byly vydávány další a další vyhlášky o zatemnění a chování během takovýchto situací: „*Při leteckém poplachu nesmí se rozsvěcovati elektrické světlo, ani kapesních svítilen nesmí se používati nezakrytých. Nikdo nesmí prodlévati na ulicích ani v domovních dveřích.*“⁸⁴ Obyvatelé domů a jednotlivých bytů měli nařízeno vyjmutí vnitřních oken, aby mohla být v případě rozbití vnějších oken při náletu použita místo nich. V červnu byla stanovena doba pro zatemnění mezi 23. a 3. hodinou, ale v případě, že by byl poplach mimo určený čas, mělo být zatemnění provedeno ihned.⁸⁵ Od léta 1943 po vyloštění Spojenců na jihu Itálie začaly protiletecké poplachu i přes den, kdy nálety prováděli převážně američtí piloti.⁸⁶

V roce 1943 došlo k výraznému zhoršení zásobovací situace, čemuž se mnozí obyvatelé snažili čelit v podobě drobných zahrádek a chovem malých hospodářských zvířat, ale i tato činnost podléhala přísným kontrolám a odvodu v naturáliích. Výjimku představovali králíci, a proto se jejich chov rozmohl i ve

⁸² JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 236–237.

⁸³ Tamtéž, s. 239; JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 76–77.

⁸⁴ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 318.

⁸⁵ Tamtéž, s. 318–319; JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 239–240.

⁸⁶ První denní protiletecké poplachu se v Klatovech uskutečnily 16. a 17. srpna 1943 vždy v poledne. Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 320.

městech. Zajímavostí například bylo, že v Klatovech od srpna začaly probíhat různé výstavy a trhy Spolku chovatelů králíků a drobného hospodářského zvířectva, kde se dali králíci koupit bez přidělových lístků, avšak za vysokou cenu.⁸⁷

Na podzim tohoto roku proběhla další sbírka oblečení pro německé vojáky na frontě podobná té z přelomu let 1941/1942, i když se nesečkala s takovou účastí jako ta předešlá. V prosinci byli zaskočeni muži a ženy narození v letech 1927 a 1928, neboť si museli nechat vystavit osobní legitimace, tzv. *Kennkarten*, které byly nově celé v německém jazyce. To ale nebylo jediné nemilé překvapení, protože poté, co byla německá vojska poražena u Stalingradu, bylo zavedeno totální nasazení veškerých lidských zdrojů, což mělo dopad i na obyvatele protektorátu, když lidé narození v roce 1924 dostali příkaz nastoupit na práci do Říše. Celkový počet občanů takto donucených z bývalého Oberlandrátu Klatovy dosáhl čísla 16 639.⁸⁸ V těchto chvílích ale nezapomněla pracovat ani okupační propaganda, která chtěla zapůsobit na dělníky v továrnách v rámci akce *Zábavné přestávky*, jež se uskutečnila na Klatovsku v říjnu. Spočívala v objíždění jednotlivých továren v regionu jazzovým orchestrem Bobka Bryena, jež dělníkům zpříjemňoval polední pauzu koncertováním. Mezi navštívené továrny patřily například pobočky firmy Singer v Horažďovicích, Sušici a Klatovech.⁸⁹

Na konci roku se do oblasti západních Čech vydal jeden z členů protektorátní vlády ministr zemědělství a lesnictví Adolf Hrubý. Při své cestě navštívil i klatovský region. Před zástupci rolníků, Svazu zemědělství a lesnictví na venkově pohovořil o plánech budoucího vývoje zájmů jeho rezortu i v harmonii s propagandou podpory boje německého Wehrmachtu na východní frontě.⁹⁰

⁸⁷ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 244.

⁸⁸ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 79.

⁸⁹ Tamtéž; JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 245–246; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 320–321.

⁹⁰ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 79.

3.5 Rok 1944 a počátek roku 1945

Již v roce předešlém přibývalo protiletceckých poplachů, ale v roce 1944 jich bylo ještě mnohem více, téměř každou chvíli, což obyvatelům Klatovska jasně dokazovalo, že i přes falešnou propagandu okupantů se karta ve válce obrací ve prospěch Spojenců a válka již nebude trvat dlouho. Dalším důkazem byl příliv uprchlíků z německých oblastí i do místního regionu, kteří utíkali před následky bombardování, a okupační moc byla nucena jim zajistit střechu nad hlavou alespoň na přechodnou dobu. Tyto skutečnosti byly zřetelné po celý rok 1944 i v roce následujícím.

Okupační moc si začala mapovat terén ohledně možných využitelných prostor již na počátku roku 1944, kdy 17. ledna zavítala do klatovského muzea čtyřčlenná komise složená z úředníků a úřednic okupační správy a Luftschutzu,⁹¹ aby si prohlédla jednotlivé místnosti. Návštěva byla překvapením pro ředitelku muzea Miladu Šleisovou, které bylo oznámeno, že o budově se uvažuje jako o možných prostorách k ubytování osob z Říše, které byly postiženy bombardováním, nebo pro uschování dokumentů a různých materiálů okupační správy. Tento průzkum měl pokračování a dohru na podzim téhož roku, jak bude ještě zmíněno.⁹²

V tuto dobu bylo také důležité podporovat německé obyvatelstvo a jednotlivé posádky Wehrmachtu rozmístěné v protektorátu, a proto byly pořádány různé besedy s významnými příslušníky německé branné moci, kteří se vyznamenali na bojištích. Do Klatov v polovině ledna zavítal právě z tohoto důvodu hauptmann tankových jednotek SS Fritz Fessmann,⁹³ s kterým mohli v kině Astra besedovat příslušníci místní posádky Wehrmachtu a také občané

⁹¹ Jednalo se o říšskou protiletceckou ochranu.

⁹² JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 249.

⁹³ Fritz Fessmann (25. 12. 1913–11. 10. 1944), se účastnil největší tankové bitvy druhé světové války u Kurska v červenci 1943. Byl držitelem nejvyššího nacistického válečného vyznamenání rytířského kříže s dubovými ratolestmi a mečí, které však získal in memoriam, když byl v říjnu 1944 zabit na východní frontě a posmrtně povýšen do hodnosti majora. JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 269; *Fritz Fessmann*. In: www.Panzer-Archiv.de [online], [cit. 2017–2–16]. Dostupné z: <http://www.panzer-archiv.de/content/personen.php?id=12>.

sympatizující s nacismem o jeho válečných zkušenostech na východní frontě. Zájem o tuto akci předčil očekávání.⁹⁴

Další propagandistická událost se uskutečnila v Klatovech v březnu roku 1944 ve společenském sále hotelu Centrál z podnětu místního kreisleitera NSDAP Kurta Daucherta a nesla název *Den německého venkova* s podtitulem *Shromáždění německých sedláků*.⁹⁵ Součástí bylo několik přednášek zástupců zemědělské správy protektorátu a Německa, například vrchního zemědělského rady z Prahy Dr. Oberemta. Ve stejné době se v Klatovech uskutečnila i vzpomínka na padlé vojáky Wehrmachtu z klatovského regionu, kterou uspořádal vládní komisař Anton Rauscher. Akce proběhla na klatovském náměstí, kde přehlídku konaly oddíly klatovské posádky německého vojska a ochranné policie, jež pozdravil rytmistr Ostermann. Poté zazněla sborově zazpívaná vojenská píseň *Guten Kameraden*. Zakončením byla minuta ticha za padlé z celé oblasti Klatovska. Měsíc březen uzavřelo zasedání oblastní skupiny NSDAP v kině Astra s příznačným heslem: *„Nechceme zažít žádný další rok 1918 a následujeme Vůdce!”*⁹⁶ Byl na něm pronesen i pozdrav, který poslal Adolf Hitler, a účastnili se ho i někteří příslušníci klatovské posádky Wehrmachtu.⁹⁷

Kuratorium pro výchovu mládeže uspořádalo během jednoho červnového víkendu roku 1944 v Klatovech *Oblastní den mládeže*. Akce se uskutečnila na bývalém sokolském stadionu a mládež z celého bývalého Oberlandrátu Klatovy se utkala v několika lehkootletických disciplínách. Samozřejmostí byla účast zástupce okupační moci v osobě Jaroslava Němečka, který byl pověřencem kuratoria pro Pošumaví. Celkem se soutěží zúčastnilo zhruba 500 chlapců a dívek.⁹⁸

S přibývajícím protiletectkými poplachy se zvyšoval počet opatření a nařízení ať už ze strany protiletectké ochrany, tzv. Luftschutzu, nebo jiných

⁹⁴ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 249; Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau, 14. 1. 1944, II/4, s. 4.

⁹⁵ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 250.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž, s. 250–251; Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau, 14. 3. 1944, II/21, s. 4; Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau, 24. 3. 1944, II/24, s. 4.

⁹⁸ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 254.

představitelů okupačního režimu. V červenci bylo okresním hejtmanstvím zavedeno povinné označení jednotlivých příslušníků domovních hlídek protiletcecké ochrany. Město Klatovy se dělilo na 44 obvodů s pětičlenným mužstvem v každém z nich. Domovních hlídek bylo celkem 478 opět nejméně s pěti členy. Protiletcecké kryty byly vytvářeny ze sklepů domů a ty byly vždy, pokud se jednalo o dva sousední domy, propojeny otvorem ve zdi, aby bylo možné přejít z jednoho do druhého. V každém takovém krytu muselo být potřebné protiletcecké vybavení, dostatek pitné i užitkové vody, písek, nouzové osvětlení, místa k sezení a nouzový východ.⁹⁹

Jak již bylo nastíněno výše, začala si na počátku roku 1944 okupační moc mapovat možné prostory pro účely uskladnění materiálu protiletcecké služby a také ubytování uprchlíků, ať už z Německa, kteří ztratili své domovy v důsledku bombardování, nebo z východních území utíkajících před sovětskou armádou. Tento průzkum pokračoval a vyvrcholil ve druhé polovině roku 1944. Prvotně došlo v srpnu k uzavření Městského muzea v Klatovech na základě nařízení ministerstva školství. V září muzeum navštívili okresní hejtman Stauber a vládní komisař Rauscher za účelem prohlídky celé budovy. Veškeré exponáty měly být poté zakonzervovány do beden a uschovány ve sklepech v jednom z křídel. V ten samý měsíc do muzea komise zavítala znovu, navíc s příslušníky armády a rozhodla o vyklizení celého přízemí kromě jednoho oddělení. Budova muzea měla být použita pro potřeby německého vojska, ale po protestech zástupců německé ochranné policie (Schutzpolizei), kteří si prostory také prohlédli, bylo městskou správou navrženo, aby pro tyto účely byla využita budova živnostenské školy. Tento nápad ale překazil ředitel této školy, který si obstaral dokument z ministerstva školství, aby škola takto fungovat nemusela. Nakonec tedy zůstalo u původního plánu. Pracovníci muzea i dobrovolníci celou budovu vyklidili a sbírky byly odvezeny na různá místa. Smutné bylo, že drahocenné předměty byly uloženy například v obyčejných stodolách a jejich původní místo zabral materiál Luftschutzu.¹⁰⁰

⁹⁹ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 327.

¹⁰⁰ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 255–256; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 328–329.

Muzeum však nebylo jedinou institucí v Klatovech, které muselo ustoupit plánům okupantů, neboť o měsíc později došlo k vyprázdnění další budovy - Masarykovy školy z důvodu zajištění potřebných prostor pro německé uprchlíky z Banátu. Jejich pobyt v Klatovech byl ale dočasný a na začátku listopadu se vydali do Německa. Vystřídali je jiní uprchlíci ze stejné oblasti, kteří pobýli v Klatovech déle. Dočasným domovem se jim stala budova hospodářské školy.¹⁰¹

V říjnu se do Klatov vydali na inspekční cestu k místní posádce Wehrmachtu generál pěchoty Karl Weisenberger a generálmajor Eckhard von Geysso. Pro prvního ze jmenovaných byla připravena přehlídka jednotek na klatovském náměstí a on sám poté připomněl vojákům jejich povinnost vůči Říši a Vůdci. Po příjezdu druhého byl proveden nástup pouze v kasárnách a von Geysso uvedl do funkce nového velitele klatovské posádky majora Altwecka. Po těchto oficiálních záležitostech byl uspořádán slavnostní raut v důstojnickém kasinu.¹⁰²

V souvislosti s tím, že již v roce 1944 začínalo být zřejmé, že Německo válku nejspíše prohraje, začaly být vytvářeny oddíly tzv. Volkssturmu.¹⁰³ Jeden takový měl být vytvořen i v Klatovech, když na konci roku 1944 byla uveřejněna výzva k náboru do této organizace. Týkalo se to všech mužů (chlapců), kteří nebyli způsobilí ke službě v německém vojsku. Ti všichni se měli přihlásit v sídle krajského vedení NSDAP v Klatovech, kde bylo vytvořeno i velení domobranecké jednotky, v jehož čele stanul SA Obertruppführer Jankowsky.¹⁰⁴

Začátek roku 1945 byl ve znamení ještě většího množství protiletectkých poplachů, což bylo jedním ze znaků postupujících front od západu i z východu. Od ledna bylo nařízeno šetřit elektrickým proudem a jeho spotřeba musela být snížena o 30% oproti průměru mezi měsíci září až prosinec předchozího roku. Postup sovětských vojsk se od února opět dotkl Klatovska v podobě uprchlíků ze

¹⁰¹ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 256; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 330.

¹⁰² Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau, 20. 10. 1944, II/84, s. 2.

¹⁰³ Volkssturm, neboli německá lidová domobrana byla vytvářena na základě nařízení Adolfa Hitlera z 25. září 1944 z mužů a chlapců ve věku od 16 do 60 let. Byla vyzbrojena lehkými zbraněmi a jejím úkolem měla být ochrana pozic v týlu, železnic a důležitých míst. Zdroj: *Volkssturm*. In: WAFFEN-SS.CZ [online], [cit. 2017–2–16]. Dostupné z: <http://waffen-ss.cz/volkssturm/>.

¹⁰⁴ Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau, 1. 12. 1944, II/96, s. 2; JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 263.

Slezska a jiných pruských východních oblastí, kteří byli umístováni v bytech obyvatel s více jak jedním pokojem formou úředních výměrů.¹⁰⁵

V následujících měsících se správní úřady snažily pokračovat ve své práci i přes veškeré nastalé problémy s blížícím se koncem války. Ten byl od dubna patrný i v klatovském regionu, kde byli občané svědky prchajících nejen civilních německých obyvatel, ale i vojáků německé armády směrem na Železnou Rudu, tehdy ještě pod německým názvem Eisenstein. V tu dobu se již někteří začínali připravovat na konečný střet s okupační mocí a budoucí převzetí moci, čemuž se věnuje jedna z následujících kapitol této práce.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 332–333.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 334–335.

4 Nacistické bezpečnostní a represivní složky a jejich činnost

Důležitou součástí okupačního režimu v Protektorátu Čechy a Morava představovaly německé bezpečnostní složky, které z větší části přišly společně s německým Wehrmachtem ve formě operačních skupin a komand v polovině března roku 1939 během okupace zbylého území českých zemí. Jejich úkolem bylo jednak zajistit důležité úřady, zasáhnout proti nepřátelům nacistické ideologie, tedy hlavně komunistům a německým emigrantům, ale také sledovat nálady a reakce obyvatelstva. Mezi tyto složky patřila především německá tajná státní policie, neboli gestapo (Geheime Staatspolizei) spadající pod bezpečnostní policii, pořádková policie (Ordnungspolizei, Orpo), jejíž součástí byla ochranná policie (Schutzpolizei, Schupo), a bezpečnostní služba (Sicherheitsdienst, dále jen SD).

Po zřízení protektorátu a během měsíce vojenské správy se tyto složky zorganizovaly a vytvořily různé úřadovny a služebny, ale jejich postavení v protektorátní správě nebylo ještě právně zakotveno. K tomu z části došlo až v září roku 1939, kdy bylo vydáno nařízení o vybudování správy a německé bezpečnostní policie (tvořilo ji gestapo a kriminální policie), které vymezilo její postavení, úkoly a pravomoci. Pořádkové policii se zákonného ukotvení v protektorátu dostalo až v září roku 1940 nařízením říšského protektora Neuratha.¹⁰⁷

V rámci klatovského oberlandrátu byla v Klatovech vytvořena úřadovna gestapa, služebna SD, prapor ochranné policie III/20 i služebna německého četnictva, které bylo taktéž součástí německé pořádkové policie.¹⁰⁸ Jelikož by všem těmto orgánům dohromady mohla být věnována samostatná práce a do historie klatovského regionu v období protektorátu se nejvíce zapsalo působení gestapa, byl v následující podkapitole kladen důraz na činnost právě této bezpečnostní složky.

¹⁰⁷ ZÁLEŠÁK, Pavel, *Četnictvo v okrese Brno-venkov v letech 1939–1945*, diplomová práce, Brno 2015, s. 15–16. In: Masarykova univerzita [online], [cit. 2017–2–21]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/382462/ff_m/Cetnictvo_v_okrese_Brno-venkov_v letech_1939-1945.pdf.

¹⁰⁸ VÁVRA, s. 105.

4.1 Gestapo

V rámci operace Märzwirbel v březnu roku 1939 bylo pro oblast Klatovska s cílovým místem určení ve městě Klatovy sestaveno operační komando (Einsatzkommando) gestapa pod vedením kriminálního rady Heinricha Winkelhofera.¹⁰⁹ Dne 13. března 1939 se muselo shromáždit v bavorském Kötzingu, u motorizovaného pěšího pluku číslo 41 se mělo hlásit o den později v Nýrsku. Einsatzkommando gestapa však v prvním sledu 15. března v půl 8 ráno s německým vojskem do Klatov nevstoupilo, neboť nastaly problémy při přemístění do Nýrska, když sněhová vánice a závěje neumožnily cestu přes Šumavu. Proto komando 14. března odjelo do Lince a následně do Českých Budějovic, kde se připojilo k operačnímu oddílu I. Budějovice vládního rady Heinze Stossberga. Tam ale nezůstalo a bylo posláno do Písku, kde vytvořilo Einsatzstelle - pobočnou úřadovnu gestapa, jejíž vytvoření nebylo plánováno.¹¹⁰

Navzdory těmto nastalým komplikacím bylo v Plzni vytvořeno náhradní komando vedené kriminálním komisařem Wilhelmem Lehmannem,¹¹¹ které přijelo do Klatov 16. března 1939. Spolu s Lehmannem ho dále tvořili kriminální tajemník Jacob Neubauer, Peeholzer, Joachym a dne 21. března k němu byl přibrán Josef Hetmanek jako tlumočnick.¹¹² Gestapo obsadilo dvě kanceláře ve druhém patře klatovské radnice a do května roku 1939 spadalo pod plzeňský operační oddíl, pod Reinharda Flesche.¹¹³

První velké zatýkání proběhlo hned v den příjezdu Lehmannova komanda. V odpoledních a večerních hodinách 16. března 1939 byla uskutečněna akce *Mříž (Gitter)*. Proběhla pod taktovkou gestapa, ale to se jí přímo neúčastnilo,

¹⁰⁹ Winkelhoferovo komando mělo spadat pod operační oddíl II. Plzeň velitele SS Sturmbannführera, vládního rady Reinharda Flesche, který byl součástí operační skupiny I. Drážďany určenou pro oblast Čech v čele s vrchním vládním radou Ottou Raschem. VÁVRA, s. 8–9.

¹¹⁰ VÁVRA, S. 10–18; JIRÁK, Jan, *Vznik a zánik venkovní služebny gestapa v Klatovech*, in: FIŠER, Marcel, HŮRKOVÁ, Jindra (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4/2006*, Klatovy 2006, s. 245–246.

¹¹¹ Wilhelm Lehmann se narodil roku 1910 v Neurode, v srpnu roku 1932 se stal členem NSDAP, byl také příslušníkem SS. Od roku 1935 působil jako kriminální čekatel u gestapa v Lehnici ve Slezsku, o rok později pracoval v centrále gestapa v Berlíně na oddělení 3 F, roku 1937 se stal kriminálním komisařem. O rok později se účastnil záboru československého pohraničí na Chebsku. VÁVRA, s. 18–19.

¹¹² Český Němec Josef Hetmanek se narodil roku 1889, byl bývalým československým důstojníkem od prosince roku 1938, kdy byl z armády propuštěn. Od 15. března 1939 působil jako civilní informátor pro velitele Gollwitzera, který ho gestapu doporučil. VÁVRA, s. 18.

¹¹³ VÁVRA, s. 14–19.

samotné zatýkání prováděly české policejní úřady z důvodu jeho rozsahu a na rozkaz okresního hejtmána Karla Wegera. Horlivost českých četníků překvapila i samotné okupanty a jistě zklamala mnohé občany. Akce měla mít preventivní charakter a jejím cílem bylo zabránit jakémukoliv odporu proti okupaci, zastrašení komunistů, antifašistů a německých emigrantů, tedy „nepřátel Říše“. K tomu, kdo měl být zadržen, posloužily četnictvu seznamy, jež pro ně vypracovalo gestapo ze své mobilizační kartotéky (M - Kartei),¹¹⁴ z okresními úřady dodaných kandidátek z parlamentních voleb z roku 1935 a obecních voleb z května a června 1938. Celkem bylo během této akce zatčeno 23 klatovských občanů, zároveň členů KSČ, kteří byli následně odvezeni do věznice Krajského soudu v Klatovech.¹¹⁵

Proti tomuto zadržení se však objevily protesty zahraničních vlád (Francie, SSSR, USA, atd.), které donutily říšské orgány k nařízení revizí jednotlivých případů zatčených. Okresnímu hejtmánovi Wegerovi Zemský úřad v Praze zaslal 18. března příkaz s těmito slovy: „*Počet zadržených komunistů při předvčerejší a včerejší razii jest příliš vysoký, neboť byly zadrženy i osoby, které se již delší dobu vůbec komunistickou činností neobíraly. Žádám proto, na přání říšsko - německých policejních orgánů, o provedení opatření, aby ze zadržených komunistů byli ponecháni v zajištění pouze ti, kteří byli v poslední době eminentně činní v tomto hnutí, a propuštěni oni, kteří byli zadrženi jen snad proto, že jsou vedeni v seznamech ze starší doby jako komunisté apod. Tato úleva neplatí pro říšskoněmecké emigranty a židy politicky se exponující.*“¹¹⁶ Na základě toho bylo v Klatovech po přezkoumání všech 23 obyvatel propuštěno. Gestapu byl odevzdán jejich seznam, který si později přidalo do nově vytvořené kartotéky A - vnitřních nepřátel.¹¹⁷

¹¹⁴ Mobilizační kartotéka byla utvářena již od jara roku 1938 německou bezpečnostní a zpravodajskou službou na podkladě informací spojek z Československa a její součástí byla také místní kartotéka pro jednotlivé okresy Československé republiky. CIBULKOVÁ, s. 7.

¹¹⁵ SÝKOROVÁ, Lenka a kol., *Klatovy: historie, kultura, lidé*, Praha 2010, s. 424; VÁVRA, s. 20–24; Záznam o odbojové činnosti Emila Matějky, SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 1.

¹¹⁶ VÁVRA, s. 26.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 25–27; JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 248.

Je důležité zmínit, v čem působení této bezpečnostní složky vůbec spočívalo a čemu, pokud vůbec, podléhala. Gestapo mohlo provádět všechny vyšetřovací úkoly v součinnosti s ostatními, ať německými, nebo protektorátními policejními orgány. Jeho činnost nepodléhala obecním ustanovením trestního soudního řádu, ale úřadovalo na podkladě policejně administrativních rozhodnutí. Jedním z jeho nástrojů byla mimosoudní, tzv. *ochranná vazba* v koncentračních táborech, která byla ustanovena výnosem říšského ministra vnitra z 25. února 1938 rozkazem velitele politické policie Heydricha z 29. července 1935. S použitím ochranné vazby souviselo i první zatýkání samotnými členy klatovského gestapa na konci března roku 1939, kdy byl zadržený Antonín Nudera z ilegálního vedení KSČ umístěn do koncentračního tábora Dachau.¹¹⁸

Na začátku května roku 1939 došlo ke změnám v důsledku Heydrichova rozkazu o organizaci gestapa v Protektorátu Čechy a Morava. V Klatovech byla namísto operačního komanda oficiálně vytvořena Dienststelle, později Aussendienststelle, v překladu venkovní služebna tajné státní policie podřízená řídicí úřadovně - Staatspolizeileitstelle v Praze. Její pole působnosti zahrnovalo stejné území, které tvořilo Oberlandrát Klatovy.¹¹⁹ Další změnou bylo převelení již zmíněného kriminálního rady Heinricha Winkelhofera z Písku,¹²⁰ aby nastoupil do vedení klatovského gestapa v ten samý měsíc na místo Lehmana, který se měl postavit do čela služebny v Karlových Varech. Pobočka v Písku byla zrušena a její členové přešli do Klatov i se svým velitelem. S Winkelhoferovým příchodem gestapo přesídlilo do budovy starého hejtmanství

¹¹⁸ Nudera byl na konci září roku 1939 přemístěn do koncentračního tábora Buchenwald, v únoru 1942 se vrátil do protektorátu do věznice pražského gestapa, které ho předalo úřadovně do Klatov. Ta ho ale nařídila vrátit zpět do Buchenwaldu. Do Klatov se vrátil až po válce 21. května 1945. VÁVRA, s. 29–32; JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 248.

¹¹⁹ Tedy politické okresy Klatovy, Sušice, Horažďovice, Blatná, Domažlice, část okresu Horšovský Týn, Písek, Strakonice, Břežnice, Volyně. V květnu roku 1942 přibýlo do klatovského okresu ještě 103 obcí ze zrušeného přeštického okresu. VÁVRA, s. 19.

¹²⁰ Kriminální rada Heinrich Winkelhofer se narodil roku 1902 v Mnichově, byl od srpna roku 1918 ve službách německé policie, v roce 1934 vstoupil do řad SS, v roce 1937 do NSDAP, kdy získal i nejvyšší vyznamenání, tzv. Blutorden této strany za vlasteneckou činnost ve Svazu Bund - Oberland. Další medaili (za osvobození Sudet) získal za zásluhy při zabírání českého pohraničí na podzim roku 1938. JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 249.

na náměstí čp. 3. Do svého konečného sídla do Singerovy vily čp. 192 se služebna přestěhovala až v září roku 1939.¹²¹

Winkelhofer vytvořil jednotnou organizační strukturu místní služebny gestapa, která odpovídala rozdělení podobných úřadoven tajné státní policie v Říši a byla s ním shodná až do roku 1943.¹²² Jedním z prvních a důležitých úkolů nově uspořádané služebny bylo v červnu roku 1939 sestavení další kartotéky s označením A (A - Kartei), která byla rozdělena na dvě skupiny: A1 - odpůrci režimu, s jejichž zatčením se počítalo hned po vyhlášení mobilizace; A2 - lidé, kteří prozatím nebyli bezpečnostní hrozbou, ale v „době těžkých zkoušek“ mohli být nebezpečím a gestapo se mělo rozhodnout buď pro jejich zatčení, nebo pouhé sledování.¹²³ V průběhu času vznikly i další kartotéky, například kartotéka ochranné vazby, vězňů, pátrací agendy. I klatovská tajná státní policie si v průběhu své existence vybuďovala síť konfidentů, mezi něž patřil například František Klaschka, a kteří byli vedeni ve zvláštní kartotéce ještě dále členěné na důvěrníky, spolehlivé osoby a informátory. Kromě nich dostávalo gestapo jednotlivé informace od SD, NSDAP, udavačů a autorů anonymních dopisů.¹²⁴

Zmiňovaná kartotéka A posloužila k zatýkání již o čtvrt roku později, když bylo vyhlášeno heslo *Albrecht der Erste*, jímž byl dán rozkaz k zahájení akce s označením A I. od 1. září 1939. V rámci ní bylo zatčeno velké množství Čechů různého povolání, smýšlení a zaměření. Na území, kde působilo klatovské gestapo, bylo zatčeno celkem 33 lidí v rámci podniku A I., například dělník Josef Pešek či farář Václav Vyšohlíd. Byli označeni jako rukojmí a odvezeni do koncentračního tábora Buchenwald, kde měli zvláštní režim oproti ostatním vězňům. Cílem bylo zapůsobit na psychiku obyvatelstva již tak rozladěnou vypuknutím války po napadení Polska německou armádou.¹²⁵

V následujících dvou letech spočívala činnost klatovského gestapa převážně v rozkrývání a rozbíjení ilegálních odbojových organizací prvního

¹²¹ VÁVRA, s. 19; JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 248–249.

¹²² Viz příloha č. 5.

¹²³ VÁVRA, s. 20.

¹²⁴ Tamtéž, s. 20–38.

¹²⁵ Tamtéž, s. 43–48; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 127–128.

období okupace, ať už komunistických, nekomunistických nebo jakýchkoliv jiných. Kromě ilegální KSČ, která byla působením gestapa zasažena již v roce 1939, byla v první čtvrtině roku 1940 rozbita klatovská skupina známé Obrany národa (dále jen ON), jež doplatila na podcenění práce gestapa a nedostatečné utajení. K jejímu odhalení došlo na počátku února roku 1940 po výsleších majora Jaroslava Metlického v Plzni, který působil v plzeňské divizi ON a měl napojení na Klatovy. Poté, co si členové klatovské služebny dojeli pro majora Josefa Sadila z klatovské skupiny ON a provedli u něho domovní prohlídku, získali další důležité materiály o celé místní organizaci a v jejích řadách zatýkalo až do srpna roku 1941.¹²⁶ Na konci května roku 1940 začalo gestapo rozkrývat další klatovskou odbojovou organizaci - Místní výbor národního odboje - Petiční výbor Věrní zůstaneme (dále jen MVNO - PVVZ), na jejíž stopu se dostalo po rozbití vedení PVVZ v Praze. Jako první byl zatčen Bedřich Sekyra a podroben tvrdým výslechům kriminálního asistenta Franze Schambergera, proto svůj život raději ukončil sebevraždou v cele věznice klatovského gestapa, aby nic nevyzradil. S různými přestávkami probíhalo zadržování jednotlivých příslušníků této skupiny až do roku 1942, kdy byli všichni souzeni Vrchním zemským soudem v Drážďanech.¹²⁷

Do činnosti tajné státní policie se promítl nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora na konci září roku 1941. Heydrich byl na tuto pozici dosazen z důvodu čím dál více se rozmáhajících sabotáží a odbojového hnutí v protektorátu, se kterými se chtěl tvrdě vypořádat. V důsledku toho začalo razantněji postupovat i klatovské gestapo, kterému se během podzimu roku 1941 podařilo rozbít hned dvě ilegální organizace. Ve spolupráci s pražským ústředím, které na konci roku 1940 nasadilo svého konfidenta Antonína Nerada do řad Všeobecného národního hnutí - Českého odboje domácího (dále jen VNH - ČsOD), přišla klatovská služebna na stopu spolupracovníkům této skupiny na Klatovsku. Nedlouho poté zasáhla proti

¹²⁶ VÁVRA, s. 84–89; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 129–130.

¹²⁷ VÁVRA, s. 76–80; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 131; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 285.

sokolskému odboji v rámci celoprotektorátní akce *Sokol*, kdy byli zatčeni čelní představitelé bývalých žup již zakázané Československé obce sokolské.¹²⁸

Ještě před uskutečněním atentátu na Heydricha se klatovské gestapo činilo proti zakázanému poslechu zahraničního rozhlasu. Nejprve na základě anonymního udání provedlo razii v obci Obytce ve druhém dubnovém týdnu roku 1942, během níž zatklo místního hostinského Bedřicha Suchého staršího, v jehož hostinci k tomuto přechinu pravidelně docházelo. Na obyvatele obce jistě dolehl strach i o jejich blízké, protože gestapo navíc v doprovodu uniformované policie a četnictva přijíždělo do Obytců ještě několikrát až do července. Mezi dalšími zatčenými byl i syn prvně zadrženého Bedřich Suchý mladší. V červenci bylo do Klatov odvezeno i devět obyvatel sousedních Habartic, kteří navštěvovali Suchého hostinec, aby mohli taktéž poslouchat londýnské vysílání československého exilu. Dohromady bylo uvězněno 46 obyvatel z obou vesnic, přičemž tři z nich čekal trest smrti za tento „zločin“.¹²⁹ Bedřich Suchý starší se svým synem byli odsouzeni v Drážďanech v květnu roku 1943 a v říjnu téhož roku popraveni,¹³⁰ okresní školní inspektor Václav Šprýsl z Obytc byl zastřelen 3. července 1942 ve Spáleném lese u Klatov.¹³¹

Stejný osud stihl také nedalekou obec Myslovice, kde byl jako první zatčen pekař Emanuel Kamen za zločin zakázaného poslouchání nepřátelského rozhlasu (22. května 1942) a další následovali hned příští měsíc.¹³² Nicméně na rozdíl od předchozího případu, občané Myslovic byli v nejistotě až do 26. října roku 1942, kdy si gestapo přijelo pro poslední provinilé. I jeden z občanů této vesnice se stal obětí nacistické zvěle během heydrichiády. Jednalo se o Františka Kantu, v jehož hostinci v Myslovicích se poslouchání odehrávalo, byl popraven ve Spáleném lese 26. června 1942. Všichni ostatní z celkového počtu 49 zatčených občanů Myslovic, ale také Mochtína, Kroměždic a Kvášlic byli

¹²⁸ VÁVRA, s. 93–113; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 137.

¹²⁹ STŘELEČEK, Jan, *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*, Klatovy 1985, s. 25–32.

¹³⁰ Záznamy o odbojové činnosti Bedřicha Suchého mladšího a staršího, SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 2.

¹³¹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 170–172; Kronika obce Myslovice (1938) 1966–1983, Myslovice 1966, SOkA Kt, Místní národní výbor Myslovice, s. 22.

¹³² Záznam o odbojové činnosti Emanuela Kamena, SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 2.

odsouzení vesměs ke třem až čtyřem letům vězení. Při výsleších, které vedli asi dva nejbrutálnější klatovští gestapáci Kilian Rupprecht a Jacob Neubauer, bylo hojně používáno fyzické násilí.¹³³

Nejhorším písmem se do historie Klatovska gestapo zapsalo během období tzv. heydrichiády. Ihned po atentátu na Heydricha bylo vyhlášeno druhé stanné právo, které se tentokrát vztahovalo i na území Klatovska, kde se taktéž začalo pátrat po pachatelích tohoto činu. Do hledání se zapojilo i gestapo společně s ochrannou policií (Schutzpolizei),¹³⁴ protektorátním četnictvem a bývalými příslušníky finanční stráže. V rámci těchto operací probíhaly razie jak v samotných Klatovech, tak v okolních obcích. Tyto dny byly pro obyvatele Klatovska psychicky velmi náročné, neboť každý musel mít strach o svůj život. Občanům dlely každý den na očích a sluchu výhružky o tom, že kdo má povědomí a nepodá informace o pachatelích či jejich spolupracovnících, bude popraven s celou svou rodinou. Z příkazu nového zastupujícího říšského protektora Kurta Daluegeho bylo schvalování atentátu na Heydricha považováno za trestný čin,¹³⁵ což mělo za následek velké množství udání došlých na četnické stanice a služebnu gestapa, kde museli ověřit jejich pravdivost, až potom mohli být dotyční zatčeni a dále vyšetřováni.¹³⁶

V období civilního výjimečného stavu byly opět zřízeny stanné soudy v Praze a Brně jako tomu bylo během prvního stanného práva od září 1941 do ledna 1942, avšak v něčem se lišily. Zatímco v roce 1941 řešily téměř ve většině došetřené případy, které jim předkládalo gestapo a kriminální policie, v období heydrichiády rozhodovaly bez jakéhokoliv prošetřování, soudního procesu pouze na základě seznamů jmen, někdy i s navrženými tresty a termíny poprav, jež jim

¹³³ STŘELEČEK, s. 25–29; STRNAD, Dobromil, STRNAD, Milan, *Myslovice: historie obce: volá Londýn*, Klatovy 2012, s. 37–42; Kronika obce Myslovice (1938) 1966–1983, s. 25–26; Záznam o odbojové činnosti Františka Strnada, SOKA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 2.

¹³⁴ Klatovská posádka ochranné policie byla pro tuto akci posílena celkem o tři roty - Würzburg, Brůx (Most) a Reichenberg (Liberec), nově jí velel major Wilhelm Rodewald. Rozkaz velitele pořádkové policie generála Paula Riegeho, 28. 5. 1942, ŠUSTEK, Vojtěch (ed.), *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů*, sv. I, Praha 2012, s. 143–148; KYNCL, Vojtěch, *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, Praha 2012, s. 157.

¹³⁵ Záznam o Daluegeho příkazu popravovat zastřelením za delikt schvalování atentátu a uveřejňovat jména popravených na plakátech, 30. 5. 1942, ŠUSTEK (ed.), s. 191–193.

¹³⁶ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 173–175.

zasílalo gestapo prostřednictvím dálnopisů. V případě klatovského gestapa navrhoval v několika případech trest smrti sám Winkelhofer.¹³⁷ Obžalovaní nebyli u soudu ani přítomní, dokonce ani neměli tušení, že se nějaký uskutečnil. O rozsudcích se odsouzení dozvěděli až na samotném popravišti. V případě, že byla osoba shledána vinou, odpověď klatovskému gestapu zněla: „*Osoby uvedené v dálnopisu byly odsouzeny stanným soudem k trestu smrti zastřelením.*“¹³⁸ Těch, o nichž soud rozhodl jako o nevinných, byl opravdu velmi malý počet.¹³⁹ Stanné soudy nebraly vůbec v potaz, zda odsoudily osoby, které byly zatčeny a vyšetřovány během druhého stanného práva nebo již mnohem dříve ještě před samotným atentátem.¹⁴⁰

Samotné popravy byly prováděny na místě bývalé střelnice československé armády ve Spáleném lese v Lubech u Klatov příslušníky klatovské posádky ochranné policie, kteří se k těmto úkolům hlásili dobrovolně.¹⁴¹ Probíhaly vždy ve stejné režii, kdy prvotně dorazil strážní oddíl ochranné policie, jenž ve třech kruzích obstoupil území popraviště, i když bylo obehnáno plotem. Následně přijely dva nákladní vozy, v jednom popravčí četa, ve druhém odsouzení, dále osobní automobil s členy gestapa a lékařem klatovské posádky Wehrmachtu. Vězni byli po dvou spoutáni za ruce a oči jim byly ovázány bílým kusem látky. Postupně byli přiváděni před popravčí četou, jejíž velitel nejdříve přečetl rozsudek stanného soudu a poté dal povel k exekuci. Bezvhládná těla ještě zkontroloval vojenský lékař, vždy to byl Dr. Hubalek, aby se ujistil, že jsou osoby skutečně mrtvé, pokud tomu tak nebylo, nařídil ještě

¹³⁷ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky X/10, X/11 a XIX/8, Klatovy, archiv Vlastivědného muzea Dr. Hostaše Klatovy (dále VMH Kt), Moderní dějiny.

¹³⁸ SLÁDEK, Oldřich, *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945*, Praha 1986, s. 209.

¹³⁹ V případě Oberlandrátu Klatovy se jednalo o tři obyvatele - hajného Františka Lehečky z Jehnědna na Písecku, zemědělského dělníka Karla Weignera ze Zdíkova a šestnáctiletého chlapce Jana Ješinu z Písku. JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 227; Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky X/1 a X/2, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny; Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XIX/15 a XIX/16, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny; Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XIX/11 a XIX/12, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny.

¹⁴⁰ SLÁDEK, s. 208–211; JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 175–176.

¹⁴¹ Schutzpolizei využívala tuto střelnici jako cvičnou již od roku 1939, protože měla lepší zázemí a vybavení. JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 228; Diensttagebuch SS - Sturm 11/108 Klattau 1942, Klatovy 1942, archiv VMH Kt.

u dotyčného ránu z milosti do hlavy. Poté už mohla být těla naložena do rakví a odvezena do Klatov, odkud se převážela do krematoria v Plzni.¹⁴²

První z poprav proběhla 31. května 1942 a celkem jich bylo provedeno čtrnáct. Poslední exekuce se ve Spáleném lese uskutečnila 3. července 1942, tedy v době, kdy byl zrušen civilní výjimečný stav. Největší z hlediska počtu popravených byla akce z 29. června 1942, jejímiž oběťmi se stalo patnáct obyvatel převážně z obce Bernartice nedaleko Písku.¹⁴³ Smutnou zajímavostí je, že tuto vesnici mohl stihnout stejný osud jako Lidice, ale nakonec se tak nestalo zřejmě v důsledku protestů zahraničních mocností proti událostem v Lidicích.¹⁴⁴ Klatovské popraviště se stalo významným v negativním slova smyslu, neboť se dochovala sada „unikátních“ fotografií dokumentujících jednu z poprav z 22. června 1942, která posloužila jako důkaz těchto hrůz páchaných nacistickou mocí ve Spáleném lese u Klatov.¹⁴⁵ Před popravčími četami ve Spáleném lese našlo smrt celkem 73 občanů z různých míst Oberlandrátu Klatovy a odsouzených za různé přečiny.¹⁴⁶ Za zmínku stojí, že velitel klatovského gestapa Heinrich Winkelhofer navrhoval popravit další osoby i po ukončení civilního výjimečného stavu, což mu ale nebylo schváleno. Za svou horlivou práci během heydrichiády obdržel válečný železný kříž II. stupně s meči.¹⁴⁷

Jednou z činností, které se klatovské gestapo často věnovalo celou druhou polovinu roku 1942 a celý rok následující, bylo vyšetřování a také zatýkání všech rodinných příslušníků osob, které uprchly do zahraničí, v rámci *Akce E (Aktion Emigranten)*, k níž vydal rozkaz Karl Hermann Frank již 17. června 1942. Jména

¹⁴² JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 176–228; STŘELEČEK, s. 93.

¹⁴³ Byli obviněni a odsouzeni za podporu parašutistů a schvalování atentátu, navíc v obci Bernartice žily rodiny tří příslušníků zahraniční armády - důstojníků Rudolfa Krzáka, Jana Doubka a Rudolfa Hrubce. STŘELEČEK, s. 93–100; JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 192–195; BURIAN, Michal, *Atentát: operace Anthropoid 1941–1942*, Praha 2002, s. 39.

¹⁴⁴ BURIAN, s. 84; STŘELEČEK, s. 95; ŠMÍD, Josef a kol., *Klatovsko v protifašistickém zápase*, Plzeň 1989, s. 50; ČVANČARA, Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, Praha 2008, s. 128

¹⁴⁵ Viz příloha č. 8.

¹⁴⁶ Seznam popravených osob ve Spáleném lese pro Okresní výbor Klatovy, SOKA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 3.

¹⁴⁷ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 176–195; STŘELEČEK, s. 93–111; SÝKOROVÁ, s. 428–429; *Lubský les u Klatov*, Klatovy 1985, s. 9–19. Bližší pojednání o jednotlivých exekucích a popravených viz CIBULKOVÁ, Karolína, *Klatovské gestapo v roce 1942*, bakalářská práce, Plzeň 2015.

příbuzných a informace o nich si gestapo zjišťovalo z různých zdrojů ještě před začátkem akce a sestavilo si novou kartotéku E. Pro zadržené byl 17. září 1942 vytvořen internační tábor ve Svatobořicích na Moravě, kam byli transportováni vlakem. Během této akce klatovská služebna spolupracovala s ostatními úřadovny v protektorátu, když jim poskytovala informace ohledně příbuzných žijících v jejím obvodu nebo ona sama potřebovala něco zjistit o určitých rodinných příslušnících různých osob.¹⁴⁸ Vzájemná komunikace probíhala prostřednictvím dálkopisů. Jedni z prvních příbuzných odvezených do Svatobořic z Klatovska byli z Hnačova, jednalo se o rodinu Václava Přerosta, který odešel do Velké Británie a bojoval jako pilot.¹⁴⁹

Navzdory tomu, že činnost gestapa v letech 1943–1944 byla zastíněna jeho působením v roce 1942, nepolevilo ve své práci a podařilo se mu rozbít několik dalších odbojových skupin a odhalovat další ilegální poslouchání nepřátelského rozhlasu, i když už neprobíhalo v takové míře jako v případě občanů Myslovic a Obytců. Dne 17. dubna 1943 se někteří z příslušníků klatovského gestapa v čele s velitelem Winkelhoferem zúčastnili razie v domě čp. 63 rodiny cestáře Josefa Křesiny v Borovech.¹⁵⁰ Tato akce proběhla v součinnosti s gestapáky z Plzně, kteří měli na základě informací konfidenta Zdeňka Sýkory povědomí o tom, že se v tomto domě skrývá hledaná osoba. Ten, jehož hledali, vyskočil oknem poté, co část příslušníků tajné státní policie vtrhla do domu. Na útěku ještě stačil vystřelit po dvou členech klatovské služebny, kteří střelbu opětovali, prchajícího zasáhli a on zraněním podlehl na místě. Jednalo se o Karla Šmídla z Kaznějova, který byl činný v komunistickém odboji a zároveň působil jako instruktor odbojové organizace Národní revoluční výbor. V domě byly nalezeny dokumenty, které posloužily klatovské tajné státní policii k rozbití

¹⁴⁸ Kopie dálkopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XXIII/1–XXIII/3, XVIII/1–XVIII/1b, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny.

¹⁴⁹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 200; SLÁDEK, s. 222–223; JIŘÍK, Václav, *Klatovské oprátky*, Plzeň 2004, s. 41–42.

¹⁵⁰ Jednalo se o kriminálního asistenta Kiliana Ruprechta, kriminálního tajemníka Richarda Lindnera, policejního tajemníka Franze Wotawu, kriminálního zaměstnance Josefa Kwapila a pomocného zaměstnance Harryho Obermayera. JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 266.

zmiňovaného hnutí na Klatovsku, v jehož řadách zatýkalo až do září roku 1943.¹⁵¹

V následujícím roce 1944 rozkryla klatovská tajná státní policie ilegální hasičskou organizaci, jejímiž členy byli příslušníci povolených dobrovolných sborů hasičů a o níž dostalo informace z pražské ústředny gestapa. Zatýkání v řadách tohoto hnutí probíhalo od září roku 1944 do února roku 1945 a zasáhlo celé Klatovsko. Na začátku si kromě některých občanů Klatov gestapáci dojeli také pro Františka Šperla ze Švihova a Václava Šimice z Předslavi. Vyšetřovatelem v tomto případě byl Ewald Stötter a z celého regionu bylo uvězněno 41 členů hasičského odboje.¹⁵²

I když by se mohlo zdát, že z pohledu okupantů se obyvatelstvo Klatovska poučilo a mělo strach poslouchat zahraniční nepřátelský rozhlas ať v důsledku zažitých událostí v době heydrichiády, nebo povědomí o osudech občanů Myslovic a Obytců, nebylo tomu tak. Poslech již neprobíhal v takovém rozsahu a tak organizovaně jako v těchto dvou případech, ale i tak ho gestapo dokázalo odhalit. Jsou známy dva případy z let 1943 a 1944, kdy za tento přečin byli zatčeni občané Klatov. První se odehrál v říjnu roku 1943, kdy se klatovská služebna jednak rozhodla zasáhnout proti tzv. *destruktivní inteligenci* a také dát výstrahu obyvatelstvu, mezi nímž se rozšířily řeči o porážkách německé armády na východní a jižní frontě.¹⁵³ Byli tedy uvězněni někteří ze známých občanů města, mezi nimi například lékař Ctimír Nohejl a lékárník Antonín Krásenský.¹⁵⁴ Výjimku představovala Marie Řepová, která byla po vyslýchání propuštěna. U druhého případu došlo k zatčení celkem 14 Klatovanů mezi 13. dubnem a 3. květnem 1944, kteří byli následně odsouzeni zvláštním lidovým soudem u Zemského soudu v Praze k trestům v rozmezí od dvou a půl do tří a půl let káznice.¹⁵⁵

¹⁵¹ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 241–242; VÁVRA, s. 153–156; STŘELEČEK, s. 15–16. Střeleček oproti Jirákově a Vávrovi ve své knize uvádí, že razie proběhla o den dříve, tedy 16. dubna.

¹⁵² JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 258; VÁVRA, s. 175–176.

¹⁵³ Pojmem destruktivní inteligence označovali nacisté skupinu českého národa, jež pro ně představovala nejnebezpečnější složku obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava. CIBULKOVÁ, s. 25.

¹⁵⁴ Oba byli v srpnu roku 1944 postaveni před Vrchní zemský soud v Drážďanech a odsouzeni za přípravu velezrady k deseti a sedmi letům káznice. VÁVRA, s. 183–184.

¹⁵⁵ JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 245–252; VÁVRA, s. 183–185; Opis obžalovacího spisu, Praha 26. července 1944, SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 2.

V letech 1943 a 1944 se uskutečnily změny v organizační struktuře klatovské služebny gestapa. K prvním došlo v rámci reorganizace úřadoven tajné státní policie v Protektorátu Čechy a Morava k 15. červenci 1943.¹⁵⁶ Nově místní řady gestapa rozšířil vrchní kriminální tajemník Paul Rogge, který se od konce ledna roku 1944 stal zástupcem vedoucího. Do pražské řídicí úřadovny přešel vrchní kriminální rada Filip Scholtysník. V prosinci roku 1944 byla ke klatovské služebně připojena jako oddělení V. německá kriminální policie (Kripo), jejímž vedoucím byl vrchní tajemník Anton Paul Werner a členy kriminální tajemník Franz Bina, vrchní kriminální tajemník Schober,¹⁵⁷ vrchní kriminální tajemník Kurt Witschas a další. V tutéž dobu se uskutečnila i poslední změna, kdy došlo k přeměně dosavadního názvu služebny na *Der Kommander der Sicherheitspolizei in Prag, Aussenstelle Klattau*.¹⁵⁸

Na začátku roku 1945 začínalo být i příslušníkům klatovského gestapa jasné, že se pomalu přibližuje konec války a tím i ukončení jejich činnosti. Klatovská služebna tajné státní policie byla prvním orgánem okupační správy na Klatovsku, která v květnových dnech roku 1945 zanikla. Prvotní přípravy na přemístění gestapa z Klatov se uskutečňovaly již od dubna roku 1945, kdy na Winkelhoferův příkaz začali být propouštěni vězni z cel věznice a v posledním týdnu stejného měsíce již gestapáci neprováděli běžné činnosti a úkoly pro ně typické v období celé existence protektorátu. Ještě v březnu Winkelhofer nařídil popel exekovaných osob, které byly zastřeleny v roce 1942 ve Spáleném lese, zakopat na zahradě Singerovy vily.¹⁵⁹ Pokyny z pražského ústředí jim ukládaly v případě příchodu americké armády do města, aby se přidali k posádce Wehrmachtu ve městě, i proto drželi neustálou pohotovost. Když se však velitel služebny dozvěděl o prvních nepokojích ve městě 5. května 1945 a poradil se s velitelem místní posádky německého vojska majorem Hornem, oba shledali, že nemají žádné další, novější směrnice od svých nadřízených orgánů. Navzdory

¹⁵⁶ Viz příloha č. 6

¹⁵⁷ Byl rodilým Čechem, jeho české jméno bylo Ludvík Šobr, ale v důsledku toho, že si vzal za ženu Němku, požádal v roce 1940 o říšskoněmecké občanství, které mu bylo uděleno, a od té doby se začal podepisovat jako Schober. I Vávra ho takto uvádí ve svém spise. VÁVRA, s. 170; JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 272.

¹⁵⁸ VÁVRA, s. 169–171; JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 243–263.

¹⁵⁹ Urny s popelem byly nalezeny po osvobození na konci května roku 1945. VÁVRA, s. 237.

tomu se Winkelhofer rozhodl pro vlastní postup v případě napadení Singerovy vily. Přikázal všem svým mužům, aby v takové situaci bránili budovu pomocí zbraní, které jim poskytl ze skladu. Gestapáci však reagovali tak, jak bylo do té doby nepřipustné, ohradili se proti Winkelhoferově rozkazu, nejvíce Heinrich Wimmer. V důsledku toho Winkelhofer svým lidem nařídil, aby se zařídili každý podle svého uvážení. On sám v doprovodu tří dalších členů převlečen do civilních šatů odjel z Klatov služebním vozem. Ještě před opuštěním služebny byl zničen zbytek písemných materiálů.¹⁶⁰ I další příslušníci gestapa oblečení do civilu a často s falešnými doklady se vydali na cestu ve snaze dostat se do Německa. Výjimkou byli pouze dva - zmiňovaný Wimmer a Filip Scholtysník, kteří se dobrovolně odevzdali do rukou Revolučního národního výboru (dále jen RNV) na klatovské radnici. Všem příslušníkům začalo být jistě jasné, že za jejich činnost a zločiny v době okupace budou potrestáni.¹⁶¹

Po osvobození se rozběhlo pátrání po válečných zločincích a nejinak tomu bylo i ohledně všech příslušníků klatovské venkovní služebny gestapa, kteří v rámci ní kdy působili během její existence od roku 1939 do 5. května 1945. Hledání prováděla Československá pátrací komise pro vyšetřování válečných zločinců sídlící ve Wiesbadenu. Pátrání bylo vcelku úspěšné, neboť kromě dvou uvedených, kteří se sami vzdali RNV 5. května, bylo před Mimořádný lidový soud v Klatovech (dále jen MLS) postaveno dalších 14 bývalých klatovských gestapáků. Ti byli nalézáni od května roku 1945 až do roku 1946, ať už v samotných Klatovech, nebo na dalších místech Klatovska a bývalého protektorátu, tak také v Německu. Všechny se ale komisi vypátrat a dostat před soud nepodařilo. Jednalo se hlavně o Kiliana Ruprechta, který byl podle přeživších jedním z nejbrutálnějších členů, a Wilhelma Lehmana, dále o Hanse Pfaffa, Hermana Vodicku, Ludwiga Peeholzera, Dwořáka, Westfalla a Jana Bambuleho. Navíc Ewald Stötter a Rudolf Friedl byli předáni do vazby MLS, ale k samotnému přelíčení již nedošlo, protože první byl umlácen davem obyvatel v

¹⁶⁰ Velká část dokumentů byla zničena již v březnu roku 1945 na rozkaz Prahy. VÁVRA, s. 237.

¹⁶¹ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 251–252; JIŘÍK, s. 255–256; VÁVRA, s. 236–241.

Písku, kam byl dopraven ke konfrontacím, a druhý byl zastřelen na útěku, o který se pokusil během transportu do Sušice.¹⁶²

Príslušníci klatovského gestapa, jak již bylo zmíněno, byli za své činy a působení v rámci místní služebny souzeni Mimořádným lidovým soudem v Klatovech, jež zahájil činnost na začátku října roku 1945 a poslední rozsudek nad gestapáky vynesl 29. dubna 1947, kdy byl odsouzen velitel Winkelhofer. Tribunál vyřkl deset rozsudků trestů smrti provazem, které byly vždy ve stejný den vykonávány ve dvoře klatovské věznice.¹⁶³ Tři bývalí členové gestapa v Klatovech - Filip Scholtyssik, Anton Polzer a Franz Schmidt měli ve vězení strávit zbytek života, ale dvěma byl zbytek trestu prominut v roce 1955 a byli vyhoštěni do Spolkové republiky Německo (dále jen SRN), třetímu bylo doživotí zmírněno na dvacet let, ale na začátku roku 1955 ve vězení zemřel. Dalším byly přiřknuty tresty těžkého žaláře v různém rozsahu od dvou do patnácti let, ale ve všech sedmi případech došlo k propuštění nejpozději do roku 1955 a odsunutí do SRN v případě, že se jednalo původem o německé státní příslušníky.¹⁶⁴ Zajímavostí je, že Kilian Ruprecht byl i přes jeho neobjevení stíhán v nepřítomnosti za trestné činy vraždy a organizování vražd. Ale v důsledku toho, že nebyl vypátrán ani v následujících letech, byl jeho případ v roce 1967 přerušen a předán do SRN, kde nejspíš vůbec dále řešen nebyl a v roce 1970 byl zastaven.¹⁶⁵

V průběhu celého období existence Protektorátu Čechy a Morava prošlo klatovskou služebnou a věznicí 3268 občanů z obvodu působnosti místního gestapa.¹⁶⁶ V tomto čísle ovšem nejsou započítáni ti, kteří byli vyšetřováni v rámci akce E a Židé, na jejichž odtransportování z Klatov se zdejší tajná státní policie taktéž podílela.¹⁶⁷ Z dostupných poznatků bylo také velice úspěšné v boji

¹⁶² JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 252–257; VÁVRA, s. 259–265.

¹⁶³ Oběšeni byli Heinrich Winkelhofer, Franz Schamberger, Josef Spaniol, Jacob Neubauer, Richard Lindner, Erwin Janisch, Franz Bina, Franz Wotawa, Josef Kwapil a Adolf Jarolím. VÁVRA, s. 269; JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 253–255.

¹⁶⁴ Takto byli odsouzeni Josef Hetmanek, Rudolf Straube, Paul Rogge, Heinrich Wimmer, Václav Liebl, Franz Schindler a Harry Obermayer. VÁVRA, s. 270–271; JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 253–256.

¹⁶⁵ VÁVRA, s. 264–271; JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 252–257; JIŘÍK, s. 221–361.

¹⁶⁶ VÁVRA, s. 265.

¹⁶⁷ Tamtéž.

proti ilegálnímu hnutí odporu v průběhu okupace na Klatovsku. Černým písmem se do dějin nejen klatovského regionu, ale i celého protektorátu zapsalo jak během heydrichiády, tak v letech předcházejících i následujících. A je těžké posoudit, zda tresty vynesené MLS Klatovy byly spravedlivé či nikoliv, když navíc přihlédneme k tomu, že ti, kteří byli odsouzeni do vězení, byli po určité době propuštěni.

5 Odboj

První odbojová hnutí se začala na Klatovsku utvářet již od počátku okupace a existence Protektorátu Čechy a Morava. Byly mezi nimi jak komunistické organizace, tak nekomunistické. Zpočátku komunisté nechtěli spolupracovat s ostatními ilegálními skupinami, což se změnilo v průběhu roku 1941. Odboj lze z hlediska jeho působnosti nejen na Klatovsku rozdělit do dvou období. První je možné časově zařadit od března roku 1939 do doby heydrichiády, během níž byla určitá ilegální uskupení vytvořena a dobudována, ale následně většinou také rozbita gestapem. Druhé od konce roku 1942, kdy se odbojové hnutí vzpamatovalo z předešlých událostí a začaly se tvořit nové skupiny, do konce války, tedy května roku 1945. Do boje za vymanění se z nově nastalé situace a obnovu bývalé, roku 1918 vytvořené, Československé republiky se vrhli nejen příslušníci prvorepublikových politických stran, ale také vojáci ze zrušené československé armády, členové Sokola a jiných spolků, které byly okupační mocí zakázány, a dokonce i obyčejní lidé.

5.1 Komunistický odboj

Komunistická strana Československa (dále jen KSČ) byla nucena přejít do ilegality již v době druhé republiky, když byla úředně rozpuštěna v říjnu roku 1938. To se nevyhnulo ani členům této politické strany na Klatovsku, kteří začali vytvářet ilegální síť v tomto regionu. Základní tzv. trojkou klatovské ilegální organizace KSČ byli tři muži - Antonín Nudera, Emil Matějka a Josef Halámka.¹⁶⁸ S postupem času přibyly další trojky. K narušení výstavby této sítě KSČ a jejímu spojení s ilegálním KV KSČ v Plzni došlo ihned po okupaci v důsledku akce *Gitter* (viz výše), kdy bylo zasaženo celé vedení klatovské KSČ. Budování nicméně pokračovalo dále až do léta roku 1939, kdy bylo dokončeno. Na počátku okupace nebyla v klatovské ilegální KSČ jednoduchá situace, protože její členové nebyli jednotní v přístupu k práci v ilegalitě a tvořili vlastní skupiny. Jednu z nich reprezentovali Václav Kmoníček a Josef Pešek a zaměřila

¹⁶⁸ VÁVRA, s. 57.

se na distribuci komunistických nezákonných tiskovin. Ta byla ale rozbita Peškovým zatčením v září roku 1939. Další vytvořil Jaroslav Stulík, který se po rozbití Peškovy skupiny postavil do čela komunistického odboje na Klatovsku a snažil se ho organizovat na širokém základě. I v Sušici vzniklo komunistické ilegální hnutí tvořené zhruba stovkou obyvatel v čele s Karlem Fuchsem, které spolupracovalo převážně s odbojáři stejného smýšlení v Písku. Jeho odnože byly i v obcích okolo, například v Žihobcích, Hrádku či Buděticích. Nejdříve se Fuchsovi lidé pokoušeli shromažďovat informace a různé zprávy, později se zaměřili na přípravu ozbrojeného vystoupení proti okupační moci.¹⁶⁹

Změna nastala s příchodem Karla Aksamita, který se stal v srpnu 1939 novým krajským tajemníkem a vytvořil II. ilegální KV KSČ. Měl navíc na starosti práci komunistického hnutí v jednotlivých okresech. Na Klatovsku přebudoval organizaci KSČ do odbojové formy, nově vytvořil „trojky“ na základě práce v ilegalitě, snížil počet členů OV na pět a byli zvoleni noví, mezi nimi i Josef Kovářík a Artur Cibulka, které Aksamit získal pro styk s KV KSČ. Poté, co gestapo začalo znovu v řadách ilegální KSČ v roce 1940 zatýkat, musel Aksamit z Plzně odejít. V červenci roku 1940 byl jedním z těch, po kterých Zemské četnické velitelství v Praze vyhlásilo pátrání, ale nalézt se ho nepodařilo. Byl dopaden až v důsledku informací jednoho z konfidentů gestapa v červnu roku 1944. Avšak dříve než byl i s manželkou zatčen, spáchali oba sebevraždu.¹⁷⁰

Na klatovskou stranickou organizaci mělo vliv rozbití II. KV KSČ plzeňským gestapem, k němuž došlo od září roku 1940 do jara 1941, s nímž ztratila kontakt a zároveň i s ÚV KSČ. Zanedlouho nicméně navázala komunikaci s nově vytvořeným III. KV KSČ. Po vypuknutí války v září roku 1939 a v důsledku podpisu paktu Ribbentrop - Molotov v srpnu 1939 došlo ke změně směru v komunistickém odboji, neboť opustil linii spolupráce se všemi protifašistickými silami i sociálními demokraty v rámci tzv. lidové fronty, která byla stanovena VII. kongresem Komunistické internacionály (dále jen KI) v srpnu roku 1935. Odboj se tedy rozdělil, čímž došlo k oslabení národní fronty

¹⁶⁹ VÁVRA, s. 24–61, ŠMÍD, s. 37.

¹⁷⁰ VÁVRA, s. 58–60; LAŠTOVKA, Vojtěch, *KSČ na Klatovsku*, Plzeň 1963, s. 137–138.

odporu. K původní ideji se komunistické ilegální organizace vrátily v létě 1941 v souvislosti s napadením SSSR Německem v červnu téhož roku, kdy znovu začaly spolupracovat s nekomunistickými složkami.¹⁷¹

Obrat byl vidět i na Klatovsku, kde Stulíkova klatovská ilegální skupina v průběhu roku 1941 spolupracovala nejen s KV KSČ, ale nově i s Národně revolučním výborem (dále jen NRV) v Plzni a nekomunistickými články v Klatovech. Úzké kontakty měla také s komunistickou nezákonnou organizací firmy Schwarzkopf v Sušici.¹⁷² Tato nová spolupráce byla důležitá i z toho důvodu, že odboji v té době v protektorátu vyvstal nový nepřítel v podobě zastupujícího říšského protektora Heydricha, který měl v úmyslu hnutí odporu zničit. I přes tvrdé represe proti odbojářům se komunistickému ilegálnímu hnutí podařilo přežít hrůznou dobu prvního a druhého stanného práva, navzdory tomu, že jeho řady byly citelně zasaženy.

Poté, co se komunistický odboj na Klatovsku vzpamatoval z hrůz heydrichiády, navázal spojení s nově vytvořeným III. ÚV KSČ na konci roku 1942. Ještě předtím někteří vedoucí komunističtí odbojáři, například Jaroslav Stulík a Artur Cibulka, začali pracovat i pro novou odbojovou organizaci NRV, která byla v Klatovech vytvořena na podzim roku 1942 a bude o ní pojednáno v další části práce. To se jim ale stalo osudným v roce 1943, kdy byl klatovský NRV odhalen gestapem v důsledku nalezení dokumentů v Borovech, kde byla provedena razie na dům, ve kterém se ukrýval hledaný člen KV KSČ Karel Šmídl (viz výše). Na základě tohoto nálezu gestapo zatklo i vedoucí komunisty Jaroslava Stulíka, Artura Cibulku a další, kteří byli odsouzeni k trestu smrti, čímž byla značně narušena činnost ilegálního komunistického hnutí na Klatovsku i Sušicku. Navzdory těmto těžkým okolnostem komunistický odboj na Klatovsku nepřestal existovat a usilovně pracoval dále.¹⁷³

Na základě směrnic KI z roku 1943 měli komunisté ještě více vystupňovat boj proti okupační moci a kolaborantům za účelem budoucího povstání celého národa v důsledku toho, jak se vyvíjela válka na východní frontě. Součástí tohoto

¹⁷¹ VÁVRA, s. 60–67; ŠMÍD, s. 37.

¹⁷² ŠMÍD, s. 43; LAŠTOVKA, s. 138–139.

¹⁷³ Tamtéž, s. 51–58; Tamtéž, s. 140.

zápasu mělo být vytváření partyzánských skupin a prvních ilegálních revolučních národních výborů, které měly sehrát svou úlohu během povstání a hlavně po osvobození. S tím souvisela i činnost ilegální komunistické organizace na Klatovsku během posledního období války. Vedl jí Antonín Kadral, dále v ní působili například Karel Dolejš, Emanuel Cihlář, František Kubík, atd. a dohromady měla zhruba 40 členů. Jejich hlavní činnost spočívala převážně v provádění drobných sabotáží, rušení telefonního spojení a v souvislosti s připravovaným povstáním monitorovala pohyby, množství a výzbroj jednotek německého říšského vojska. V okolí Horažďovic podobně operovala skupina Vorošilov.¹⁷⁴ Navzdory tomu, že si komunistický odboj na Klatovsku musel projít mnohými těžkými zkouškami, mimo jiné častými zásahy gestapa, přežil během celé existence Protektorátu Čechy a Morava a přispěl svou činností ke ztěžování práce okupační správy. Navíc sehrál svou roli i během osvobození a následně po něm.

5.2 Nekomunistický odboj

Na Klatovsku bylo během nacistické okupace utvořeno a působilo několik nekomunistických odbojových organizací. Většina z těch, které byly vytvořeny v prvním období existence protektorátu do roku 1942, byla rozkryta a zničena gestapem. Ale ti, kteří při zatýkání proklouzli, mohli ve své odbojové činnosti pokračovat dál a mnohdy vytvořili jiné ilegální skupiny ve druhém období německé nadvlády, které je možné zařadit do doby od druhé poloviny roku 1942. Avšak i ty trpěly častými zásahy nacistického bezpečnostního aparátu a mnohdy byly rozbity. Poslední ilegální odbojové organizace vznikaly i v poslední fázi války na přelomu let 1944 a 1945, které již měly to štěstí, že gestapo začínalo mít jiné starosti, než stíhat odbojáře a nepodařilo se je odhalit. Ty měly velký podíl na květnových událostech osvobození. Aby tato kapitola nebyla pouze výčtem jmen a abecedním seznamem, je zaměřena pouze na ty nejdůležitější a neznámější odbojové skupiny.

¹⁷⁴ ŠMÍD, s. 58–63; LAŠTOVKA, s. 143–144.

Mezi jednu z prvních nekomunistických odbojových organizací na Klatovsku patřil Místní výbor národního odboje (dále jen MVNO), jenž byl vytvořen již na počátku okupace roku 1939 v Klatovech z podnětu Bedřicha Sekyry, který byl činovníkem bývalé sociálně demokratické strany. Jeho dalšími čelními představiteli byli například Karel Mazanec, Karel Paveza, Václav Vyšohlíd, František Maksa a Josef Kyselo. Postupem času navázal kontakty s ústředními odbojovými organizacemi - Politickým ústředím (dále jen PÚ) skrze Maksu, Petičním výborem Věrní zůstaneme (dále jen PVVZ) přes Josefa Peška.¹⁷⁵ Josef Kyselo se stal další spojkou s ústředím PVVZ v Praze a do Klatov dodával hlavně ilegální tiskoviny (časopis *V boj*). Právě MVNO se stal základem pro vytvoření odbočky PVVZ v Klatovech ještě spolu s ilegální skupinou Stráž svobody,¹⁷⁶ proto byl později znám spíše pod zkratkou PVVZ - MVNO. Na přelomu dubna a května roku 1940 došlo v Praze k ustavení koordinačního centrálního orgánu hlavních složek nekomunistického odboje - Ústřední výbor odboje domácího (ÚVOD), v němž byli zastoupeni dva členové z každé z organizací PVVZ, ON a PÚ. Od té doby začalo gestapo v protektorátu, i to klatovské, pro označení PVVZ nesprávně používat název ÚVOD. Členem ÚVODu se stal i Pešek, skrze něhož měl s tímto orgánem spojení i klatovský PVVZ - MVNO, kvůli čemuž získal další příponu - PVVZ - MVNO - ÚVOD.¹⁷⁷

Seznam členů PVVZ - MVNO se nedochoval, ale podle zprávy ČSPB Klatovy z roku 1973 bylo jeho součástí 30–40 osob, stejný počet uvádí i kolektiv autorů v knize *Klatovsko v protifašistickém zápase*. Tato ilegální organizace navázala kontakty s dalšími na Klatovsku, například se sokolskou odbojovou skupinou nebo s Městským úřadem v Klatovech. Tyto styky zajišťovali Paveza, Mazanec, Sekyra a Maksa. Práce vycházela z iniciativy ústředí PVVZ. V září roku 1941 byl nezákonně vydán akční program PVVZ s názvem *Za svobodu, do nové Československé republiky*. Mezi odbojovou činností klatovské skupiny patřila hlavně zpravodajská práce pro pražské vedení. Informace a zprávy byly až

¹⁷⁵ Josef Pešek používal krycí jméno Starok, od roku 1940 byl instruktorem PVVZ pro odbojové organizace v klatovském, sušickém, strakonickém, tábořském a dalších okresech. VÁVRA, s. 69.

¹⁷⁶ Stráž svobody byla založena již v roce 1938 členy národně socialistické strany, z ní přešli do PVVZ - MVNO například Anna Korecká, Karel Ginsl či Jaroslav Rendl. VÁVRA, s. 70.

¹⁷⁷ VÁVRA, s. 68–70; ŠMÍD, s. 38–39; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 127.

do září 1941 zasílány na jednu z pražských krycích adres, kterou dostal Maksa od Peška. Posledním, kdo zprávy posílal, byl František Wild, jenž byl řídícím učitelem v Čachrově, a gestapo ho zatklo v březnu roku 1942. Mezi další akce klatovské PVVZ patřily různá nenápadná protifašistická rezistence, také tisková propaganda proti nacistickému Německu a Adolfu Hitlerovi, shromažďování a skladování zbraní a střeliva.¹⁷⁸

V roce 1940 bylo gestapem rozbito vedení klatovské PVVZ. Zatýkáni v Klatovech začalo v prvních dnech června roku 1940 po rozbití ústředí PVVZ v Praze. Jako první byl zadržen Bedřich Sekyra a byl podroben tvrdým výslechům kriminálního asistenta Franze Schambergera. Svůj život raději ukončil sebevraždou, aby nic nevyzradil. Gestapo se činilo až do srpna 1940, znovu poté v dubnu a září 1941 a naposledy v roce 1942. Všichni obvinění z klatovského PVVZ byli odsouzeni Vrchním zemským soudem v Drážďanech v červenci roku 1942 pro přípravu velezrady a pro vlastizradu, tedy pro rozšiřování ilegálních tiskovin, k různě dlouhým trestům vězení.¹⁷⁹

Mezi další významné celostátní odbojové organizace patřila Obrana národa (ON), jejíž odbočka byla vytvořena i na Klatovsku. Jednalo se o odboj vojenského charakteru. Síť ON začala vznikat ve druhé polovině března roku 1939 a její formování bylo dokončeno v letních měsících téhož roku. Do ilegality se promítla vojenská struktura z bývalé československé armády,¹⁸⁰ což se však stalo ON osudným. Členy nebyli pouze příslušníci bývalé československé armády, ale také Strážce obrany státu, Národních střeleckých gard a dalších uskupení. V Plzni bylo ustaveno velitelství divize pro západočeský kraj a v rámci něho čtyři okresní velitelství, pluky Plzeň - východ, Plzeň - západ, Klatovy, Domažlice a dva prapory v Rokycanech a Klatovech. V čele ON pro oblast Západočech působil nejprve plukovník Jan Vlachý, po něm plukovník Karel Dubovský.¹⁸¹

¹⁷⁸ VÁVRA, s. 71–77; ŠMÍD, s. 39.

¹⁷⁹ VÁVRA, s. 76–80; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 131; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 285–286.

¹⁸⁰ Jako první byla zformována hlavní velení, následně jejich štáby, v krajích divize a v okresech pluky, prapory, roty a čety. VÁVRA, s. 84.

¹⁸¹ VÁVRA, s. 84–85.

V Klatovech začal budovat ON v podobě Pošumavského pluku ON plukovník pěchoty Rudolf Bělín, po jeho odchodu do Prahy na konci roku 1939 se do čela postavil major Karel Bárta. Major Rudolf Dürr byl zpravodajským důstojníkem ON v Klatovech, po něm během roku 1939 poručík Vratislav Raška. Jako mobilizační referent působil major Josef Sadil, který byl i spojkou s plzeňským velitelstvím (major Jaroslav Metlický) a členem (za ON) vedoucí koordinační trojky nekomunistického odboje v Klatovech spolu s Františkem Maksou a Bedřichem Sekyrou. Vedoucím sabotážní skupiny byl poručík Miloslav Pecánek a civilní složky František Maksa z vedení MVNO - PVVZ. Posledním významným členem byl štábní kapitán Ludvík Fiala působící zároveň jako odborný poradce vojensko - bezpečnostní skupiny ilegální odbojové organizace Sokola Klatovy.¹⁸²

Náplní práce ON bylo shromažďování zbraní, střeliva a výbušnin, opatřování financí ať už pro rodiny perzekuovaných, nebo pro odchod vojáků do zahraničí, pro přípravu sabotáží a zpravodajskou činnost. ON v Klatovech spolupracovala s PVVZ - MVNO při organizaci odjezdů letců do zahraničí ke spojeneckým leteckým útvarům. Přípravovala také koncepce plánů pro budoucí rozhodující chvíle převzetí moci, ale nijak do detailu je nerozpracovávala a muži, kteří měli být zahrnuti do případné mobilizace, netvořili ilegální síť ON. Hlavní aktivitou bylo shromáždění a ukrytí zbraní, které byly ukořistěny již v březnu roku 1939 před zabráním klatovských kasáren německou armádou. Úkrytem pro ně byla hlavně železničářská zahrada v ulici Svatopluka Čecha v Klatovech. Další výzbroj, kterou skryla ilegální skupina Stráž svobody, se nacházela v ohradě stavitele Zdeňka Maška a v živnostenské škole.¹⁸³ Zbraně bývalé Československé obce legionářské byly ukrývány v rodinné škole, v Mochtíně a Dolanech, později v domku za jezdeckými kasárnami. Po delší době je všechny získal do svých rukou Národně revoluční výbor a gestapo je našlo během zatýkání 3. května 1943. Do květnových dnů roku 1945 však tajná státní policie neobjevila zbraně vojenské odbojové skupiny majora Jaroslava Orta, které u sebe

¹⁸² VÁVRA, s. 86–87; ŠMÍD, s. 38; STŘELEČEK, s. 53.

¹⁸³ Záznam o odbojové činnosti Zdeňka Maška, SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 1.

ukryl Jan Martínek, jenž byl správcem statku v Hořákově, a také Kotíkovy ilegální Národní střelecké gardy.¹⁸⁴

Na podzim roku 1939 došlo k vyzrazení působení ON, bylo zatčeno její ústřední vedení a rozkrývání organizace v celém protektorátu se rozjelo naplno. Na začátku února 1940 si plzeňské gestapo přijelo pro plukovníka Karla Dubovského, velitele západočeské ON, plukovníka Jana Vlacha i majora Metlického, kvůli němuž byla odhalena klatovská ON. Ve stejném čase klatovské gestapo zatklo majora Sadila a předalo ho k výslechům do Plzně, odkud se vrátil, ale během pobytu ve vazbě v Klatovech spáchal sebevraždu.¹⁸⁵ Při domovní prohlídce v jeho bytě však gestapo získalo důležité materiály o klatovské ON a mohlo se tak dále činit v boji proti této skupině. Její poslední člen byl dopaden až v srpnu roku 1941, čímž byla ukončena činnost skupiny ON na Klatovsku. Doplatila na nedostatečné utajení a převzetí vojenské struktury do organizačního schématu. Major Rudolf Dürr a poručík Miloslav Pecánek byli odsouzeni německým soudem v Berlíně k trestu smrti za přípravu velezrady a nadržování nepříteli a v roce 1943 popraveni v Berlíně Plötzensee. V případech ostatních byly rozsudky mírnější v podobě několikaletého vězení.¹⁸⁶

Jednou z dalších protinacistických odbojových skupin, která byla v Klatovech založena v srpnu roku 1939, byla Česká národní armáda (dále jen ČNA). Byla vytvořena spojením Odbojové organizace mladých a Sdružení legionářského dorostu (do odboje byly zapojeny již od března 1939). Příslušníky ČNA tvořila převážně mládež a mezi její zakládající členy patřili Jiří Čoudek, Jiří Šmídl, Ferdinand Sýkora, Josef Svoboda, Václav Belfín. Na základě dálnopisu šéfa venkovní služebny klatovského gestapa Winkelhofera z roku 1942 šlo „o sdružení mladých hochů ve stáří od 18 do 22 let“.¹⁸⁷ Po zformování měla 35 členů, kteří tvořili skupinky po třech, vyjma velitele Čoudka a Josefa Svobody.¹⁸⁸

¹⁸⁴ VÁVRA, s. 84–88; STŘELEČEK, s. 53.

¹⁸⁵ Podle zápisu v klatovské kronice nebylo v té době jisté, zdali se oběsil sám, či byl nejprve ubit gestapem při výslechu a až později jakoby naoko oběšen. Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 282.

¹⁸⁶ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 129–130; VÁVRA, s. 85–91; STŘELEČEK, s. 53.

¹⁸⁷ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XV/1, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny.

¹⁸⁸ VÁVRA, s. 98; STŘELEČEK, s. 61; Příloha k záznamu o odbojové činnosti Jiřího Čoudka, SOKA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 1.

Její hlavní charakteristickou vlastností byla vojenská kázeň. Pokud se chtěl někdo stát součástí této skupiny, musel mít dva ručitele a složit přísahu poslušnosti a věrnosti Československé republice, odkazu Tomáše Garrigua Masaryka a bojovým cílům organizace. Vedení ČNA se scházelo v bytě Čoudkova otce.¹⁸⁹

ČNA cvičila své členy vojenským výcvikem po vzoru československých legií z první světové války pro případné povstání. Dále se zabývala tvorbou a šířením letáků zaměřených proti Říši, vyhotovováním seznamů Němců žijících v Klatovech, podporovatelů Háchovy vlády spolu s pozorováním jejich činnosti a sledováním posádky Wehrmachtu ve městě. Během jednotlivých schůzek probíhaly diskuze o politické, válečné situaci a legionářích. I ČNA měla napojení na další ilegální odbojové organizace nejen na Klatovsku. Prostřednictvím Čoudka udržovala spojení s ON, skrze Jiřího Šmídla mladšího s Československou obcí legionářskou, dále také s ÚV Sdružení legionářského dorostu v Praze a jinými dalšími.¹⁹⁰

I v odboji se bohužel našli tací, kteří dokázali zradit nejen svůj rodný národ, ale i své přátele a známé, příkladem čehož se stal i osud ČNA v Klatovech. I jí potkal stejný osud jako předešlé odbojové skupiny na Klatovsku, neboť v druhé polovině roku 1941 byla gestapem odhalena v důsledku zrady jednoho z členů - Karla Doležala. Není nám však známo, co ho k takovému činu vedlo. Zásah tajné státní policie nepřišel ihned po udání, ale až v dubnu následujícího roku po určité době sledování a shromažďování informací. Výsledky zadržených, které vedl Heinrich Wimmer a násilím se na nich podílel tlumočnick Franz Wotawa, trvaly sedm dlouhých měsíců až do prosince roku 1942. Někteří byli pro nedostatek důkazů propuštěni, jiní odsouzeni v roce 1943 k několika letům káznice.¹⁹¹

U ČNA došlo k obnovení její činnosti v letech 1943–1944, protože ne všichni její členové byli uvězněni a navíc v květnu roku 1944 byli někteří po

¹⁸⁹ VÁVRA, s. 98–100; Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XV/1, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny.

¹⁹⁰ VÁVRA, s. 99; Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XV/1, Klatovy, archiv VMH Kt, Moderní dějiny.

¹⁹¹ VÁVRA, s. 100–103; JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 168.

odpykání trestů propuštění (Josef Urban, Václav Diviš). Znovuvytvořená ČNA se mezi lety 1943–1945 orientovala na pomoc uprchlíkům z totálního nasazení v Říši v podobě sběrných úkrytů na Klatovsku, sbírek a rozdělování potravin, příkrývek a šatstva. V květnových dnech osvobození se její členové účastnili převzetí moci ve městě, když vyzbrojeni puškami střežili přístupové cesty do města Klatovy, převážně ve směru od Horažďovic a Železné Rudy, a také vojenské skladiště v objektu bývalého pivovaru. Navíc se podíleli na pátrání po příslušnících klatovského gestapa, SD a NSDAP.¹⁹²

Významnou nekomunistickou složku představoval na Klatovsku i sokolský odboj. V letech 1939–1941 byla ilegální činnost kryta pod záštitou zákonně fungující České obce sokolské (ČOS). Na počátku okupace byla na ústředí v Praze vytvořena zvláštní komise pro konspirativní styk s jednotlivými sokolskými župami, v níž oblast západních Čech zastupoval Svatopluk Svoboda. V samotných Klatovech i pro území Šumavské sokolské župy organizoval odboj Josef Beneš společně s Václavem Černovským, Jiřím Burghauserem, Vladislavem Říhou a Františkem Jiráskem. Skupina navázala kontakty s náčelníkem ČOS Augustinem Pechlátem, s plzeňskou odbočkou PVVZ i s plzeňským velitelstvím ON. V Klatovech spolupracovala s PVVZ - MVNO, ON a ČNA. Byla velice dobře konspirativně kryta s výjimkou slabého místa v podobě vnějších kontaktů. Odbojová činnost vycházela z pokynů výše zmiňované komise ČOS, jejímž cílem byla národní svoboda a neměla vlastní politický program. Poté, co byl v únoru roku 1940 zatčen major Metlický z plzeňské ON, došlo během jeho výslechů k prozrazení Josefa Beneše, jenž byl následně zadržen klatovským gestapem v dubnu 1940. Jeho vyslýchání trvalo pět měsíců, ale naštěstí bez jakéhokoliv úspěchu a kvůli tomu nedošlo k dalšímu prozrazení organizace klatovské sokolské odbojové skupiny. Avšak do její činnosti zasáhla jiná skutečnost. Od 12. dubna 1941 byla zastavena činnost ČOS, čímž přestala být kryta i ilegální působení zákonnou organizací, jíž byl navíc zabaven majetek (Sokolovny a další).¹⁹³

¹⁹² VÁVRA, s. 103–104.

¹⁹³ Tamtéž, s. 110–111; STŘELEČEK, s. 58–60; Záznam o odbojové činnosti Josefa Beneše, SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 1.

V důsledku těchto okolností se klatovský sokolský odboj přetransformoval během roku 1941 do nové organizace s názvem Jindra,¹⁹⁴ do jejíhož čela se postavili inženýr Václav Říha a František Jirásek. Skládala se ze tří skupin - zpravodajské, podpůrné a strážní. Politicky se orientovala na zahraniční vedení a ústředí tohoto hnutí na západě a celkově západním směrem. Ale i do její činnosti nakonec proniklo gestapo 8. října 1941 v rámci preventivní akce *Sokol*, kdy byli zadrženi bývalí župní vedoucí a funkcionáři místních sokolských jednot a rovnou převezeni do věznic, popřípadě následně do koncentračních táborů. V Klatovech se to týkalo například starosty Šumavské sokolské župy Jiřího Burghausera či předsedy TJ Sokol Klatovy Karla Nejdla. Někteří však zatýkáni unikli a mohli vyvíjet další činnost v rámci sokolského odboje, mezi níž patřila pomoc rodinám zatčených a popravených členů klatovského odbojového hnutí, podpora v podobě peněz a potravin. Práce byla mnohdy dále narušována gestapem, ale i přesto působila sokolská odbojová organizace na Klatovsku až do konce války, kdy byla její strážní skupina použita k ochraně města v květnu 1945. Za zmínku stojí, že během okupace bylo zatčeno celkem 37 členů klatovské jednoty Sokola, z nichž 24 zahynulo nebo bylo popraveno, a ze všech jednot Šumavské sokolské župy se obětmi nacistické perzekuce stalo 96 osob.¹⁹⁵

5.3 Národně revoluční výbor

Zvláštní pojednání si zaslouží odbojová organizace Národně revoluční výbor (NRV), kterou nelze zařadit ani do jedné z předešlých podkapitol, neboť ji tvořili jak komunisté, sociální demokraté či příslušníci jiných prvorepublikových stran, tak také vojáci, členové Sokola a mnozí další. NRV byl spjat s novým začátkem odbojového hnutí po teroru druhého stanného práva, kdy bylo nově a lépe organizováno v menších regionálních celcích a jednotlivé skupiny začaly

¹⁹⁴ Již v dubnu roku 1941 vznikla ústřední odbojová sokolská organizace Obec sokolská v odboji (OSVO), která byla známá i pod názvem Jindra, což bylo krycí jméno jejího vedoucího profesora Ladislava Vaňka. Navazovala na sokolský odboj z let 1939–1941. VÁVRA, s. 112.

¹⁹⁵ STŘELEČEK, s. 58–61; VÁVRA, s. 112–115;

pracovat více samostatně. V Klatovech byl NRV ustaven na podzim roku 1942 a postupem času se stal největší odbojovou organizací klatovského okresu.¹⁹⁶

Zformování klatovského NRV bylo součástí výstavby těchto odbojových buněk na Plzeňsku. Podle Josefa Vávry byl „*odpovědí na zběsilé zatýkání a popravy za heydrichiády, byl vyjádřením bojové jednoty a odhodlání k novému osvobozenému životu*“.¹⁹⁷ NRV byl organizován podle nových zásad konspirace podle číselného schématu, kdy každá skupina i člen měli své číslo. Členil se na úsek předsedy NRV, úsek politického vedoucího a tři skupiny - vojenskou, bezpečnostní a správní. Za předsedu byl vybrán Karel Dobruský, politickým vedoucím se stal již zmiňovaný významný člen klatovského komunistického odboje Jaroslav Stulík, který přijal do svého úseku dalšího komunistu Artura Cibulku. Vojenskou skupinu vedli další význační odbojáři brigádní generál Josef Dostál a Zdeněk Mašek, v čele té bezpečnostní byl Jaroslav Vozobule. Základ obou skupin tvořili bývalí legionáři, kteří se připravovali na situaci převratu.¹⁹⁸

Jeho činnost spočívala v detailním rozpracovávání operačních plánů přípravy bojového vystoupení domácího odboje, převzetí veřejné správy revolučními národními výbory a zajištění rozsáhlých akcí k zabránění destrukcí železničních, silničních a dálkových telefonních spojů, k ochraně objektů a osob ve městě. Jednotlivé skupiny musely pracovat samostatně z důvodu konspirace, jejich vedoucí a také členové vedení NRV si osobně vybírali své spolupracovníky a v rámci odborného úseku se mezi sebou znalo nejvýše pět členů. NRV se podařilo získat spolupracovníky pro různé sekce v Sušici, Janovicích nad Úhlavou, Domažlicích, Staňkově a Švihově. Na Klatovsku byly navíc vytvořeny i další NRV v Plánici, Přešticích, Staňkově a v Janovicích nad Úhlavou, kde ho vytvořili místní četníci v čele s velitelem Karlem Kotalem.¹⁹⁹

V únoru roku 1943 se v klatovském NRV objevily rozpory mezi členy, protože někteří měli pocit, že hnutí bylo pod silným komunistickým vlivem a chtěli odejít do jiných národních výborů. K vyvrcholení sporů uvnitř NRV již

¹⁹⁶ VÁVRA, s. 141–145.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 147.

¹⁹⁸ STŘELEČEK, s. 65–67; VÁVRA, s. 145–148.

¹⁹⁹ Tamtéž; Tamtéž, s. 146–150.

nedošlo v důsledku zásahu gestapa, které získalo informace o této organizaci na základě dokumentů nalezených v Borovech, kde se ukrýval Karel Šmídl (viz výše). Zatýkáni v řadách klatovského NRV probíhalo až do podzimu 1943. Bylo zadrženo celkem 42 odbojářů za činnost v nebo pro NRV Klatovy, z nichž 25 zahynulo nebo bylo popraveno. Více jak polovinu z 25 obětí tvořili legionáři. Rozbitím klatovského NRV došlo k narušení a zániku i ostatních NRV na Klatovsku, které s ním většinou úzce spolupracovaly.²⁰⁰

²⁰⁰ VÁVRA, s. 152–164.

6 Židovské obyvatelstvo, jeho perzekuce a osudy

Židovští obyvatelé Klatovska neměli lehký život již před okupací zbytku Československa během existence tzv. druhé republiky, kdy byli různě omezováni, ale po vzniku Protektorátu Čechy a Morava a vytvoření okupační správy se jejich situace ještě zhoršila. Perzekuce židovských občanů nejen z Klatovska postupně nabírala na síle a vyvrcholila v tzv. konečném řešení židovské otázky. Na omezování Židů se přičinily i protektorátní úřady a co je ještě smutnější, že vůči židovským spoluobčanům v souladu s nacistickou ideologií a propagandou vystupovali i někteří obyvatelé Klatovska, kteří byli protektorátními příslušníky a mnohdy v minulosti mohli být i jejich přáteli.

Ihned po okupaci zbytku Československa v březnu roku 1939 se také na Klatovsku rozběhla první etapa protižidovské politiky, jež měla vést postupným omezováním práv Židů k jejich vyčlenění z veřejného života. Začala být vydávána různá nařízení se zákazy a omezeními nejen okupačními, ale i okresními a městskými úřady. Ta se zpočátku týkala čistě židovských manželství, později ale i těch smíšených a tzv. míšenců. Prvotní opatření se zaměřila na židovský majetek, především na různé továrny, firmy a obchody patřící Židům. V takovém případě se nejčastěji jednalo o jeho zabavení, tzv. arizaci, a následné převedení pod správu tzv. treuhändrů, neboli správců k věrné ruce, kteří podnik spravovali ve prospěch Říše. Postupem času byly prodány novým vlastníkům, jimiž byli ve většině případů Němci. Arizace vycházela z nařízení o židovském majetku, které vydal říšský protektor Konstantin von Neurath v červnu roku 1939 a stanovilo definici židovského podniku: „*Za židovský byl považován podnik veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti, , jsou - li jeden nebo několik osobně ručících společníků židé*“.²⁰¹ U větších obchodů byl postup stejný, ale u těch menších se jednalo pouze o konfiskaci zboží nebo vnitřního vybavení a jeho zapečetění.²⁰²

²⁰¹ KÁRNÝ, Miroslav, „Konečné řešení“. *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, Praha 1991, s. 32.

²⁰² STRNAD, Milan, *Židé v dějinách města Klatov*, Klatovy 2010, s. 131; *Protižidovská politika po zřízení Protektorátu Čechy a Morava*. In: *holocaust.cz* [online], [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/protizidovska-politika-po-zrizeni-protektoratu-cechy-a-morava/>.

V samotných Klatovech se arizace týkala hned několika židovských továren. O postupném zabavování podniků ve vlastnictví Židů pravidelně informovala i klatovská česky tištěná periodika *Klatovské listy* a *Šumavan*. Jedním z prvních takto zasažených byla továrna na kožené pasy Leo Krauskopf, jejíž majitel odjel ještě před okupací obchodně do Anglie a už se nevrátil zpátky, proto okresní úřad jmenoval jejím správcem pana Diessela.²⁰³ Další byla firma Bohumil Singer, továrna na kůže, v níž byl již v červnu roku 1939 správcem k věrné ruce stanoven Wolfgang Graf a její název byl změněn na Bohumil Singer - Gottlieb Singer.²⁰⁴ Její původní židovští vlastníci Leo a Otto Singrovi se stihli zavčas vystěhovat do Finska.²⁰⁵ Na konci roku 1939 byli jmenováni další dva treuhändři. Jednak inženýr Hans Hofman z Kamenice v První klatovské továrně na límce, manžety a košile bratrů Wienerových, v níž se během okupace vystřídal více správců, a v srpnu roku 1944 byl podnik prodán Němci Seppu Josefu Drescherovi. Wolfgang Graf se stal správcem k věrné ruce v již druhém podniku, v továrně na kůže Arnošta Weinaera. Židovský majitel Weiner ji spravoval pod Grafovým dohledem až do října roku 1941, kdy musel s touto prací jako Žid úplně skončit. V srpnu roku 1942 byla firma prodána dvěma Němcům Arne Nebemu a Adolfu Wunderlichovi.²⁰⁶ V následujícím roce potkal stejný osud ještě další židovské podniky v Klatovech.²⁰⁷

Arizace v Klatovech zasáhla i obchody, které vlastnili židovští občané města. Na základě nařízení úřadu říšského protektora měly být od 30. dubna 1940 uzavřeny všechny klatovské židovské obchody s textiliemi, kůžemi a koženým zbožím a Židé se této činnosti dále nesměli věnovat.²⁰⁸ V některých z nich působili již od předchozího roku správci k věrné ruce. To se týkalo obchodu s uhlím a stavebninami Josefa Poppera, v němž byl důvěrníkem

²⁰³ Klatovské listy, 8. 4. 1939, LVII/15, s. 3.

²⁰⁴ Informace o ustavení Wolfganga Grafa coby správce přinesly *Klatovské listy* až na začátku ledna 1940, ale Milan Strnad na základě zjištěných údajů z pramenů ve své knize uvádí, že byl Graf jmenován již v červnu roku 1939, a poukazuje i na zmiňovaný článek v *Klatovských listech*. STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 133–134; Klatovské listy, 6. 1. 1940, LVIII/2, s. 3.

²⁰⁵ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 133.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 132–133.

²⁰⁷ Tamtéž; Klatovské listy, 3. 7. 1940, LVIII/6, s. 5; Klatovské listy, 27. 4. 1940, LVIII/18, s. 4.

²⁰⁸ Klatovské listy, 24. 2. 1940, LVIII/9, s. 5.

František Tajbl a který byl v srpnu 1940 prodán Josefu Klementovi.²⁰⁹ I největší klatovský židovský obchodní dům Eduard Löwy byl od roku 1939 dán pod „arijskou“ správu a v roce 1942 prodán novému majiteli Steiningerovi, který již vlastnil podobné domy v Chamu a Nýrsku (tehdy Neuernu).²¹⁰ Klatovské „narijské“ obchody, v nichž byli ustaveni „správci k věrné ruce“, mohly ve svých výlohách čitelně vyvěsit nápis „*Unter treuhänderischer Leitung - Pod správou věrné ruky*“. To se týkalo například již zmíněného podniku Josefa Poppera.²¹¹ Ty, které ještě zůstaly ve vlastnictví židovských obyvatel před dubnem 1940, musely být označeny jako „*Židovský obchod/závod - Jüdisches Geschäft*“, což kontrolovalo protektorátní četnictvo.²¹² Podle hlášení jednotlivých četnických stanic klatovského okresu byly všechny židovské živnosti řádně pojmenovány.²¹³ Některé menší obchody židovských majitelů v Klatovech byly po 30. dubnu 1940 zapečetěny a de facto zanikly úplně. Takovýto osud stihl například krámy Maxe Löfflera či Alfréda Šlinga.²¹⁴

Židovští občané Klatovska byli od počátku okupace perzekuováni řadou různých opatření a zákazů okupační i protektorátní správy, dále akcemi ze strany gestapa, ale i napadání ze strany jejich spoluobčanů, kteří proti nim veřejně vystupovali. První vyhláška, která se dotkla každodenního života židovského obyvatelstva Klatovska, vzešla z Okresního úřadu v Klatovech v srpnu roku 1939 a zakazovala jim navštěvovat určité veřejné prostory, jako byly restaurace, kavárny, hotely a také koupaliště v Klatovech.²¹⁵ Byla vydána na základě došlého oběžníku od Prezidia zemského úřadu v Praze, jenž doporučoval opatření upravující styk židovských obyvatel s nežidovskými, aby byl zajištěn klid

²⁰⁹ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 134; Šumavan, 26. 8. 1939, LXXI/66, s. 4; Klatovské listy, 3. 8. 1940, LVIII/32, s. 5.

²¹⁰ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 134; Klatovské listy, 3. 1. 1942, LX/1, s. 3; Klatovské listy, 1. 8. 1942, LX/31, s. 5.

²¹¹ Přípis Oberlandrátu v Klatovech, Klatovy 25. 10. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Oběžník PZÚ v Praze, Praha 4. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4.

²¹² Oběžník PZÚ v Praze, Praha 4. 11. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Oběžník PZÚ v Praze, Praha 4. 12. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4; Vyhláška OÚ Kt, Klatovy 17. 8. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3.

²¹³ Hlášení četnických stanic, 8.–18. 11. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 4.

²¹⁴ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 134; Staniční kniha událostí od 23. 1. 1940 do 14. 7. 1941, SOkA Kt, Archiv města Klatovy 1353–1945 (1956), inventární číslo 1251, s. 546.

²¹⁵ Vyhláška OÚ Kt, Klatovy 17. 8. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3; Šumavan, 23. 8. 1939, LXXI/65, s. 3–4.

a pořádek mezi veřejností.²¹⁶ Podniky a prostory, do nichž byl občanům židovského vyznání zakázán vstup, měly být ihned opatřeny nápisem „*Židům nepřístupno - Juden nicht zugänglich*“ a v ostatních zařízeních stejného typu měly být, pokud to bylo možné, vyčleněny zvláštní místnosti pro židovské návštěvníky, aby se s nimi nemuseli stýkat ti nežidovského původu.²¹⁷ O měsíc později zasáhlo do běžného života židovských občanů klatovského okresu další omezení v podobě zabavení všech radiopřijímačů a jejich příslušenství četnickými stanicemi, jež je následně musely odevzdat venkovní služebně gestapa v Klatovech. Celkem jich bylo konfiskováno 17 mimo Klatovy, kde je židovští obyvatelé odnášeli přímo na úřadovnu tajné státní policie a počet se nepodařilo dohledat.²¹⁸

Postupné vylučování občanů židovského původu ze společenského a ekonomického života pokračovalo i v následujícím roce 1940, na jehož počátku rozhodlo protektorátní ministerstvo financí o vyplácení různých druhů plateb židovským podnikům, sdružením, osobám i „arijcům“ ze smíšených manželství pouze na vázané účty u vybraných peněžních ústavů, aby tak mohl být kontrolován jejich kapitál. V Klatovech byla pro tyto účely určena Občanská záložna, přičemž měla vést i vázané účty nájemného a pachtovného.²¹⁹ Jedním z dalších omezení byly změny a zákazy výkonu různých povolání, ať už se jednalo o advokáty, lékaře či jiná zaměstnání. Zpočátku mohli advokáti a lékaři židovského původu svou práci vykonávat alespoň pro ostatní židovské občany, ale nakonec jim byl výkon praxe zakázán úplně. U lékařů se tak stalo od 24. července roku 1940 nejen v Klatovech.²²⁰

²¹⁶ Velmi nutný oběžník PZÚ v Praze, Praha 5. 8. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3.

²¹⁷ Vyhláška OÚ Kt, Klatovy 17. 8. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3; Šumavan, 23. 8. 1939, LXXI/65, s. 3–4.

²¹⁸ Kopie ústního pokynu gestapa OÚ Kt, Klatovy 23. 9. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3; Hlášení Okresního četnického velitelství Klatovy OÚ Kt, Klatovy 23. 9. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3; Hlášení četnické stanice Klatovy OÚ Kt, Klatovy 25. 9. 1939, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3.

²¹⁹ Oběžník PZÚ v Praze, Praha 28. 2. 1940, SOkA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 5; Klatovské listy, 30. 3. 1940, LVIII/14, s. 4; Šumavan, 30. 3. 1940, LXXII/25, s. 5–6; Šumavan, 8. 6. 1940, LXXII/44, s. 4.

²²⁰ Klatovské listy, 11. 5. 1940, LVIII/20, s. 2; Klatovské listy, 13. 7. 1940, LVIII/29, s. 3; Šumavan, 27. 7. 1940, LXXII/58, s. 5.

V srpnu roku 1940 došlo k zavedení nákupních hodin pro židovské občany v klatovském okrese od 10 do 11 hodin dopoledne a odpoledne od 15 do 16 hodin. Tato doba však byla upravena hned v následujícím roce vyhláškou Okresního úřadu v Klatovech (únor 1941) a Židé mohli nakupovat pouze od 15 do 17 hodin. Toto platilo pro všechny obce na Klatovsku. Nařízení však bylo o měsíc později (v březnu) doplněno o tu část, že ve stanovených hodinách nesměli nakupovat ani zaměstnanci židovského obyvatelstva, například služební, byť by to byli „arijci“. Jedinou výjimku představovaly lékárny. Za porušení předpisů hrozily tresty nejen Židům, ale i obchodníkům samotným.²²¹ Postupem času však v Klatovech přibývalo obchodů, které odmítaly Židům cokoli prodávat, a v jejich výlohách byly umístěovány tabulky s nápisem „Židé nežádoucí - Juden unerwünscht“.²²²

V průběhu roku 1940 bylo židovským obyvatelům Klatovska nakonec zapovězeno navštěvovat i zbývající restaurace, kam jim do té doby ještě byl umožňován vstup, neboť se všechny podniky měly do 23. srpna 1940 rozhodnout, zda budou čistě „arijské“ nebo „židovské“. Rozhodly se tak i dvě nejznámější klatovské restaurace *Na Staré rychtě* a *U kanonu*.²²³ V tomto roce se perzekuce ještě více dotkla i židovských dětí, protože byl vydán zákaz, aby české školy přijímaly od školního roku 1940/1941 žáky židovského původu.²²⁴ V roce 1940 navíc Okresní úřad v Klatovech zakázal Židům přístup na další konkrétní místa v Klatovech a okolí (do parků, lesů, na hřiště a stadion) a povolil jim chodit do holičství jen v úterý a v pátek od 14–18 hodin, přičemž majitelé holičských podniků postupně sami úplně zapovídali vstup židovským občanům.²²⁵

Rok 1941 znamenal další řadu diskriminačních opatření a zákazů pro obyvatele židovského původu z Klatovska. Nově byla nákupní doba omezena i v trafikách od 15 do 17 hodin, navíc měl mít vždy přednost „arijec“ před Židy

²²¹ Klatovské listy, 17. 8. 1940, LVIII/34, s. 5; Klatovské listy, 1. 3. 1941, LIX/9, s. 5; Klatovské listy, 22. 3. 1941, LIX/12, s. 5; Šumavan, 12. 3. 1941, LXXIII/20, s. 3; STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 124.

²²² Klatovské listy, 15. 6. 1941, LIX/24, s. 5; Klatovské listy, 25. 7. 1942, LX/30, s. 5; Klatovské listy, 1. 8. 1942, LX/31, s. 5.

²²³ Klatovské listy, 29. 6. 1940, LVIII/27, s. 4; Klatovské listy, 31. 8. 1940, LVIII/36, s. 5; Šumavan, 11. 9. 1940, LXXII/71, s. 3; STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 124.

²²⁴ Šumavan, 17. 8. 1940, LXXII/64, s. 5; Der Deutsche Bote, 22. 6. 1940, č. 25, s. 6.

²²⁵ Klatovské listy, 7. 12. 1940, LVIII/49, s. 4; Klatovské listy, 25. 7. 1942, LX/30, s. 5.

při obsluhování.²²⁶ V létě byla Okresním úřadem v Klatovech vydána vyhláška, jež shrnovala či rozšiřovala předešlé zákazy, komplexně vylučovala židovské obyvatele z veřejného života a v níž se pravilo: „*Zakazuje se Židům: 1. zbytečné prodlévání na náměstí a na hlavních ulicích města Klatov (Pražské, Vídeňské, Domažlické a Plánické ulici), jakož i používání veřej. laviček, 2. návštěva všech veřejných sadů města Klatov, dále těchto lesů: Boru, Lubského (Spáleného) lesa, Lorety u Týnce, Hůrky, Křesťanského a Šibeničního vršku, ... 8. používání jízdních kol a nájemných aut (ohledně používání jízdních kol může být uděleno povolení k jízdě v případě, že jízdního kola jest používáno k jízdě na pracoviště, vzdálené 3 km od místa bydliště).*“²²⁷ Od 19. září 1941 vstoupilo v platnost asi nejvíce diskriminující opatření pro Židy v celém protektorátu, neboť všichni od šesti let věku museli začít nosit viditelné označení v podobě žluté šesticípé hvězdy s černým nápisem *Jude* přišité na oděvu na levé straně prsou.²²⁸ Na konci roku 1941 byla v klatovském okrese stanovena doba, kdy Židé mohli přicházet na úřady. Bylo to v rozmezí od 12–13 hodin.²²⁹

Židé na Klatovsku byli perzekuováni ale také ze strany klatovského gestapa, které přímo proti nim podniklo určité kroky, nebo se stali součástí represí prováděných proti všem možným vrstvám obyvatelstva. Jednou z prvotních akcí, která však nebyla namířena přímo proti židovským občanům, ale v rámci níž byli zatčeni i dva Židé z Klatov,²³⁰ byla akce A I. ze začátku září roku 1939 (viz výše). Oba zadržení byli spolu s dalšími posláni jako „rukojmí“ do *ochranné vazby* v koncentračním táboře (dále jen KT) Buchenwald, kde však neměli stejné podmínky jako ostatní zatčení z Klatov, jelikož byli Židé, a umístili je na židovské bloky. Obchodník František Kraus zemřel v roce 1941 v Buchenwaldu následkem vyčerpání z výkonu těžké fyzické práce, továrník Pavel Wiener byl pravděpodobně roku 1942 poslán do jednoho z pobočných pracovních táborů KT Osvětim, kde zemřel nejspíše roku 1943.²³¹

²²⁶ Klatovské listy, 19. 7. 1941, LIX/29, s. 5.

²²⁷ Vyhláška OÚ Kt, Klatovy 25. 7. 1941, SOkA Kt, Okresní úřad Klatovy 1850–1945 507.

²²⁸ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 125; KÁRNÝ, s. 73.

²²⁹ Klatovské listy, 6. 12. 1941, LIX/49, s. 5.

²³⁰ Jednalo se o obchodníka se železem Františka Krause a továrníka Pavla Wienera. STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 127.

²³¹ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 127–128; VÁVRA, s. 44–47.

Dalšími zásahy ze strany gestapa ve spolupráci s jinými státními úředníky byly prohlídky všech židovských domácností v Klatovech, které se týkaly jak čistě židovských rodin, tak i smíšených. Tyto hromadné razie proběhly dvě, první v roce 1940 a druhá v roce 1941, obě ve večerních hodinách. O akci v roce 1940 rozhodl sám velitel gestapa Winkelhofer a spolu s příslušníky gestapa se jí účastnili i pracovníci cenového úřadu. Měli se zaměřit jednak na předměty ze zlata, stříbra, barevných kovů, dále jízdní a motorová kola, které při jejich následném zjištění měly být konfiskovány, ale i na potraviny převyšující obvyklé přiděly. Objem zabavených věcí a potravin nebyl nijak velký a přednosta úřadovny cenové kontroly Antonín Fährnich to přičítal na vrub úředníkům českého původu tohoto úřadu, kteří měli Židy informovat o chystaných prohlídkách.²³² Druhá z razíí se uskutečnila v noci z 28. na 29. července 1941 a přineslo o ní informace i místní periodikum *Klatovské listy*, které však bylo silně antisemitské, což vyplývá i z článku o této akci: „*V pondělí v noci byly u všech Židů v Klatovech (asi 500 Židů) vykonány prohlídky a nalezeny byly spousty zásob mouky, konzerv, látek, cukru, kuřiva aj. ... Při tom byla v bytech Židů zjištěna povětšinou úžasná špína, pátrací orgány přinesli si domů mimoděk i - štěnice.*“²³³

Klatovské židovské obyvatelstvo bylo napadáno jak fyzicky, tak ústně, ale i na majetku bohužel také ze strany některých spoluobčanů, převážně členů organizace Vlajka, jež byla silně antisemitská. V čele této protižidovské propagandy a útoků stál místní předseda Vlajky a šéfredaktor *Klatovských listů* Jaroslav Laš. Antisemitismus se na stránkách jeho periodika objevoval již od počátku okupace a postupem času sílil až do roku 1942, kdy bylo jeho vydávání zastaveno. Řada štvavých a zesměšňujících článků necílila však pouze na samotné Židy,²³⁴ ale také na občany nežidovského původu, kteří se buď se židovskými spoluobčany nadále stýkali, nebo jim jakkoliv pomáhali.²³⁵ Takové

²³² STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 129–130.

²³³ *Klatovské listy*, 2. 8. 1941, LIX/31, s. 7.

²³⁴ Viz příloha č. 14.

²³⁵ Viz příloha č. 15.

osoby byly označovány na stránkách *Klatovských listů* jako „židomilky a židomilové“.²³⁶

Nejvýznamnější útoky na židovský majetek proběhly v červenci roku 1941, k jejichž uskutečnění podpořila členy Vlajky nejspíše i akce *Válečný krajský den* NSDAP, která se uskutečnila na počátku července, a především proslov župního vedoucího Fritze Wächtlera. V tomto projevu mimo jiné zaznělo: „A právě zde v tomto prostoru, kde ještě Žid nalézá svoji ochrannou domovinu musí býti řečeno: kdo se Židy drží, ponese s nimi i jejich osud.“²³⁷ Činovníci Vlajky na popud Jaroslava Laše v noci na 16. července 1941 nejprve zaútočili kameny na klatovskou synagogu, kde rozbili všechna okna, vytrhali i část okenních rámců a poničili vnitřní zařízení, a následně se cílem jejich vandalství stal dům židovského občana Marka Bermana, u kterého taktéž vytloukli okna. Pachatelé byli i s Lašem zatčeni protektorátními četníky, ale následně po protestech Němců propuštěni.²³⁸

Židé nejen z Klatovska ve věku od 16 do 60 let byli v letech 1941 a 1942 pracovně nasazováni na různé druhy práce. V Klatovech pracovalo nejvíce židovských obyvatel v továrně Gottlieb Singer na kožené zboží,²³⁹ kde bylo za tímto účelem vytvořeno jedno celé židovské oddělení v srpnu roku 1941, neboť se nesměli stýkat s „arijskými“ dělníky a nesměli mít ani cigarety pod hrozbou přísných trestů.²⁴⁰ Další Židé z Klatovska a jiných oblastí Oberlandrátu Klatovy byli v té době pracovně nasazeni v kaolinových závodech v Chlumčanech.²⁴¹ Oproti firmě Singer se v tomto podniku Židé mohli stýkat s nežidovskými dělníky a libovolně nakupovat. Zajímavostí je, že v kaolině pracoval sám autor spisu *Tak jsme žili* Karel Štern z Klatov jako topič parních kotlů na cihelně.

²³⁶ Klatovské listy, 29. 11. 1941, LIX/48, s. 5; Klatovské listy, 22. 8. 1942, LX/34, s. 5.

²³⁷ Klatovské listy, 12. 7. 1941, LIX/28, s. 1.

²³⁸ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 128–129; JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 135–136; Klatovské listy, 19. 7. 1941, LIX/29, s. 5; Klatovské listy, 26. 7. 1941, LIX/30, s. 5; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 297; Staniční kniha událostí od 15. 7. 1941 do 1. 2. 1943, SOKA Kt, Archiv města Klatovy 1353–1945 (1956), inventární číslo 1252, s. 1–2.

²³⁹ Celkem zde pracovalo 73 židovských osob, z toho 12 žen a konce války se nedožil nikdo z nich. STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 137; ŠTERN, Karel, *Tak jsme žili*, nevydaný strojopis, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy, s. 43.

²⁴⁰ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 136–139; ŠTERN, s. 41.

²⁴¹ V Západočeských kaolínkách pracovalo 42 Židů a Židovek z celého Oberlandrátu Klatovy z nichž se konce války dožili pouze 4. ŠTERN, s. 43.

V Klatovech byli Židé dále pracovně umisťováni na parní pilu Graf a Kusý, v Sušici do kamenolomu firmy Pokorný, nebo kamkoliv jinam na zemědělskou či lesnickou činnost.²⁴²

Práceschopní židovští občané Klatov měli v lednu a únoru roku 1942 z rozhodnutí vládního komisaře Rauschera pracovní povinnost ve formě odklizení sněhu, který ve velké míře zasypal město. Od pondělí do pátku takto pracovali jen ti, kteří neměli jiného zaměstnání, ostatní pouze v sobotu.²⁴³ V důsledku nařízení protektorátní vlády z 20. dubna 1942 se pracovní nasazení a jiná omezení začala vztahovat i na ty Židy, kteří pocházeli ze smíšených rodin. V Klatovech o tom informovaly *Klatovské listy*: „Budou zbaveni úřadu a přeloženi do trvalé výslužby ti aktivní nebo na trvalé dovolené s čekáním jsoucí veřejní zaměstnanci, kteří jsou židovskými míšenci nebo ženatí se Židovkou, případně se židovským míšencem prvního stupně, pokud jsou účastni na veřejné sociální péči. Služební poměr jejich bude zrušen.“²⁴⁴

Pro Židy z celého Oberlandrátu Klatovy však to nejhorší přišlo na podzim roku 1942, kdy se vrcholem jejich perzekuce staly transporty do ghetta v Terezíně a odtud dále na východ do vyhlazovacích táborů, nejčastěji Osvětimi - Březinky, které byly součástí tzv. konečného řešení židovské otázky. Již na konci července 1939 byla v Praze zřízena Ústředna pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für Jüdische Auswanderung) v čele s Adolfem Eichmannem, která byla později přejmenována na Ústřední úřad pro řízení židovské otázky v Čechách a na Moravě (Zentralamt für die Regelung der Judenfrage in Böhmen und Mähren) a měla na starosti veškeré věci týkající se Židů v protektorátu.²⁴⁵ Tomuto orgánu podléhala Židovská náboženská obec (dále jen ŽNO) v Praze, jež prováděla všechna jeho nařízení. Nacisté ještě vytvořili Židovskou radu starších v Praze, pod níž spadaly veškeré ŽNO v protektorátu a sama byla podřízena

²⁴² STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 137–140; ŠTERN, s. 42–43.

²⁴³ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 166; *Klatovské listy* 31. 1. 1942, LX/5, s. 2; *Klatovské listy*, 7. 2. 1942, LX/6, s. 5; *Kronika města Klatovy 1905–1956*, s. 303.

²⁴⁴ *Klatovské listy*, 25. 4. 1942, LX/17, s. 5.

²⁴⁵ *Oběžník PZÚ v Praze*, Praha 8. 8. 1939, SOKA Kt, OÚ Kt. Presidiální spisy 1939–1945 3; STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 141–142.

Zentralstelle. Zčásti spolupůsobila na registraci obyvatel židovské národnosti a organizačně zabezpečovala transporty nejen do Terezína.²⁴⁶

Z Klatov byly v listopadu 1942 vypraveny celkem dva transporty do ghetta v Terezíně s většinou židovských občanů z Oberlandrátu Klatovy, vyjma smíšených manželství. Byly označeny Cd z 26. listopadu 1942 a Ce z 30. listopadu 1942. Seznamy Židů měli okupanti předem připraveny. Prvním vlakem bylo deportováno 650 Židů, z nichž se konce války dožilo pouze 37. Ve druhém transportu odjelo do Terezína 619 židovských obyvatel a po válce se jich vrátilo pouhých 32. V terezínském ghettu z těchto 1269 Židů z klatovského oberlandrátu našlo smrt 140. Z okresu Klatovy nepřežilo utrpení v Terezíně a dalších koncentračních a vyhlazovacích táborech 587 Židů, kteří byli v obou transportech. Součástí listopadových deportací bylo 252 židovských občanů přímo z Klatov, přičemž z Cd se po válce nevrátil žádný z nich a z Ce jich přežilo 10, například manželé Rudolf a Eliška Masárkovi, Věra Rita Bocková, Karel Štern, manželé Charlota a Karel Gottliebovi.²⁴⁷

Sběrným místem v Klatovech, kam se museli dostavit všichni Židé, kteří dostali povolávací dopis, byla budova Živnostenské pokračovací školy Dr. Aloise Rašína.²⁴⁸ Na tomto místě byla následně provedena registrace, Židům byly zabaveny občanské legitimace a stali se pouhým „číslem“. Každý musel navíc podepsat prohlášení, že svůj majetek věnuje ve prospěch Říše, proto odevzdali klíče od domů a bytů a nesměli si s sebou vzít jakoukoliv peněžní částku, ale mnozí si peníze zašivali do oblečení a v budoucnu je použili na obstarání jídla či jiných potřeb. Jediné s čím mohli odcestovat, bylo zavazadlo vážící maximálně 50 kg. Organizaci celého tohoto procesu měli na starosti Mandlerova skupina ze ŽNO z Prahy a členové klatovského gestapa. Dozor nad zachováním klidu a pořádku vykonávali i protektorátní četníci.²⁴⁹

Zajímavostí týkající se klatovských transportů je, že do jednoho z nich měl nastoupit i MUDr. Leo Hartman ze Kdyně, který se ale nedostavil a zmizel.

²⁴⁶ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 141–142; ŠTERN, s. 38.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 142–144; Tamtéž, s. 44–241.

²⁴⁸ Dnes se jedná o Střední průmyslovou školu Klatovy.

²⁴⁹ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 144–147; ŠTERN, s. 44–45.

Nebyl nalezen do konce války a až po osvobození se zjistilo, že se skrýval v Podzámčí u Kdyně u pana Fleischmanna čp. 28. Po válce působil znovu jako lékař až do roku 1959, kdy zemřel.²⁵⁰ Dalším výjimečným příběhem byl i životní osud Věry Schaufeld (rozené Löwy), která měla to štěstí a dostala se jako jediná z klatovských židovských dětí do jednoho z dětských vlaků vypravených sirem Nicholasem Wintonem, což jí zachránilo život.²⁵¹ Sama paní Schaufeld na tyto chvíle vzpomínala takto: „*Vzpomínám si, že jednoho dne mě maminka přišla po vyučování vyzvednout, což bylo neobvyklé, protože jindy jsem chodila domů sama s kamarády. Vzala mě do parku před školu, sedly jsme si tam na lavičku a ona mi řekla, že musím odjet do Anglie a že za dva nebo tři měsíce za mnou rodiče přijedou. ... Dnes si dokáží představit, jak to pro ni muselo být těžké, protože věděla, že jejich příjezd není příliš reálný, ale chtěla mi vše ulehčit.*“²⁵²

Listopadové transporty roku 1942 z Klatov se netýkaly smíšených manželství a také klatovské židovské rodiny JUDr. Rudolfa Steinera, který působil jako předseda ŽNO v Klatovech a vyřizoval úřední záležitosti. Steinerova rodina však již 30. listopadu 1942 obdržela telegram, aby se druhý den dostavila do Prahy do sídla gestapa v Petschkově paláci. Nakonec byla deportována tzv. trestním transportem (Straftransportem) z Prahy do Terezína 3. prosince 1942.²⁵³ Smíšené rodiny musely po odjezdu klatovských Židů v roce 1942 vyklízet byty, které po nich zůstaly ve městě, aby se do nich mohli nastěhovat noví majitelé, převážně příslušníci okupační správy, bezpečnostních složek a důstojníci místní posádky Wehrmachtu. Smíšená manželství, jichž bylo registrováno ve městě celkem devět, byla z Klatov do Prahy na Hagibor transportována až od podzimu roku 1944. Do Terezína byly tyto smíšené rodiny převáženy až v lednu a únoru 1945, kdy se již neuskutečňovaly deportace do vyhlazovacích táborů, i proto jich přežilo mnohem více. Po odsunu těchto

²⁵⁰ ŠTERN, s. 46.

²⁵¹ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 141.

²⁵² Tamtéž, s. 213.

²⁵³ Tamtéž, s. 146–147; ŠTERN, s. 209.

židovsko - českých rodin přestala ŽNO v Klatovech existovat a byla obnovena až po druhé světové válce.²⁵⁴

²⁵⁴ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 147–148, s. 240; JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 204–206; JIRÁK, *Každodennost za okupace*, s. 262–263.

7 Osvobození Klatovska

Že se blíží konec války, bylo jisté už s počátkem roku 1945, ať už s narůstajícím počtem německých uprchlíků utíkajících před postupující východní frontou, tak z chování okupační správy. Klatovsko mělo hrát zvláštní úlohu v tajném programu, který vypracoval Karl Hermann Frank ve spolupráci s dalšími významnými představiteli protektorátu. Byl pojmenován krycím názvem ARLZ. ARLZ bylo zkratkou počátečních písmen německé varianty pojmenování jednotlivých kroků akce: A - Auflockerung (uvolnění) - přesun všech prostředků nutných pro chod zbrojní výroby a válečného hospodářství do zázemí, R - Räumung (vyklizení) - odsunutí zbývajících materiálů do zázemí, pokud aktuálně nesloužil jako vybavení bojujících jednotek a okupačních správních úřadů, L - Lähmung (ochromení) - znehodnocení všeho zařízení, které nebylo možné odvézt, Z - Zerstörung (zničení) - úplná likvidace zbylých zásob a vybraných objektů. Klatovský region byl v únoru 1945 stále považován za bezpečné území, kam měl být odvážen materiál potřebný pro vedení posledního boje, a proto v tomto regionu nemělo docházet k popsanému postupu. K účelům uschování dovezených věcí byly vybrány například zámky v Týnci u Klatov, Nalžovských Horách či Nemilkově. Z důvodu rychle postupující americké armády v Bavorsku, však z tohoto speciálního poslání klatovského regionu sešlo a tajné dokumenty byly odvezeny jinam, mimo jiné do Štěchovic.²⁵⁵

Okupační správa na Klatovsku musela také řešit otázku zvětšujícího se přílivu německých uprchlíků, kterým byla nucena zajistit alespoň přechodné ubytování. V dočasné příbytky se tak proměnily školy, hotely, sokolovny, biografy a další budovy. Poté, co již veřejné prostory nestačily, obcházel úředníci jednotlivé domy a byty obyvatelstva v různých obcích a městech, zda by v nich nebylo přebytečné místo, které by bylo možné využít k ubytování prchajících před frontou. Kdo, kam měl být umístěn, určovali vládní komisaři, kteří zároveň běžence i vítali. Majitelům obydlí, ani obcím však na pobyt těchto lidí nikdo penězi nepřispíval. Nejčastěji se jednalo o ženy s malými dětmi, starce a invalidy. Klatovský region byl pro ně pouze přestupní stanicí, neboť jejich

²⁵⁵ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 94–95.

cílovou destinací bylo Německo, a proto se po určité době vydali znovu na cestu. Okupační správa vytyčila koridor, kterým se do Německa měli přesouvat, začínal v Klatovech, vedl dále přes Janovice nad Úhlavou, kde byla hranice mezi protektorátem a Říší, po jejímž překročení měli pokračovat na Nýrsko a Svatou Kateřinu, kde vstupovali na území předválečného Německa.²⁵⁶

Obyvatelstvo klatovského regionu se v posledních měsících války stalo svědkem otřesných transportů a pochodů smrti, které skrze něj procházely či projížděly od února 1945. Jejich účastníky byli většinou vězni z koncentračních, vyhlazovacích či zajateckých táborů, které již dostihla fronta, a nacisté chtěli zahladit veškeré stopy po svých hrůzných činech. Vězni byli nacisty donuceni mnohdy pouze v lehkém vězeňském oblečení a dřevácích vydat se pěšky na trasy dlouhé i několik stovek kilometrů směřující do jiných táborů nebo bez jasného cíle. Kdo se zastavil, byl nacisty zabit jakýmkoliv způsobem. V případě transportů smrti byli vězni nahnáni do vlakových nákladních vagónů, ve kterých museli strávit většinou několik dní bez vody a jídla. Pokud vlak zastavil, přeživší vězni museli vynosit mrtvé a vykopat pro ně hromadné hroby, poté transport pokračoval v cestě.²⁵⁷

Na území Klatovska, které bylo součástí protektorátu, byly zaznamenány dva pochody smrti, které byly tvořeny anglickými, kanadskými, americkými a australskými válečnými zajatci. První z nich přišel 25. dubna 1945 do Janovic nad Úhlavou, kde byli přeživší umístěni do improvizovaně zřízeného zajateckého tábora v místní sokolovně. V tomto případě mohli janovičtí občané mužům poskytnout jídlo a jejich hlavní opatrovatelkou byla až do příchodu Američanů Terezie Polcarová. Druhý pochod stejného typu došel 26. dubna do vesnice Mokrosuky, kde byl taktéž pro zajatce vytvořen provizorní tábor a místní jim donášeli potraviny. Poté, co zde byli přeživší osvobozeni americkou armádou, bylo několik nejkrutějších nacistických strážných popraveno a zakopáno na louce nad mokrosuckým nádražím.²⁵⁸

²⁵⁶ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 95–96; Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, Janovice nad Úhlavou 1945, SOKA Kt, Archiv města Janovice nad Úhlavou, s. 495–499.

²⁵⁷ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 91.

²⁵⁸ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 92–93; STŘELEČEK, s. 175–185; Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, s. 512–514.

Klatovskem projelo i několik vlakových transportů smrti, z nichž některé byly zaregistrovány obyvateli Janovic nad Úhlavou ve druhé polovině dubna 1945. První na místním nádraží nakrátko zastavil 17. dubna a odvážní občané se pokusili do vagónů vhodit alespoň trochu jídla. Další, jehož počáteční stanicí byl koncentrační tábor Buchenwald, zde vykonal přestávku před další cestou následující den a během ní bylo hlídkujícími strážemi ubito nebo zastřeleno několik vězňů.²⁵⁹ Poslední transport smrti na Klatovsku byl zaznamenán 27. dubna 1945 a mířil ze zrušeného koncentračního tábora Flossenbürg. Tento vlak s vězni původně směřoval přes Janovice nad Úhlavou a Nýrsko (Neuern) na Železnou Rudu (Eisenstein), ale v Nýrsku se jeho strážní oddíl dozvěděl o tom, že v Rudě jsou již Američané, a proto odjel zpět a dále na Klatovy. V Klatovech museli vězni pěšky přestoupit do jiných vagónů vlaku, který byl přistaven na trati na Horažďovice.²⁶⁰ Tento transport se o dva dni později zastavil asi kilometr od nádraží v Běšinech, kde přeživší museli vykopat masový hrob pro mrtvé z vagónů. Po válce bylo na tomto místě exhumováno celkem 42 těl a pietně pohřbeno na místním hřbitově.²⁶¹ Ve večerních hodinách vlaková souprava odjela na Sušici. Mezi Běšinami a Nemilkovem ještě několik vězňů využilo zpomalení vlaku a vyskočilo, někteří však byli na útěku zastřeleni, jiným se podařilo skrýt v okolních obcích.²⁶²

V posledních měsících války na Klatovsku operovaly dva partyzánské oddíly v oblasti Lukoviště - Nový Dvůr a v okolí Velhartic, které se skládaly převážně z bývalých sovětských válečných zajatců, kterým se podařilo utéci z pracovního nasazení na statcích a dvorech na Šumavě. Jejich veliteli byli nadporučík Nikolaj Romancov a poručík Anatolij Gutov a dohromady měly zhruba 80 mužů. Prioritou těchto dvou partyzánských skupin bylo přepadávání menších nacistických jednotek, s čímž souvisí i nejvýznamnější akce osvobození zajateckého tábora ve Velharticích, který v květnových dnech střežil oddíl

²⁵⁹ STŘELEČEK, s. 175; Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, s. 504–509.

²⁶⁰ V Klatovech již v tu dobu neexistovalo nádraží, neboť bylo 20. dubna 1945 rozbombardováno po náletu amerických hloubkových pilotů. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 88.

²⁶¹ Viz příloha č. 19.

²⁶² JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 93–94; STŘELEČEK, s. 163–164; Kronika obce Běšiny 1920–1957, Běšiny 1945, SOKA Kt, Místní národní výbor Běšiny, s. 81–83.

Hitlerjugend o velikosti cca sto členů pod velením majora Orta, a přepad vojenské kolony v Kocourově. Mnozí z občanů v této oblasti partyzánům pomáhali a spolupracovali s nimi.²⁶³

Proti stále rychleji postupující americké armádě byla za základ německé obrany na Klatovsku určena 11. pancéřová divize „von Wietersheim“,²⁶⁴ která byla pojmenována po svém veliteli generálporučíkovi Wendtu von Wietersheimovi a rozmístila se na linii Domažlice - Chudenice - Kdyně. V polovině dubna roku 1945 mělo dojít k výměně ve velení, když von Wietersheim byl odvelen do Berlína do čela XXXXI. pancéřového sboru německé armády a nahrazen generálmajorem svobodným pánem Edgarem von Buttlarem. K této změně však nedošlo, protože von Wietersheim odmítl splnit rozkaz a štábu Wehrmachtu uvedl jako důvod údajné onemocnění. Na začátku května 1945 se 11. pancéřová divize rozdělila na dvě části, přičemž 111. pluk pancéřových granátníků, který se s generálmajorem von Buttlarem přemístil jižněji do okolí obce Volary (tehdy Wallern), kde měl zabránit v postupu Američanů na České Budějovice. Druhá část divize zůstala pod velením von Wietersheima na původních pozicích a měla se postavit americkým 2. a 90. pěší divizi při cestě na Plzeň. Von Wietersheim však již 3. května 1945 začal s Američany vyjednávat o kapitulaci své jednotky,²⁶⁵ jež by proběhla u hraniční obce Všeruby u Kdyně. Následující den byly na tomto místě dohodnuty podmínky kapitulace - německé vojsko mělo přejít do zajetí s veškerou výzbrojí a s bílými prapory, což se stalo skutečností mezi 4.–5. květnem.²⁶⁶ Tyto události jistě s potěšením a úlevou sledovali obyvatelé v okolí Kdyně a Chudenic, ale na morálku zbývajících okupačních jednotek a složek to mělo negativní vliv.²⁶⁷

²⁶³ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 103–104; ŠMÍD, s. 63; STŘELEČEK, s. 72; Opis výkazu a souhrnu ilegální činnosti kolíneckého četnického strážmistra Karla Kociny, 26. 1. 1972, SOKA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 2.

²⁶⁴ Vžil se pro ni také název „Divize duchů“. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 96.

²⁶⁵ Zaslal dopis s nabídkou kapitulace veliteli americké 90. pěší divize, generálu Herbertu L. Earnestovi. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 97.

²⁶⁶ Pro zajímavost ve Všerubech kapitulovalo 9050 vojáků této německé divize se 700 nákladními automobily, 300 osobními auty, 120 terénními vozidly, 85 polopásovými obrněnými transportéry, 38 děly (převážně typu Jagdpanzer 38 Hetzer) a 59 děly. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 97.

²⁶⁷ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 96–97.

Po kapitulaci jádra německé obrany proti Američanům na Klatovsku, přešel tento úkol na oddíly domobrany, neboli Volkssturmu, které byly vytvářeny na počátku roku 1945 ve větších obcích a městech klatovského regionu, ale také jednotky Hitlerjugend a SS. Navzdory tomu, že ve městech stále zůstávaly i posádky německého Wehrmachtu, jejich bojová morálka byla již většinou nulová. Příslušníci domobraneckých jednotek a říšské pracovní služby (Reichsarbeitsdienst) již v dubnu roku 1945 stavěli na cestách různé protitankové a protipěchotní překážky, které měly ztížit postup amerického vojska. Na území klatovského okresu, které spadalo do protektorátu, sehrál nejvýznamnější roli v negativním smyslu slova klatovský oddíl Volkssturmu.²⁶⁸

K osvobození Klatovska byly na konci dubna roku 1945 určeny 2. a 90. pěší a 4. obrněná divize, které byly součástí 3. americké armády generála George Smithe Pattona. Nejprve se však musely dostat skrze území, jež bylo připojeno k Německu na podzim roku 1938, což mnohdy nebylo jednoduché, neboť jim cestu často ztížily zbylé jednotky SS, domobrany či Hitlerjugend, které nebyly ochotny vzdát se bez boje. I z tohoto důvodu byl hlavní osvobozující útok Američanů na Klatovsku naplánován na sobotu 5. května 1945.²⁶⁹ V tu dobu však již občany a odbojáře v mnohých obcích regionu zastihly rozhlasové zprávy o zahájení Pražského povstání, které jim byly impulsem k jejich vlastnímu vystoupení a následnému převzetí moci, proto americké jednotky ve většině případů vstupovaly do míst, kde správu před jejich příchodem převzaly a kontrolovaly vytvořené Revoluční národní výbory (dále jen RNV).²⁷⁰

Jednou z obcí na Klatovsku, kde proběhlo povstání vcelku poklidně, byly Janovice nad Úhlavou, jejíž obyvatelé očekávali příchod Američanů již před 5. květnem, neboť od 29. dubna slyšeli dělostřeleckou palbu z nedalekého Nýrska (Neuern), kde se Němci nevzdávali bez boje. V okolí městečka ve směru na Úborsko zpočátku držely pozice oddíly německého Wehrmachtu a Volkssturmu, ty se ale z ničeho nic sebraly a odjely k Nýrsku, kde se vzdaly

²⁶⁸ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 97.

²⁶⁹ Dalším důvodem bylo to, že vrchní velitel americké armády v Evropě generál Dwight Eisenhower dal až 4. května telefonicky svolení generálu Pattonovi, aby jeho jednotky zahájily postup do českého vnitrozemí. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 99–100.

²⁷⁰ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 98–109; STŘELEČEK, s. 74.

Američanům.²⁷¹ Poté, co se Janovičtí 5. května 1945 v rozhlase dozvěděli o vypuknutí povstání v Praze, začali konat. O počátku akce vypráví i janovická pamětní kniha: „*Velitel četnické stanice, vrchní strážmistr Kotrč, vyběhl před budovu stanice na náměstí, vypálil tam 3 rány ze služební pistole, volaje, že je revoluce - a vyvěsil na své budově četnické stanice československou státní vlajku.*“²⁷² Stejně tak učinili i ostatní úřady a občané Janovic nad Úhlavou, když jim tuto zprávu potvrdil starosta František Netal, který byl i předsedou janovického RNV, jenž převzal správu nad obcí.²⁷³

Ještě před příchodem americké armády však obyvatele Janovic překvapila malá, ozbrojená pěší skupina cca 15 německých vojáků, která přišla do obce kolem 16. hodiny 5. května 1945 od Klatov. Ještě před vstupem do samotných Janovic vtrhli do budovy cihelny, kde vlála československá vlajka, kterou strhli a zničili. Během průchodu této jednotky obcí se jí nikdo z obyvatel či členů RNV neopovážil slovně napadnout nebo odzbrojit, aby nedošlo ke krveprolití a nechali ji pokračovat ve směru na Nýrsko. Následně se v Janovicích objevily první dva americké tanky, které byly pouze předvojem a ihned odjely. Skutečného osvobození se Janovice nad Úhlavou dočkaly následujícího dne 6. května 1945, kdy na území města vstoupili příslušníci americké pěchoty a další tanky.²⁷⁴

V samotných Klatovech se zvěsti o povstání na mnohých místech v celém Protektorátu Čechy a Morava začaly šířit v dopoledních hodinách v sobotu 5. května 1945 a po poledni přinesl rozhlas zprávu o tom, co se děje v Praze, což bylo živou vodou pro občany města, kteří se začali shromažďovat na náměstí. Na jednotlivých domech a klatovské dominantě Černé věži se objevily československé prapory. V Klatovech však události neproběhly tak hladce jako v Janovicích. Jednotlivé místní složky okupační moci se v reakci na rozhlasové informace a blížící se americkou armádu zachovaly rozdílně. Příslušníci klatovské posádky Wehrmachtu a Schutzpolizei se stáhli do svých kasáren poté,

²⁷¹ Rota, která měla na starosti obranu Janovic nad Úhlavou, byla nejspíše součástí 11. pancéřové divize von Wietersheima, která 4. května kapitulovala. Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, s. 525.

²⁷² Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, s. 539.

²⁷³ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 102–103; Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, s. 521–540.

²⁷⁴ Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948, s. 541–543.

co po poledni velitel major Horn vyjednal tzv. ozbrojené příměří s představiteli ustaveného RNV,²⁷⁵ který převzal správu nad městem a skládal se z představitelů odbojových skupin a předválečných politických stran. Jinak se k těmto událostem postavila venkovní služebna gestapa (viz výše) a krajské vedení NSDAP s velením klatovského praporu Volkssturmu.²⁷⁶

V budově krajského vedení NSDAP, kde bylo zároveň sídlo vedoucích představitelů oddílu domobrany, se vše připravovalo na střet s povstálými občany města a pro Volkssturm byl vyhlášen stav nejvyšší pohotovosti. Vůdčí osobnost NSDAP Kurt Dauchert a velitel Volkssturmu Jankowsky doufali, že se k nim přidají i ostatní místní nacistické ozbrojené složky, což se však nestalo. Nadšení obyvatelé Klatov začali odstraňovat německé nápisy po celém městě, čehož byl svědkem i Dauchert z budovy sídla NSDAP a rozkázal příslušníkům Volkssturmu zahájit střelbu proti bezbranným občanům. Následkem bylo pět mrtvých Klatovanů (Karel Franěk, Jan Kodalík, Antonín Heřmánek, Jindřich Zýka, Tomáš Frous) a několik zraněných, přičemž Jan Strnad podlehl těžkým zraněním v nemocnici až 22. června 1945. Proti této skutečnosti protestovali členové RNV u majora Horna, který následně nechal sídlo NSDAP obsadit vojskem, aby se situace již nemohla opakovat. Podle klatovské kroniky však „rozhořčený dav dal přece jen průchod svému hněvu a stloukl do krve jednoho ze členů krajského vedení strany Grüna, který byl zatknut pro podezření, že po českých lidech střílel, a byl veden do vězení“.²⁷⁷ Dalšími oběťmi květnových událostí v Klatovech se stali civilisté a členové hlídky Národní stráže, po nichž v Lubech stříleli němečtí vojáci z projíždějících aut.²⁷⁸

Američané posílali k německým posádkám Wehrmachtu na různých místech jako předvoj tzv. parlamentáře z řad vojenské zpravodajské služby OSS, kteří měli s jejich veliteli vyjednat, aby se vzdali bez boje a v klidu. Na Klatovsku tuto funkci vykonával Frank „Botek“ Binder a 5. května přijel i na

²⁷⁵ Ozbrojené příměří spočívalo v tom, že okupační ozbrojené složky měly zůstat v kasárnách s plnou výzbrojí, která měla být použita pouze v případě přímého útoku na kasárna. Tento stav měl být platný až do příchodu Američanů, do jejichž rukou měla místní vojenská posádka kapitulovat. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 104.

²⁷⁶ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 104; Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 338–339.

²⁷⁷ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 339.

²⁷⁸ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 104–105; STŘELEČEK, s. 75–76.

klatovské velitelství místní jednotky Wehrmachtu. Major Horn však tomuto muži oděnému do civilních šatů příliš nedůvěřoval, a proto žádal potvrzení jeho slov. Toho se mu dostalo hned vzápětí, když Binder přijel znovu v jeepu s bílou vlajkou a spolu s několika americkými vojáky v uniformách. Následně s nimi major Horn vyslal svého pobočnicka Schuberta na Špičák, kde byly dojednány podmínky kapitulace klatovské vojenské posádky. Dne 5. května 1945 ve večerních hodinách vjely do Klatov první americké jednotky 2. jízdní průzkumné skupiny v čele s kapitánem Cunnighamem, do jehož rukou složil major Horn oficiální kapitulaci, a tím bylo město osvobozeno od nacistické nadvlády. Poté do Klatov dorazily hlavní síly Američanů v podobě 359. pěšího pluku od Běšin a 2. praporu 2. pěší divize od Kdyně. O příjezdu amerického vojska do Klatov vypráví i pamětní kniha města Klatov: „*Teprve po deváté večerní hodině zaduněla dlažba ve Vídeňské ulici (dnes 5. května) a těžké americké tanky přijížděly na klatovské náměstí. Nepopsatelný jásot a křik shromážděného lidu bouřil ulicemi a náměstím.*“²⁷⁹ Když se o těchto událostech dozvěděl vůdčí představitel nacistické strany v Klatovech Kurt Dauchert, ukončil svůj život ve své kanceláři služební zbraní. Následujícího dne (6. května) na klatovské radnici vrchní komisař Anton Rauscher symbolicky předal představitelům RNV klíč od úřadu,²⁸⁰ čímž byla oficiálně odevzdána moc z rukou okupantů vítězům.²⁸¹

I v Sušici proběhlo povstání 5. května poté, co se příslušníci odboje dozvěděli o událostech v Praze v rozhlasovém vysílání a sešli se na sušické radnici. Ani v tomto městě však osvobození neproběhlo bez problémů. Zástupci RNV se z radnice vydali do hotelu Svatobor, kde vyjednávali s velitelem místní německé vojenské posádky o její kapitulaci a také mu oznámili, že RNV převzal správu nad městem. Sušická jednotka Wehrmachtu nejdříve uzavřela s RNV stejně, jako tomu bylo v Klatovech ozbrojené příměří, ale později souhlasila se svým odzbrojením a internací důstojníků v hotelu Svatobor a mužstva v budově reálného gymnázia. Potíže začal představovat oddíl německé pořádkové policie

²⁷⁹ Kronika města Klatovy 1905–1956, s. 340–341.

²⁸⁰ V tento den byly všechny RNV v osvobozené republice přeměněny v Místní národní výbory na základě dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 107.

²⁸¹ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 106.

Schutzpolizei, který přijel vlakem na sušické nádraží, kde všichni jeho členové vystoupili a vytvořili kolem něho obranu ve formě kruhu. Když se velitel této jednotky dozvěděl o tom, co se ve městě odehrálo, okamžitě představitelům RNV nařídil, aby německým vojákům byly vráceny zbraně a byli propuštěni, jinak hrozil zásahem proti RNV i bezbranným občanům města. To by však vedlo ke krveprolití, což si uvědomoval i RNV. Pokusil se tedy použít lsti, že na druhém konci Sušice se již nacházejí Američané. Avšak tato dezinformace vyšla a oddíl Schutzpolizei prošel v poklidu městem podél řeky Otavy, po jejímž překročení Sušici opustil a vydal se směrem na Chmelnou a Kašperské Hory. Osvobození se sušičtí občané dočkali příštího dne po poledni, kdy do města vjely americké tanky 4. obrněné divize, na což vzpomíná i sušická kronika: „*Konečně ve 13 hodin útočná vlna amerických tanků zaburácela ulicemi města. A lid jásal jí vstříc pozdravy se slzami radosti v očích a nitro jeho bylo naplněno nesmírným štěstím. Svobodná Sušice si volně oddechla a s ní celý pošumavský kraj.*“²⁸² V pozdních odpoledních hodinách do Sušice dorazilo i velení 4. obrněné divize v čele s generálmajorem Williamem Hogem, ale ihned pokračovalo vstříc dalším místům, která čekala na osvoboditele (Horažďovice, Blatná a další).²⁸³

Poslední z obcí, kterou je třeba zmínit z pohledu toho, jak v ní proběhlo osvobození, je Švihov nedaleko Klatov. Švihov byl dalším příkladem míst, kde se převzetí moci uskutečnilo vcelku poklidně, bez ztrát na životech. Místní RNV vystoupil z ilegality taktéž 5. května, když se dozvěděl o pražském povstání.²⁸⁴ Jedním z členů RNV, který v obecním rozhlase proklamoval republiku a informoval ostatní švihovské občany, aby vyvěšovali československé prapory, byl Vratislav Bayer. K povstání ve Švihově se přidali i místní protektorátní četníci. RNV ve Švihově začal taktéž ihned vyjednávat s velitelem německé posádky zde dislokované podplukovníkem Weberem. Ten byl pro uzavření ozbrojeného příměří, ale nakonec bylo ve večerních hodinách 5. května ujednáno složení zbraní německými vojáky a jejich odchod do Klatov v doprovodu

²⁸² Kronika města Sušice 1943–1947, Sušice 1945, SOkA Kt, Městský národní výbor Sušice, s. 55.

²⁸³ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 107–108; Kronika města Sušice 1943–1947, s. 54–55.

²⁸⁴ RNV ve Švihově měl velkou výhodu toho, že se v polovině dubna roku 1945 odbojářům podařilo získat velké množství ručních zbraní a munice z jednoho vagónu vlaku, který zastavili na návěští trati pod místním hřbitovem a jehož posádka uprchla. JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 108–109.

příslušníků RNV. Toto však odmítl přijmout velitel roty německého polního četnictva, která ve Švihově pobývala od začátku května, bez dalšího projednání s jeho velením, jež v tu dobu mělo sídlo na zámku v sousedním Červeném Poříčí. Na zámek byl tedy v doprovodu švihovského četnického strážmistra Jana Manocha vyslán zástupce roty, kterému byl následně dán souhlas ke stejnému postupu, jaký byl dohodnut mezi RNV a velitelem místní vojenské posádky. Důstojníci byli převezeni do Klatov nákladními automobily a mužstvo muselo jít pod dohledem příslušníků RNV pěšky. I do Švihova tak osvoboditelé přijeli v době (6. května), kdy se v něm již nenacházel žádný německý voják či člen okupační moci. Švihov byl osvobozen příslušníky americké 2. pěší divize.²⁸⁵

²⁸⁵ JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 108–109; Kronika města Švihov 1948–1956, Švihov 1948, SOkA Kt, Městský národní výbor Švihov, s. 8–25.

8 Závěr

Hlavním cílem předložené diplomové práce bylo stručně přiblížit a shrnout vývoj Klatovska za Protektorátu Čechy a Morava jako celku na obraze jednotlivých důležitých témat, které se do historie této doby zapsaly různým písmem a významem. Uváděné konkrétní případy práce zasazuje do kontextu doby a ukazuje, jaké změny nastaly v průběhu nacistické okupace i v souvislosti se situací a událostmi v celém protektorátu. Stranou zájmu nezůstávají ani čelní představitelé okupační moci působící v rámci klatovského regionu, ani oběti nacistické zvěle.

Okupace zbytku Československa v polovině března roku 1939 byla na Klatovsku spojena s příchodem německého 41. motorizovaného pěšího pluku plukovníka Gollwitzera do Klatov v ranních hodinách dne 15. března a ustavením vojenské správy. Převzetí moci nacisty, obsazení nejdůležitějších úřadů a budov v Klatovech proběhlo klidnou cestou a to i ze strany klatovské posádky československé armády, za níž kapituloval její velitel plukovník Rudolf Bělín. Autorka došla k závěru, že pro mnohé občany to muselo být nemilé překvapení, když zjistili, co se děje, protože v době, kdy o událostech, které se odehrály v Berlíně mezi Háchou a Hitlerem, informoval rozhlas, většina z nich ještě poklidně spala. Zmocněncem vojenské správy pro klatovský region byl určen plukovník Gollwitzer a od 15. března vstoupila v platnost první nařízení omezující zavírací dobu hostinců a pohyb obyvatelstva pod hrozbou trestů. Němečtí okupanti začali ihned po svém příchodu s propagandou, když v několika městech a obcích na Klatovsku uskutečnili v druhé polovině března 1939 stravovací akce a na klatovském náměstí proběhla 26. března slavnostní vojenská přehlídka okupačních jednotek.²⁸⁶ Lze konstatovat, že období vojenské správy na Klatovsku proběhlo bez konfliktů a známek odporu ze strany obyvatelstva.

První změnou ze strany okupační moci bylo ukončení vojenské správy a vytvoření civilní v polovině dubna 1939. Klatovska se tato skutečnost dotkla citelně, protože v Klatovech bylo vytvořeno sídlo jedné z dvaceti nových správních jednotek protektorátu, tzv. oberlandrátu, který zahrnoval několik

²⁸⁶ Viz příloha č. 1.

politických okresů a svou rozlohou byl na území Čech největší. Tento úřad vedle svého vlastního působení dohlížel na činnost obecních, okresních orgánů a podléhal říšskému protektorovi. Důsledky nového pořádku dopadly v roce 1939 a letech následujících i na různé spolky klatovského regionu, které byly zrušeny a jejich jmění zabaveno, mezi nimi například legionářské organizace či Sokol. Ve druhé polovině roku 1939 nepřímo zasáhlo do života občanů Klatovska vypuknutí války, protože v jeho důsledku byla civilní správou zavedena všeobecná pracovní povinnost pro muže a chlapce ve věku 16–25 let, která byla o dva roky později rozšířena i na ženy a starší muže, a v Klatovech zřízen úřad práce. Další novinkou byl od podzimu 1939 přidělový lístkový systém a povinnost zatemnění, která byla až do počátku roku 1945 stále zpříšňována.

Je zřejmé, že tlak ze strany nacistů na omezování autonomní, protektorátní správy byl postupem času čím dál zřetelnější a častější, což se projevovalo i na Klatovsku. Již v roce 1940 byla rozpuštěna obecní zastupitelstva a místo nich vytvořeny správní komise, jejichž členy však nevolili občané, ale jmenoval je oberlandrát. O rok později byl v Klatovech zrušen krajský soud a nahradil ho německý soud prvního stupně (Amtsgerichte) přesídlený ze Strakonice. Od roku 1941 začalo v Klatovech sídlit i krajské vedení NSDAP. Do správy měst na Klatovsku se promítl nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září roku 1941, když správní komise byla nahrazena jediným člověkem, vrchním komisařem. Tím došlo k odstranění posledních zbytků českého vlivu na místní správu. Heydrichova iniciativa měla za následek zrušení Oberlandrátu Klatovy a přiřčení jeho území k nadále existujícímu oberlandrátu se sídlem v Plzni v roce 1942.

V souvislosti s dopady působení okupačních úřadů a jejich nařízení na obyvatelstvo, autorka konstatovala, že měly vést k omezování jejich práv, postupné germanizaci a vymazání jakýchkoliv vzpomínek na minulé poměry a osobnosti první Československé republiky. V průběhu let 1939–1942 byly ze všech škol, veřejných institucí a památníků na Klatovsku odstraňovány veškeré předměty upomínající na významné představitele první republiky nebo legionáře. Mezi znaky postupující snahy germanizovat život místních občanů patřily

přeměna nápisů z českých na německo - české a nakonec jen německé, přejmenovávání ulic ve městech, zakládání německých kulturních či jiných institucí, například v roce 1940 byla v Klatovech založena odbočka Českého svazu pro spolupráci s Němci, německá škola a v roce 1942 lidová škola. Naopak české školy měly být postupně zavírány. V Klatovech se tak stalo v případě obchodní akademie v roce 1941, v Sušici u hudební městské školy. Snahou nacistů bylo působit především na mládež a přivést ji k myšlenkám národního socialismu, proto ve spolupráci s protektorátním Kuratoriem pro výchovu mládeže pořádali různé akce pro mládež, v Klatovech například roku 1944 *Oblastní den mládeže*.

Analýzou činnosti civilní okupační správy v klatovském regionu v roce 1944 a na počátku roku následujícího bylo možné shledat, že její největší starostí byl přibývající počet německých uprchlíků, ať v důsledku bombardování nebo postupující fronty, pro něž musela hledat přechodné ubytování, a také působení na německé obyvatelstvo, příslušníky vojenských posádek Wehrmachtu a další, aby se nepoddávali stávající situaci a neupadala jejich bojová morálka. I proto byly pořádány různé propagandistické akce s významnými příslušníky německé branné moci (beseda s Fritzem Fessmanem v lednu 1944 v Klatovech), vzpomínky na místní padlé vojáky Wehrmachtu či přehlídky různých okupačních složek. Avšak i přes tyto potíže civilní správa pracovala až do květnových dnů roku 1945.

Jak je z práce patrné, bylo v Klatovech pro území oberlandrátu dislokováno hned několik nacistických bezpečnostních složek - gestapo, bezpečnostní služba, ochranná policie a německé četnictvo. Největší mírou se však do historie Klatovska v letech 1939–1945 zapsala svým působením tajná státní policie. Gestapo přišlo do Klatov ve formě operačního komanda v březnu roku 1939 i přes počáteční problémy, kdy musela být vytvořena a poslána jiná skupina místo původní určené, která přišla do Klatov o měsíc a půl později a vytvořila venkovní služebnu. Mezi hlavní náplň jeho práce během let 1939–1945 patřil boj proti hnutí odporu, nepřátelům Říše, *destruktivní inteligenci*, potírání sabotáží a zakázaného poslechu zahraničního rozhlasu. V případě

zjištění či odhalení určitých přečinů, odbojové činnosti a dalších zločinů začalo ihned jednat s plnou razancí. Jeho „zásluhou“ bylo rozbito hned několik ilegálních odbojových organizací na Klatovsku. Z výsledku bádání je také patrné, že služebna spolupracovala s jinými úřadovny v protektorátu a ústřednou v Praze i s jinými orgány okupační moci. Nápomocny jí byli mnohdy ať už dobrovolně nebo povinně protektorátní úřady, bezpečnostní složky i občané. Nejvýznamnější postavou klatovské úřadovny byl beze sporu její velitel Heinrich Winkelhofer. S ohledem na používání násilí během výslechů zatčených osob mělo klatovské gestapo ve svých řadách několik brutálních členů, přičemž ne všem se po válce dostalo spravedlivého potrestání.

V činnosti gestapa na Klatovsku je možné nalézt dva mezníky, prvním byl příchod Heydricha do protektorátu a druhým atentát na jeho osobu spolu s heydrichiádou, kvůli které se místní služebna stala tak významnou v negativním smyslu. Během měsíčního trvání druhého stanného práva padlo za oběť klatovské tajné státní policii 73 osob ve Spáleném lese v Lubech u Klatov. Tyto události zde dodnes připomíná památník.²⁸⁷ Důkazem těchto hrůzných činů se stala série fotografií, která byla objevena po válce. Lze říci, že události roku 1942 zastínily následující působení gestapa v letech 1943–1945. Jedna z nejhorších represivních složek nacistů v protektorátu nakonec přestala vykonávat svou práci jako jedna z prvních, ale ne všichni její členové byli po válce spravedlivě potrestáni a některé se dokonce ani nikdy nepodařilo vypátrat.

Svou roli během temného období protektorátu na Klatovsku sehrál i odboj jak komunistický, tak nekomunistický. První odbojová uskupení se začala utvářet již na počátku německé okupace, další pak v jejím průběhu a poslední na přelomu let 1944/1945. Průlomem ve fungování odbojových hnutí byl rok 1942, v jehož druhé polovině se vzpamatovala z následků druhého stanného práva a uskutečnila změny ve své organizaci i práci. Ve své ilegální činnosti se povětšinou zaměřovala na šíření zakázaných tiskovin a letáků, sabotáže, přípravy vystoupení proti okupační moci atd. Některé ilegální skupiny byly v průběhu své existence rozbity klatovským gestapem a již nebyly obnoveny, ale jiné přežily

²⁸⁷ Viz příloha č. 9.

zásahy tajné státní policie a i s krátkým omezením své činnosti přetrvaly až do května 1945. Takovým příkladem byla ilegální organizace KSČ na Klatovsku. Z nekomunistického odboje sehrály svou úlohu v Klatovech a okolí například sokolské hnutí Jindra, mládeží utvořená Česká národní armáda nebo odbočka Obrany národa. Specifickým odbojovým uskupením byl Národně revoluční výbor, který byl vytvořen z příslušníků komunistické i nekomunistické složky odboje, což se podepsalo na pozdějších názorových rozporech v jeho vedení a byl rozbit gestapem v roce 1943.

Jednou z nejvíce postižených vrstev obyvatelstva Klatovska v době Protektorátu Čechy a Morava byli s určitostí Židé, proti nimž byla zahájena antisemitská politika již v období druhé republiky. Po nacistické okupaci zbytku Československa však postup proti této skupině obyvatelstva přitvrdil a byl stupňován až do roku 1942, kdy vyvrcholil v rámci konečného řešení židovské otázky dvěma transporty židovských občanů z Klatov do Terezína, jejichž bilance byla tragická. Z Klatovska byla deportována i tzv. smíšená manželství, ale až v roce 1944, a proto byl jejich osud mnohdy šťastnější. Svou zásluhu na perzekuci Židů měla i klatovská služebna gestapa, jejíž členové prováděli domovní prohlídky v jejich bytech, domech a asistovali při organizaci transportů v listopadu 1942. Židé byli až do jejich deportace postupně omezováni prostřednictvím různých nařízení a zákazů s cílem úplného vyloučení z veřejného a finančního života společnosti. Důkazem arizace židovského majetku se stalo několik židovských obchodů a firem v samotných Klatovech. Mezi Klatovany se našli tací, kteří se navzdory zákazům okupačních úřadů se svými židovskými spoluobčany i nadále stýkali a všemožně jim pomáhali, ale také ti, jejichž otevřeně projevovali antisemitismus. Příkladem antisemity byl předseda místní Vlajky Jaroslav Laš, jehož *Klatovské listy* byly plátkem plným protižidovských článků.

Práci uzavírá pohled na poslední válečné měsíce v regionu a jeho osvobození z područí nacistické nadvlády. Území Klatovska bylo i na počátku roku 1945 nacisty považováno za bezpečnou oblast a z toho důvodu mělo plnit zvláštní poslání. Na různá, předem určená místa měly být přiváženy důležité, tajné materiály německých okupantů z celého protektorátu, ale nakonec bylo od

tohoto záměru upuštěno v důsledku rychlého postupu americké armády Bavorskem. V posledních válečných měsících roku 1945 byli mnozí obyvatelé nuceni na základě nařízení vládních komisařů ubytovávat německé uprchlíky, kteří utíkali před Rudou armádou, a území Klatovska pro ně bylo jednou z přestupních stanic na cestě do Německa. Místní občané se v té době stali také svědky hned několika otřesných transportů a pochodů smrti, které mířily přes klatovský region. Někteří jejich účastníci zde našli smrt a jejich těla byla po válce exhumována z hromadných hrobů, například v Běšinech či Janovicích nad Úhlavou. S blížícím se koncem války byla na Klatovsku spjata tak jako na jiných místech protektorátu činnost dvou partyzánských skupin, které znepríjemňovaly přesuny německých jednotek a oddílů a zasloužily se o osvobození zajateckého tábora ve Velharticích.

V postupu na Plzeň přes zdejší území měla americkým jednotkám zabránit německá 11. pancéřová divize v čele s generálem von Wietersheimem, ale který vyjednal kapitulaci svých oddílů ještě předtím, než k nějakým bojům vůbec došlo. Klatovsko osvobozovaly 2. a 90. pěší a 4. obrněná divize 3. americké armády generála Pattona. Ve skutečnosti však tyto jednotky přišly do měst a obcí v době, kdy již jejich správu převzali do svých rukou představitelé revolučních národních výborů poté, co se dozvěděli o vypuknutí Pražského povstání a sami vystoupili proti okupační moci. Tyto akce proběhly na různých místech klatovského regionu vcelku bez větších problémů, jedinou výjimkou byly Klatovy, kde na základě rozkazu zahájili střelbu proti občanům města členové Volkssturmu a několik Klatovanů v důsledku toho zemřelo.

Události a dění na Klatovsku v období Protektorátu Čechy a Morava by jistě neměly být zapomenuty, ale naopak bychom je měli mít stále na paměti, aby se již v budoucnu neopakovaly. Uchování této historie místního regionu pro budoucí generace je tedy taktéž cílem práce.

9 Seznam zkratek

č. j.	číslo jednací
ČNA	Česká národní armáda
ČOS	Česká obec sokolská
ČSPB	Český svaz protifašistických bojovníků
Dr.	doktor
KI	Komunistická internacionála
Kripo	Kriminalpolizei
KSČ	Komunistická strana Československa
KT	koncentrační tábor
KT.	karton
KV KSČ	Krajské vedení Komunistické strany Československa
MLS	Mimořádný lidový soud
MVNO	Místní výbor národního odboje
NRV	Národně revoluční výbor
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
N. S. V.	National - Sozialistischen Volkswahrt
ON	Obrana národa
Orpo	Ordnungspolizei
OSS	Office of Strategic Services (Úřad pro strategické služby)
OSVO	Obec sokolská v odboji
OÚ Kt	Okresní úřad Klatovy
OV	Okresní vedení
pl.	pluk
PÚ	Politické ústředí
PVVZ	Petiční výbor Věrní zůstaneme
PZÚ	Prezidium Zemského úřadu
RNV	Revoluční národní výbor
SA	Sturmabteilung
SD	Sicherheitsdienst

Schupo	Schutzpolizei
SOkA Kt	Státní okresní archiv Klatovy
SRN	Spolková republika Německo
SS	Schutzstaffel
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TJ	Tělocvičná jednota
USA	United States of America
ÚV	Ústřední vedení
ÚV KSČ	Ústřední vedení Komunistické strany Československa
ÚVOD	Ústřední vedení odboje domácího
VMH Kt	Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy
VNH - ČsOD	Všeobecné národní hnutí-Český odboj domácí
ŽNO	židovská náboženská obec

10 Seznam pramenů a literatury

10.1 Nevydané prameny

Archiv Vlastivědného muzea Dr. Hostaše, Klatovy, Moderní dějiny, Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech.

Archiv Vlastivědného muzea Dr. Hostaše, Klatovy, Diensttagebuch SS - Sturm 11/108 Klattau 1942.

Národní archiv, Praha, Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha KT. 2.

Státní okresní archiv Klatovy, Archiv města Horažďovice, Kronika města Horažďovice 1940–1955.

SOkA Kt, Archiv města Janovice nad Úhlavou, Kronika města Janovice nad Úhlavou 1938–1948.

SOkA Kt, Archiv města Klatovy 1353–1945, Kronika města Klatovy 1905–1956.

SOkA Kt, Archiv města Klatovy 1353–1945, Staniční kniha událostí od 23. 1. 1940 do 14. 7. 1941, inventární číslo 1251.

SOkA Kt, Archiv města Klatovy 1353–1945, Staniční kniha událostí od 15. 7. 1941 do 1. 2. 1943, inventární číslo 1252.

SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, okresní výbor Klatovy KT. 1–4.

SOkA Kt, Městský národní výbor Sušice, Kronika města Sušice 1935–1943.

SOkA Kt, Městský národní výbor Sušice, Kronika města Sušice 1943–1947.

SOkA Kt, Městský národní výbor Švihov, Kronika města Švihov 1948–1956.

SOkA Kt, Místní národní výbor Běšiny, Kronika obce Běšiny 1920–1957.

SOkA Kt, Místní národní výbor Myslovice, Kronika obce Myslovice (1938) 1966–1983.

SOkA Kt, Okresní úřad Klatovy 1850–1945 KT. 507.

SOkA Kt, Okresní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 KT. 2–7.

ŠTERN, Karel, *Tak jsme žili*, nevydaný strojopis, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy.

VÁVRA, Josef, *Zpráva o klatovském odboji a klatovském gestapu 1939–1945*, Karlovy Vary 1986, nevydaný strojopis, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy.

10.2 Vydané prameny

ŠUSTEK, Vojtěch (ed.), *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů*, sv. I, Praha 2012.

10.3 Periodika

Der Deutsche Bote, 22. 6. 1940, č. 25.

Klatovské listy, 1939–1942.

Šumavan, 1939–1941.

Šumavan, 19. 5. 1945, 74/1.

Westböhmisches Zeitung - Mitteilungsblatt der NSDAP für die Kreise Pilsen und Klattau, 14. 1. 1944, 14. 3. 1944, 24. 3. 1944, 20. 10. 1944, 1. 12. 1944, roč. II.

10.4 Literatura

BURIAN, Michal, *Atentát: operace Anthropoid 1941–1942*, Praha 2002.

CIBULKOVÁ, Karolína, *Klatovské gestapo v roce 1942*, bakalářská práce, Plzeň 2015.

ČVANČARA, Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, Praha 2008.

HALLA, Václav, *Sušicko za okupace 1939–1945*, Sušice 1947.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

JIRÁK, Jan, *Vznik a zánik venkovní služebny gestapa v Klatovech*, in: FIŠER, Marcel, HŮRKOVÁ, Jindra (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4/2006*, Klatovy 2006, s. 245–257.

JIRÁK, Jan, *Každodennost prvního období okupace Klatov březen 1939 - květen 1942*. In: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 6/2011*, Klatovy 2011, s. 121–144.

- JIRÁK, Jan, *Každodennost druhého období okupace Klatov - heydrichiáda*, in: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 7/2013*, Klatovy 2013, s. 165–237.
- JIRÁK, Jan, *Každodennost za okupace v Klatovech 1943–1944*. In: HŮRKOVÁ, Jindra, JIRÁK, Jan, HŮRKA, Jindřich (ed.), *Sborník prací z historie a dějin umění 8/2015*, Klatovy 2015, s. 235–273.
- JIRÁK, Jan, *Klatovsko pod nacistickým útlakem. Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*, Klatovy 2015.
- JIRŠÍK, Václav, *Klatovské oprátky*, Plzeň 2004.
- KÁRNÝ, Miroslav, „Konečné řešení“. *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, Praha 1991.
- Kolektiv autorů, *Malá československá encyklopedie. I. díl A–Č*, Praha 1984.
- KRČMÁŘ, Dalibor, KAŇÁK, Petr, VAJSKEBR, Jan, *S jasným cílem a plnou silou. Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa*, Terezín 2014.
- KYNCL, Vojtěch, *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, Praha 2012.
- LAŠTOVKA, Vojtěch, *KSČ na Klatovsku*, Plzeň 1963.
Lubský les u Klatov, Klatovy 1985.
- ŘEHÁČEK, Karel, *Klatovská justice v roce 1945*. In: KRÍŽ, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky. Konference k 70. výročí osvobození*, Klatovy 2016, s. 74–85.
- SLÁDEK, Oldřich, *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945*, Praha 1986.
- STRNAD, Dobromil, STRNAD, Milan, *Myslovice: historie obce: volá Londýn*, Klatovy 2012.
- STRNAD, Milan, *Židé v dějinách města Klatov*, Klatovy 2010.
- STŘELEČEK, Jan, *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*, Klatovy 1985.
- SÝKOROVÁ, Lenka, *Klatovy: historie, kultura, lidé*, Praha 2010.
- ŠMÍD, Josef a kol., *Klatovsko v protifašistickém zápase*, Plzeň 1989.

VAJSKEBR, Jan, *Organizace německé pořádkové policie při okupaci českých zemí*. In: *Historie a vojenství* 57, 2008, 2, s. 63–74.

VAJSKEBR, Jan, *Organizační vývoj německé pořádkové policie na území Protektorátu Čechy a Morava od ukončení vojenské správy po reorganizaci na podzim 1939*. In: *Securitas imperii* 18/2011, Praha 2011, s. 168–199.

10.5 Internetové zdroje

Fritz Fessmann. In: www.Panzer-Archiv.de [online], [cit. 2017–2–16]. Dostupné z: <http://www.panzer-archiv.de/content/personen.php?id=12>.

HORTOVÁ, Karolína, *Veřejná správa v období Protektorátu Čechy a Morava*, bakalářská práce, Brno 2011. In: Masarykova univerzita [online], [cit. 2017–2–16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/195503/pravf_b/BP_protektorat_1_.pdf.

Protižidovská politika po zřízení Protektorátu Čechy a Morava. In: [holocaust.cz](http://www.holocaust.cz) [online], [cit. 2017–03–13]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/protizidovska-politika-po-zrizeni-protektoratu-cechy-a-morava/>.

Volksturm. In: [WAFFEN-SS.CZ](http://waffen-ss.cz) [online], [cit. 2017–2–16]. Dostupné z: <http://waffen-ss.cz/volkssturm/>.

ZÁLEŠÁK, Pavel, *Četnictvo v okrese Brno-venkov v letech 1939–1945*, diplomová práce, Brno 2015. In: Masarykova univerzita [online], [cit. 2017–2–21]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/382462/ff_m/Cetnictvo_v_okrese_Brno-venkov_v letech_1939-1945.pdf.

11 Resumé

This Master thesis presents an image of the development of the town Klatovy and its surroundings in the Protectorate of Bohemia and Moravia. The aim of this thesis is to provide through the most important topics in the period under review comprehensive and concise development between 1939–1945. The thesis shows the arrival of the German army to Klatovy in March 1939 and the creation of military administration, the transition from military to civilian administration and its activities until May 1945, the Nazi security forces, especially the action of the Secret state policy in 1939–1945, the resistance, the persecution and the fates of Jewish population and the liberation of the region. The military administration lasted only a month and the population didn't act against it. The activities of the civil administration had a major impact on local authorities whose autonomy was hampered and some were replaced by new offices entirely in the hands of the occupying power. The individual regulations and procedures should lead to a Germanization of the Czech population. In the last months of the war the civilian administration had to deal with the problems associated with the arrival of German refugees and maintaining the morale of local crews of the Wehrmacht. The Secret state policy became the worst repressive force in the region. The arrival of Reinhard Heydrich to the Protectorate and his assassination were milestones in its activity. The Secret state policy was focused primarily on the fight against resistance movement, sabotages and illegal listening to foreign radio. Many of its members were not punished enough after the war.

The resistance starred the important role in the period under review. The communist and non-communist resistance organizations were created that made it difficult to work of occupying mode. Resistance groups were mostly discovered by the Secret state policy and just some were active for the entire existence of the Protectorate of Bohemia and Moravia. This thesis also brings an image of persecution of Jews, which led to their exclusion from public life of society. The transports of Jews from Klatovy to Terezin in November 1942 and the extinction of Jewish Religious Community Klatovy in the year 1944 were the highlight. The conclusion of Nazi domination in the region was characterized by

transports and death marches, risings of the population in villages and towns in early May, taking over of power by the Revolutionary national Committees and the liberation forces of the US Army. The liberation was not without the losses of lives.

12 Přílohy

Příloha č. 1 - Slavnostní nástup klatovské posádky Wehrmachtu na náměstí v Klatovech.

Zdroj: JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 169.

Příloha č. 2 - Vyhláška vrchního zemského rady Dr. Reinholda z 8. května 1939.

Bekanntmachung.

I. Aus den Berichten zahlreicher Beamten geht hervor, daß trotz der erlassenen strengen Verbote immer wieder Fälle von Preissteigerungen vorkommen. Insbesondere ist festgestellt worden, daß unerwünschte Viehandler in den Bezirk des Oberlandratsamtes Klattau kommen und zu hohen Preisen für Schlachttiere usw. bieten. Ebenso sollen auch vielfach von den Landwirten höhere Preise für ihre Erzeugnisse gefordert werden.

Ich mache daher erneut auf die erlassenen Verbote aufmerksam. Wer höhere Preise aus eigenmächtigen Gründen bietet oder fordert, macht sich nicht nur strafbar, sondern schädigt auch in höchstem Maße seine eigenen Mitbürger, die bei den gegenwärtigen Geldaltern und Löhnen dringend auf eine Innehaltung der bisherigen Preisstände angewiesen sind.

Die Bezirksbehörden sind von mir aufgefordert worden, die Innehaltung der Preise durch alle Sicherheitsorgane streng überwachen zu lassen und mit aller Schärfe gegen Preissteigerungen unter sofortiger Verhaftung der Täter vorzugehen.

II. Es sind bei mir ferner zahlreiche Beschwerden eingegangen, daß Volkdeutsche in verschiedenen Städten und Gemeinden in schimmstem Maße bedrückt und belästigt worden. So wurden Volkdeutsche auf offener Straße angespuckt und mit Schlägen bedroht, ohne Grund wurde ihnen der Mietvertrag oder das Arbeitsverhältnis gekündigt, in anonymen Briefen wurde ihnen z. T. mit Totschlag gedroht, verschiedentlich wurden Komplote gegen Volkdeutsche inszeniert, die der N.-S. Volkswohlfahrt geholfen hätten usw.

Ich weiß, daß der überwiegende Teil der tschechischen Bevölkerung ein derartiges Verhalten unverantwortlicher Elemente im Interesse einer loyalen Zusammenarbeit entschieden ablehnt, zumal allgemein bekannt ist, daß schon jetzt viele Tausende tschechischer Arbeiter durch die deutschen Behörden Arbeit und Brot erhalten haben und eine noch viel größere Zahl bedrängter Tschechen von der N.-S. Volkswohlfahrt weitgehend unterstützt worden ist.

Es ist nicht nur die Aufgabe der Bürgermeister, sondern der gesamten Bevölkerung, dafür zu sorgen, daß die Bedrückung und Schädigung der Volkdeutschen in Zukunft unter allen Umständen unterbleibt. Bei gutem Willen kann jeder dazu beitragen.

Ich mache gleichzeitig mit allen Nachdruck darauf aufmerksam, daß ich mich bei Feststellung weiterer begründeter Beschwerden gezwungen sehe, gegen die Bevölkerung der betreffenden Gemeinde energische Maßnahmen zu ergreifen (z. B. **Herabsetzung der Polizeistunde auf 20 Uhr, Ausgehverbot, Untersagung aller Veranstaltungen und in schweren Fällen Verhaftung bestimmter Personen.**)

KLATTAU, den 8. Mai 1939.

**Der Oberlandrat
gez. Dr. Reinhold.**

Vyhláška.

I. Ze zpráv četných služebních míst vyplývá, že dochází stále k případům zdražování cen, ač jest to přísně zakázáno. Obzvláště bylo zjištěno, že [přespolní] nakupovači dobytka přicházejí do okresu úřadu vrchního zemského rady v Klatovech a nabízejí příliš vysoké ceny za jatečný dobytek atd. Rovněž přijímají vyšší ceny zemědělců za jejich výrobky.

Upozorňuji proto opět na vydané zákazy. Kdo zakaz nebo policejní vyšší ceny z důvodů zjištěných, činí se netoliko trestným, nýbrž i poškozujícím v největší míře i vlastní spoluobčany, kteří za nyníšších platů a mezd jsou odkázáni na udržení doavadního stavu cen.

Vybídl jsem všechny okresní úřady, aby daly svým bezpečnostními orgány ptáno dohlížeti na dodržování cen a zakročily se vši přísností za současného zatčení pachatelů proti zvyšování cen.

II. Došli mně dále četné stížnosti, že jsou němečtí soukmenovci v různých městech a obcích utlačováni a obtěžováni v nehorší míře. Tak byli němečtí soukmenovci na veřejných cestách poplíváni a bitím ohrožováni, bezdůvodně byli jim vypovědány najemní smlouvy a pracovní poměr, v anonymních dopisech bylo jim vyhrožováno smrtí, někde byly zjištěny komploty proti německým soukmenovcům, kteří pomáhali německé pomoci akci atd.

Vím, že převážná část českého obyvatelstva rozbočně odmítá takové chování neodpovědných zivilů v zájmu loyální spolupráce, kdytž jest všeobecně známo, že již nyní tisíce českých nezaměstnaných obdržely od německých úřadů peší i chleba a ještě větší počet potřebných Čechů jest podporován dalekosáhle pomocnou dobročinnou akcí n. s.

Jest proto úkolem nejen obecních starostů, nýbrž i všeho obyvatelstva pečovat o to, aby v budoucnu ustalo potlačování a poškozování německých soukmenovců za všech okolností. Při dobré vůli může každý k tomu přispívati.

Upozorňuji současně se všim důrazem, že bude musen v případě dalších důvodných stížností učiniti proti obyvatelstvu takových obcí energická opatření (**ku př. snížení policejní hodiny do 20 hodin, zákaz vycházek, zákaz úschů podniků a u těžkých případech zatčení určitých osob.**)

KLATOVY, dne 8. května 1939.

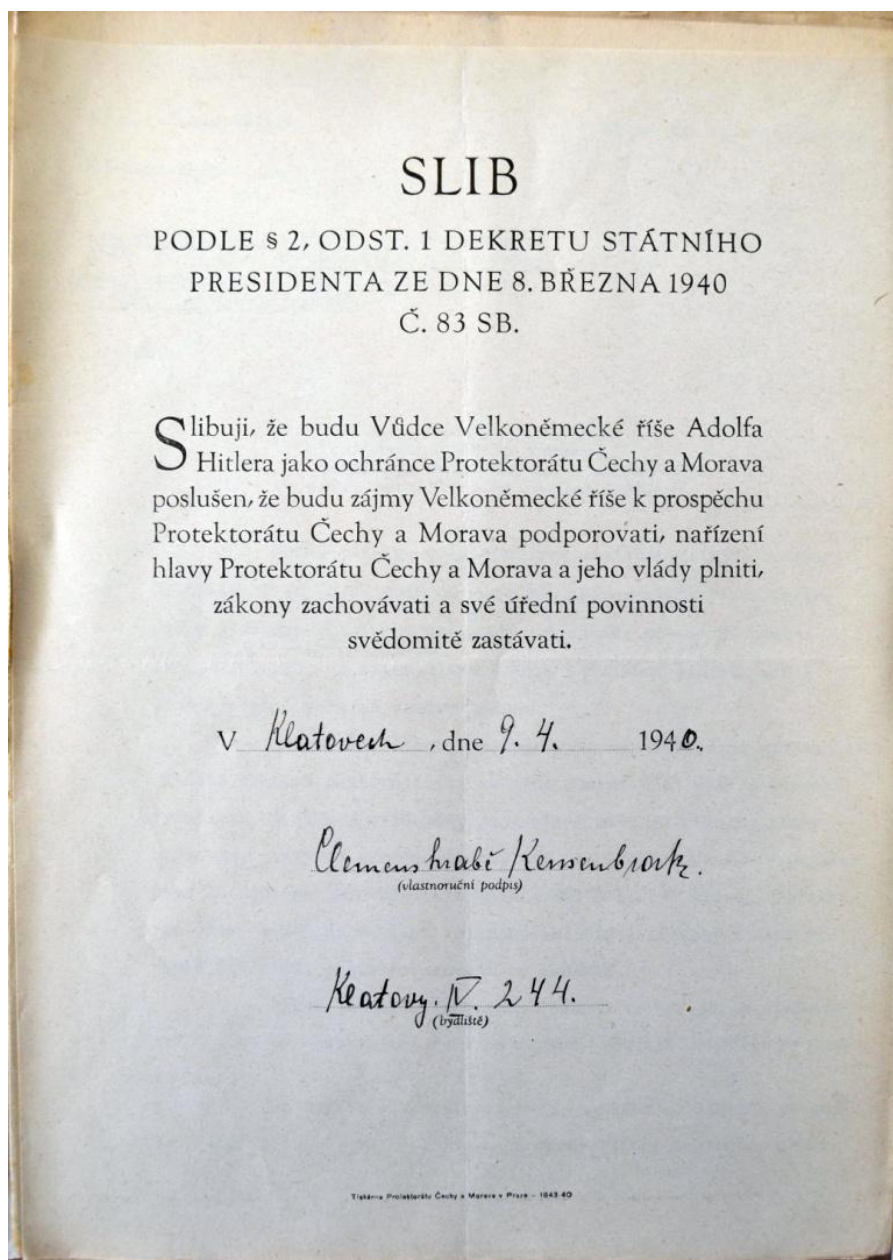
**Vrchní zemský rada
pod. Dr. Reinhold.**

*Reinhold 1939
hg*

Druck: Erste Wochenschriftliche Druckerei A.-G., Pilsen.

Zdroj: SOka Kt, Okresní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 1.

Příloha č. 3 - Slib věrnosti na základě dekretu státního prezidenta z 8. března 1940.

Zdroj: SOkA Kt, Okresní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 6.

Příloha č. 4 - Praporečník klatovského oddílu Schutzpolizei na propagačním snímku.

Zdroj: JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 170.

Příloha č. 5 - Organizační struktura venkovní služebny gestapa v Klatovech do roku 1943.

I. Vedoucí služebny:
kriminální rada, od. VIII. 1944 vládní rada H. Winkelhofer, 10.V.39 - 5.V. 45.

I. Oddělení: hospodářské oddělení, vnitřní správa.
Kriminální zaměstnanec Rudolf Straube, 10.V.39 - 1941, pak kriminální zaměstnanec, tlumočnick a vedoucí I. odd. Josef Hetmánek, 21.III. 39 - 5.V.1945

III. oddělení a III N: Obranné zpravodajství, konfidenti, zbraně, sabotáže, špionáž aj.
Kriminální asistent Richard Lindner, 10.V. 1939-5.V.1945, tlumočnick a pak i výkonný orgán Franz Wotawa 1943-5.V.1945,

II. oddělení-Exekutiva, zástupce vedoucího, věci osobní, ochranná vazba:
kriminální tajemník Heinrich Uhlenhaut, 10.V.1939-1940, pak kriminální inspektor Hans Uebelmann, 1940-1943, pak kriminální inspektor Georg Frank, 1.I.1944-31.I.1944, pak vrchní kriminální tajemník Paul Rogge, VIII-IX 1944 a 31.I.1944-5.V.1945.

Referát II A: komunismus, sociální demokracie, marxismus, lidové hnutí odporu:
kriminální asistent, vedoucí ref. II A Franz Schamberger, 10.V. 39-X 1944,
kriminální asistent, od X 1944 vedoucí ref. II A Kilián Ruprecht, 10.V. 39-5.V. 45,
kriminální zaměstnanec, tlumočnick , pak i výk. orgán Jakob Neubauer 1939-5.V. 45,

kriminální zaměstnanec Rudolf Friedl, do 5.V.1945.

Referát II B: církve, sekty, židé a zednáři, soupis majetku popravených :
kriminální asistent Franz Schmidt, 10.V. 39-13.III.1944.

Referát II BM: české hnutí odporu, ileg. organizace, včetně vojenských, spolky, svazy, poslech zahraničního rozhlasu:
vrchní kriminální asistent Heinrich Wimmer 10.V. 39-31.XII. 1940, pak vrchní tajemník Filip Scholtyssek, 1.I.1941-31.VII. 43,
kriminální asistent, od 1943 vrchní kr. as. Ewald Stötter, do 5.V.1945,
tlumočnick, řidič Josef Kwopil 1943-5.V.1945,
krim. zaměstnanec, tlumočnick, překladatel Anton Polzer, 1.V.1940-IX 1941.

Referát II D: ochranná vazba:
krim. inspektor a zástupce vedoucího Hans Uebelmann, 1940-1943.

Referát II F: spisovna, kartotéky, fotografování vězňů:
krim. zaměstnanec Rudolf Straube, 10.V.1939-IV 1944.

Referát II G a II H: sabotáže, třaskaviny, anonymní udání, konečné zpracování zpráv pro dálkopis:
vrchní krim. asistent Heinrich Wimmer, 10.V.1939-5.V.1945

Referát II P: věci tisku
krim. zaměstnanec Josef Hetmánek, 21.III. 39-5.V.1945.

I. oddělení byli vedeni ve stavu i řidiči Franz Schindler VIII.39-I.1943, Václav Liebl 15.VIII. 39-5.V. 1945, domovník Harry Obermayer 10.V. 39-II. 45. Zástupci vedoucího služebny podléhali dále velitel věznice gestapa Lemkl a dozorcí vězňů Adolf Jarolím, J. Elstner aj. Ve výpovědích

Zdroj: VÁVRA, s. 36-37.

Příloha č. 6 - Organizační struktura venkovní služebny gestapa v Klatovech od roku 1943.

I. Vedoucí služebny :
vládní rada Heinrich Winkelhofer, 10.V.1939-5.V.1945,
I a II.oddělení: osobní, hospodářské a správní záležitosti:
Josef Hetmánek 21.III.39.5.V.1945, vedoucí do III.1944
IV.oddělení : Exekutiva, dříve odd.II.
zástupce vedoucího služebny kriminál.inspektor Georg
Frank, 1.I.1944-31.5.1944, pak vrchní kriminální ta-
jemník Paul Rogge 31.I.1944-5.V.1945.
Referát IV 1a, dříve II A : levicové hnutí, komunismus,
poslech zahraničního rozhlasu,
letáky, marxismus, sociální
demokracie :
Kriminální asistent, vedoucí referátu Franz Schem-
berger 10.V.1939-X.1944, pak kriminální asistent, od
X.1944 vedoucí referátu Kilián Ruprecht, 5.V.1945
kriminální zaměstnanec Jakub Neubauer 1939-5.V.1945
kriminální zaměstnanec Rudolf Friedl, do 5.V.1945.
Referát IV 1b, dříve II BM : pravicové hnutí, české pravi-
cové opozice vč.ileg.organiza-
cí i vojenských, české svazy
a spolky :
vrchní kriminální tajemník Paul Rogge, vedoucí refe-
rátu VIII-IX 1944,
vrchní kriminální asistent Ewald Stötter do 5.V.1945
kriminální zaměstnanec Josef Kwapil, 1943-5.V.1945,

Referát IV 1c : pracovní nasazení, emigrace, cizinci,
dříve referát III a,
zástupce vedoucího Aussendienststelle,
Referát IV/2 : zbrojní průmysl, zbraně, parašutisté,
partyzáni, dříve ref.II G a III,
Referát IV/4, dříve referát III B: církev, židé, sekty,
kriminální asistent Franz Schmidt, 10.V.1939-13.III.44
Referát IV/N, dříve III a III N: Zprav.služba, konfidenti :
kriminální asistent Richard Lindauer, 10.V.39-5.V.45,
Referát IV/5, dříve ref.II g a II H, zvláštní případy :
vrchní kriminální asistent Heindrich Wimmer,
10.5.1939-5.V.1945,
Referát IV/6, dříve ref.II D a II F, kartotéky, spisovna,
ochranné vazby :
kriminální zaměstnanec Rudolf Straube, 10.5.39-1944,
pak zástupce vedoucího Aussendienststelle.

Zdroj: VÁVRA, s. 169-170.

Příloha č. 7 - Fotografie členů klatovského gestapa.

Zdroj: STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 28.

Příloha č. 8 - Fotografie z popravky ve Spáleném lese v Lubech.

Privádění odsouzených vlastenců na popraviště do Spáleného lesa

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Řazení českých vlastenců na popravišti před již popravené

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Popravčí četa připravená k salvě ve Spáleném lese

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Tzv. rána z milosti oběti, kterou neusmrtila první salva popravčí čety

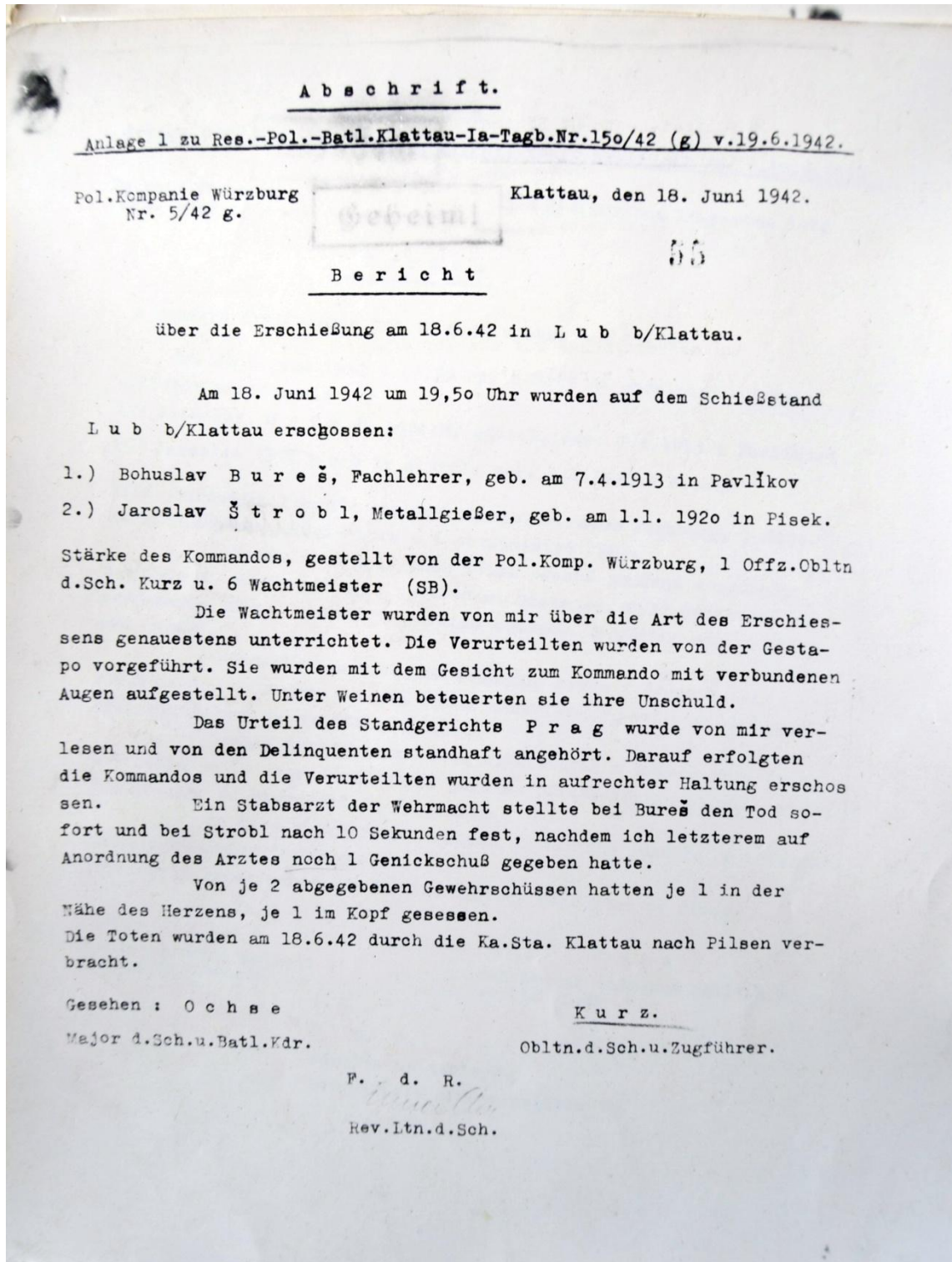

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Příloha č. 9 - Památník popraveným z období heydrichiády ve Spáleném lese.

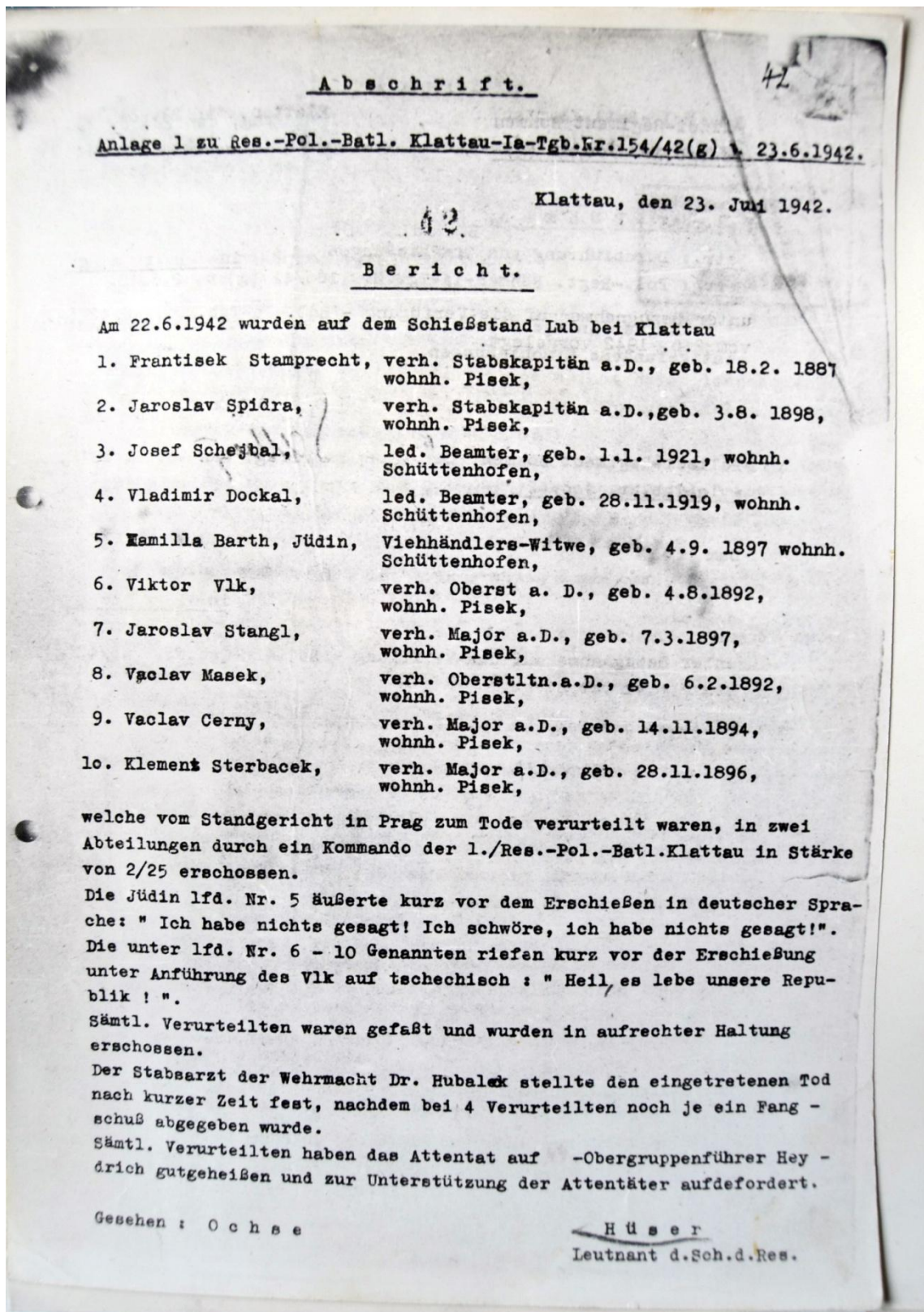

Příloha č. 10 - Zpráva o popravě ve Spáleném lese ze dne 18. června 1942.

Zdroj: SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 3.

Příloha č. 11 - Zpráva o popravě ve Spáleném lese ze dne 23. června 1942.

Zdroj: SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 3.

Příloha č. 12 - Emanuel Kamen, který byl zatčen gestapem jako první v případě zakázaného poslouchání nepřátelského rozhlasu v obci Myslovice.

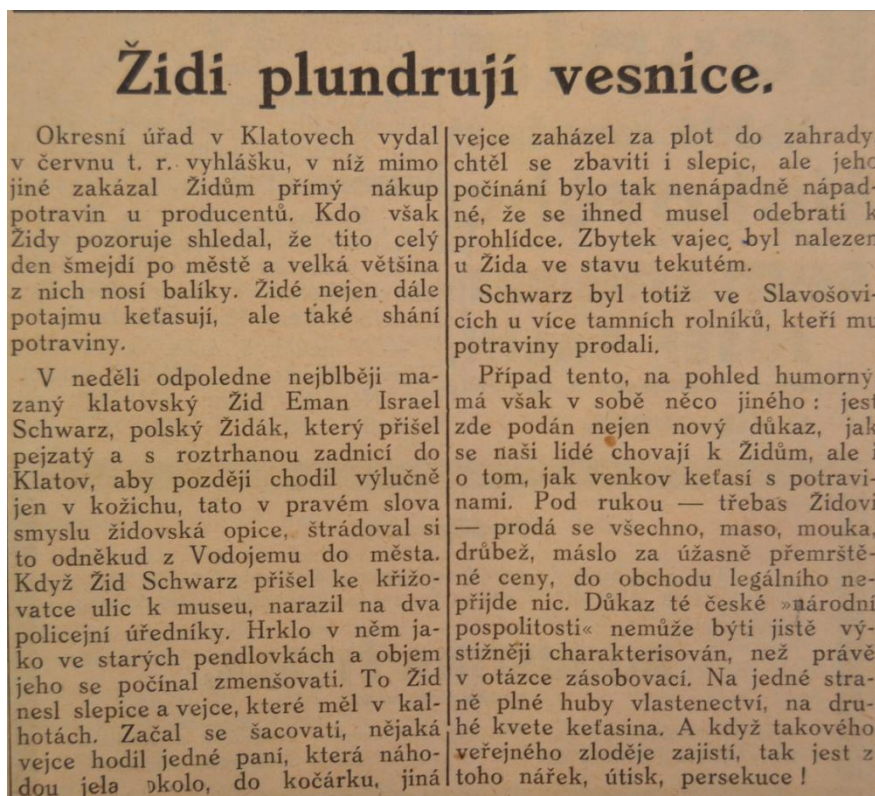

Zdroj: SOkA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 4.

Příloha č. 13 - Dům, kde sídlila ŽNO v Klatovech a bydlel její předseda Rudolf Steiner s rodinou.

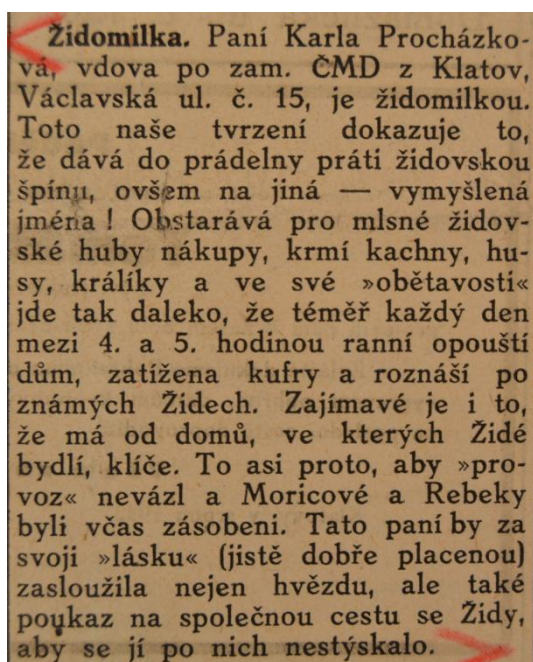

Příloha č. 14 - Štvavý protižidovský článek z *Klatovských listů*.

Zdroj: Klatovské listy, 4. 10. 1941, LIX/40, s. 5.

Příloha č. 15 - Štvavý článek proti klatovské občance, která i přes zákazy pomáhala židovským spoluobčanům a stýkala se s nimi.

Zdroj: Klatovské listy, 22. 8. 1942, LX/34, s. 5.

Příloha č. 16 - Strana č. 24 ze seznamu transportu Židů 30. listopadu 1942 z Klatov do Terezína.

461	Pick Friedrich	71461	Arbeiter	29. 7. 1911	Klattau Wienerstr.126	82668
			CR-493			
462	Ldwith Regina	71462	Haushalt	7. 6. 1876	Klattau Pragerstr.159	82641
			DR-1329			
463	Weiskopf Franziska	71463	Arbeiterin	4. 5. 1918	Klattau Hammerschmiedg.6	82619
			C ₂ -1772			
464	Weiskopf Markus	71464	privater	14. 8. 1871	Klattau Hammerschmiedg.254	82797
			DS-1815			
465	Weiskopf Theresie Kath.	71465	Haushalt	10. 5. 1914	Klattau Hammerschmiedg.254	82798
			C ₂ -1773			
466	Weiner Ella	71466	Haushalt	12. 7. 1894	Klattau Kolding.214	82757
			1774			
467	Weiner Ernst	71467	Leder-arbeiter	15- 5. 1886	Klattau Kolding.214	82786
			1775			
468	Gottlieb Charlotte	71468	Haushalt	13. 4. 1878	Klattau Wienerstr.6	82536
			C ₂			
469	Gottlieb Karl	71469	Privater	29. 8. 1867	Klattau Wienerstr.6	82537
470	Stern Berthold	71470	Landwirt	22. 5. 1883	Klattau Voríšekg.203	82751
			1776			
471	Stern Rosa	71471	Haushalt	23. 2. 1885	Klattau Voríšekg.203	82757
			1777			
472	Stern Karl	71472	Landw. Arbeiter	12.12. 1915	Klattau Voríšekg.203	82755
			AR-497			
473	Stern Friedrich	71473	Landw. Arbeiter	9. 8. 1917	Klattau Voríšekg.203	82753
			DL-2178			
474	Stern Marta	71474	Arbeiterin	14. 7. 1918	Klattau Voríšekg.203	82756
			1778			
475	Šling Rosalie	71475	Haushalt	7.10. 1888	Klattau Wienerstr.6	82735
			1779			
476	Šling Sidonie	71476	Private	28. 1. 1880	Klattau Wienerstr.6	82736
			1781			
477	Šling Alfred	71477	Arbeiter	27.12. 1881	Klattau Wienerstr.6	82734
			1779			
478	Weiss Kurt	71478	Arbeiter	11. 4. 1912	Klattau Fausg.14	82795
			3434			
479	Weiss Berta	71479	Haushalt	18. 6. 1881	Klattau Fausg.14	82794
			3434			
480	Gans Oswald	71480	Mitarbeiter der JKG	27. 1. 1915	Pisek Pragerstr.32	81040
			C ₂ -1782			

č. 1 Přidělené číslo v transportu Ce
 č. 2 Příjmení a jméno (v německé verzi)
 č. 3 Zaměstnání v době transportu

č. 4 Datum narození
 č. 5 Adresa v době transportu

Tato strana obsahuje i pozdější zápisy. U uvedených osob jsou například dopsána čísla a označení transportů z Terezína do Osvětimi

Zdroj: STRNAD, Židé v dějinách, s. 283.

Příloha č. 17 - Američané při osvobození v Janovicích nad Úhlavou.

Zdroj: JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 190.

Příloha č. 18 - První americké tanky na klatovském náměstí.

Zdroj: JIRÁK, *Klatovsko pod nacistickým útlakem*, s. 201.

Příloha č. 19 - Exhumace těl obětí transportu smrti u Běšin.

Zdroj: SOKA Kt, Český svaz bojovníků za svobodu, Okresní výbor Klatovy 2.